

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

**Sefer 'ir Binyamin asher banah ḥomat ha-'ir
u-me-gedulehah ve-'amudim aśah le-bet bet Yiśra'el
ḥeleq ha-sheni ... ha-rav ... Binyamin Ze'ev Ṿolf n.r.u av
bet din ve-rosh metivta de-ḳ.ḳ. Zmigrod ... ..**

Binyamin Ze'ev Ṿolf

Frankfurt de-Oder, [1698]

VD17 1:698249Q

תומבי תכסמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10824

אמר

דא סמוכים מן התורה מנין דכתיב
 סמוכים לעד ועוים עשו כבאמת וישר :
 הנה בלי ספק כי האי תנא מייטי רחיה דדרשין בכל מקום
 סמוכי אף שכתבה התורה כסדר ולא הקדימה לכתוב את
 המאזה קודם אף הדרשין סמוכים דודאי במקום שלא כתבה
 התורה כסדר והקדימה את המאזה קוד' אף רחיה ליה דדרשין
 סמוכי שהרי ע"כ המקור אומר דרשני והנה בזה דילפינן באין
 למדרש סמוכין כסדר הטעם שאמרו רז"ל במדרש למה אין
 מוקדם ומאוחר בתורה שלא יאמרו דברי פיושים הם פי' כאלה
 שכורה מלבן איזה סיפור דבר' שזוה"ה כסדר הראוי
 להיות לכך וכתבה התורה לכתוב שלא על הסדר שידעו הכל כי
 תורתנו תורת אמת וא"כ אי נראה דדרשין סמוכים איב טעם
 לסמוך כל פרשה למכתבה ויש לומר שלא בא הכתוב להוסיף
 מלבן על דרוקים שלא יאמרו דברי פיושים הם וכו' וכו' וכו'
 ונקשה תמיהת האין בא במסכת ברכות פ"ק דל"ל ההוא
 מינא לר' אבהו כתיב מזמור לדוד כברחו מפני אבשלום בנו
 וכתיב מזמור לדוד כברחו מפני אשול במערה וכו' והיה
 מנעשה קדים מנעשה דשאל הוה ברישא לכתוב ברישא ח"ל
 אהון דלא דרשיתו סמוכי קשיא לכו אהן דדרשין סמוכים לא
 קשיא לן למה כסמכה מלחמת אבשלום למלחמת גוג ומגוג
 לומר לך אם יאמרו לך אדם כלום יש עבד שאורד ברבו פרש"י ו'
 ויבא להכחיש דברי הכביא אף אתה אמו' לו כלום יש בן שאורד
 באביו אלא הוה ה"ה הוה הקשה ברא' למה לא שאל האי מינא
 על מלחמת גוג ומגוג גופא שהקדים דוד לכל המעשים אשר
 היו בימיו אבל לפ"י נראה דודאי ידע האי מינא תירוק הגמרא
 שאם יאמר אדם כלום יש עבד שאורד ברבו וכו' אך זה הוקשה
 להאי מינא כי שם אדם לא יכחיש ספר תהלים לומר כי דברי
 פיושים הם אחרי אשר יראה כי הוקדם מלחמת גוג ומגוג לכל
 המעשים אשר קדמו ולא באמר ספר תהלים על הסדר כודאי
 הכל בכתב מידה עליו השכיל וכרחי הקדם באמר ולזה שאל
 על מזמור לדוד כברחו מפני אבשלום שזה באמר אחר מלחמת
 גוג ומגוג למה לא בכתב מנעשה דשאל ברישא כי אין שייך
 בזה לומר עוד שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שאורד ברבו
 ויבא להכחיש דברי דוד מטעם הל"ל למה השינו' ר' אבהו אהון
 דלא דרשיתו סמוכים א"כ דרוקים אתם לומר הטעם שכתבה
 התורה שלא על הסדר שלא יאמרו דברי פיושים הם ולכך קשיא
 לכו ה"ל להקדים מנעשה דשאל ברישא וכו' אבל אהן דדרשין
 סמוכים לא ס"ל זה הטעם שנסתר דעת המכחישים בזה
 שאקדימוס האומרו לא קשיא לן מידי למה כסמכה מלחמת
 אבשלום למלחמת גוג ומגוג לומר אם יאמר לך אדם וכו' כי
 לדין לא פלטינן בזה שאין מוקדם ומאוחר מדעת המכחישים
 ולדעתנו ל"ל להוסיף טעם על מה דאיתא בגמ' דאפי' ליהאן ללא
 דריש סמוכין בכל התורה במשנה תורה דריש סמוכים
 לפי שכל התורה י"ל דכבונה כתבה התורה שלא על הסדר
 את הפרשיות שלא יהיו שייכי אהדדי שלא יאמרו דברי פיושים
 הם אבל במשנה תורה אשר הואיל משה באר את התורה להיות
 כמחור הלימוד היה לסדרם לפי סדר הכתוב לכך במשנה תור'
 ראוי לדרוש סמוכין ודוק :

פי' אור
 הנמר
 ככרבו
 דל"ל
 ההוא
 מי' לר'
 אהון
 כתיב
 חזמור
 לדוד
 כברחו
 מפני
 אבשלום
 וכו' ה'
 מנעשה
 קדים

וחוקו ידו כל אשר ארך אשרו לפוס ריפא כמו ודכחש
 ליעז' לו ענה זאת כדי שידעו כל ישראל כי נכאש בעיני אביו
 הלא אף בלא זו המעשה היה נכאש בעיני אביו על שהיה נדרש
 ממנו אבל לפי' נראה אחרי אשר יעשה מעשה זו לבד אל
 פלגיו אביו ידעו הכל כי לא יוכל לראות את פניו עד ונכאש
 בעיני אביו כי זה ידעת מקרא מלא מה שקילל מעשי לדוד נא
 איש הדמים השוב' העליך כל דאי שאל וגו' ויתן ה' את המלוכה
 ביד אבשלום בך והבך כרעך כי איש דמים אתה והנה
 ה' יב לולה זנגל ולו כי אהניו אה עין רק מה שבנו רודפו
 הוא כמאמר חובי הארבי לדוד בגמ' דשגדרין דל' מ'ט' לא
 דרש סמוכין ומסכת יפת תואר דס"י וראית כבזביאשת יפת
 תואר וסניך ליה כי ייהיה לאיש בן סורר ומורה אך אי נימא
 דבאמת לא דדרשין סמוכים ע"כ ל"ל כי שאל דוד אשר מלך
 שכמותו יהרגנו בנו וזאת היתה הענה היענה בא' הל' פלגיו
 אבין ותחזיק הדין כתיב דל' יהודא ללא דריש סמוכין וס'ל
 נוצא אדם אנוס אביו ומפשות אביו וידעו כל' ישי' כי נכאשת
 בעיני אבין מה שהקדים את ענינו והרשיע אותך באמרו שגולד
 לו בן סורר ומורה משום דנסיב יפת תואר ולא דריש סמוכין
 וענה אס תחזיק ההלכה ללא דרישין סמוכים ידעו הכל כי
 נכאשת בעיני אבין כי נתגלה רעתו כי השיב' עליו כל דמי
 שאל והוא איש הדמים וכו' ויחוקו ידו כל אשר ארך וכו' ה'
 מזמור לדוד וקונה לדוד ה' מה רבו נרי שדרו' כהדרש' אלו אחר
 עינה כשי' נרה היתה לי ועכשיו שבני עינה את נשיה' מה רבו
 נרי כי אלו אחר עינה את נשיה' למה לא היה לו נרה כי אס נרת
 עיניו פשו ועכשיו שבני עינה כשיו נריך הוא לתרן מעשיו על כי
 כנו רודפו שלא היה איש הדמים מוכרח לתרן מעשיו על כי
 עבר רק בדבר הזה ללא דריש סמוכין והל"ל בן סורר ומורה
 ואס יבא לתרן מעשיו מוכרח לתלת הסיבות כבנו שאל על
 פילגשיו שלא יפה עשה לפי שאסור באנוסת א"י למהן דדריש
 סמוכין ומנעשה האב וכנו סותרים זה את זה ליה אחר ועכשיו
 שבני עינה את נשיה' מה רבו נרי ודוק :

כ"אור
 חדר' ה'
 ויה' רבו
 נרי' לו
 זכר
 עינה
 כשי' וכו'

ג תניא איש אמי ואב'ו תיראו יבול אשר לו אביו היטמא ואו
 שאל' אל' תחור' ויבול ישע' וית'ל איש אביו ואביו תיראו
 וגו' א"י ה' ביובס חייבים בכבודי :

המפרשים הקשו על הגדת זאת למה לי קרא תיפוק לי שאם
 אל' אביו היטמא דשע הוא ולא עוש מעשה עמך וכנסו כדוחק'
 ליישב הקושיא ולפי' נכד' דלק' מ' אחרי שכבר נתלקו כו' גדולי
 הדור הרא' בס' והגהת מיימוני הובא דעתם בש ע"ד ס' רמ'
 ס"ח ע"ש דס' ל' להרמב"ם דאפי' אביו רשע ובעל עבירו מכבדו
 ומתיירא ממנו ע"כ ל' דגבי כבוד אב לא שייך עושה מעשה
 עמך אך זאת השיב אל' לבי להקשות על דברי התוספתא שאמר לו
 ככאן למה לי קרא דאמי ה' ללמד שלא ישמע אל' אביו אם שוקר לו
 לעבוד על דברי תור' תיפוק לי מהא שאם אביו חל' השקני מים
 ואינו אומרם השקני שמני כבוד אמו ועושה כבוד אביו שהוא
 ואינו חייבים בכבוד אביו וה' נ' נ' מהא הכי בהוא ואביו חייבים
 בכבוד הקב"ה ותרגו סדרמהכא' לעינן התם פי' מה שאינו
 שומע

קדושי'
 עושה
 ה' יבול

מטבת יבמות

שומע לאזני כסאל היסמא ולפינן הא סברא לפי שאזני והוא חייבים בכבוד הקדש ומוה ולפינן הא סבר ג' כגבי אכילת סכבוד אב קודם לפי שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו . והשתא דנרקא קרא למילף הא סברא אכתי לא ולפינן מהכ' כלום דלמא מה שאמרה התורה כאן שלא ישמע לאזני כסאל היסמא לפי שאם אומר לו היסמא רשע הוא ולא עושה מעשה עמך הוא משאל כסאליו אומר לו השקני ואמו אומרת השקני שאף כי היא חייבת בכבוד בעלה מ"מ לא מקרי בהא עובדת על דת ומקרי עשה מעשה עמך מכל שמניח כבוד אמו ועושה כבוד אביו דלמא לגבי דריה שניהם שווים ויש ליטע דוק :

ח יכול יתירא אדם מבית המקדש ת"ל את שבתותי תשמרו וקדשי תיראו . מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהחזיר על השבת . אף מורא האזר במקדש לא מקדש אתה מתיירא אלא ממי שהחזיר על המקדש ואחרונה מקדש לא יכנס אדם אחר הג' במקלו במנעליו וכו' ואין לי אלא בזמן שבה מקיים . בזמן שאין בה"מ קיים מנין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו . מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם :

התמיהות בכאן מפורקמות דהאך עולה על הדעת שיתירא האדם מבית המקדש מעש ידי אדם עץ ואבן והתוספת פתחו בגולד זה לומר כי לא רצה המקשה להקשות יכול יתירא אדם מאב ואם דמהיכי תיתי שיקבלם לשם אלהות . משאל כגבי מקדש דהוי דבר שבקדושה . ה"א דישתמוה לשם אלהות הו"ג ומה דחוק מאד לפי השכל . ועוד דקאמר ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים וכי הא בהא תליא . הלא אף אם הו"ג שיתירא ממקדש ענינו שייך ג' שאלה זו ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים . ל"ל דזה ידעת דאפ"גו תנאי במדר"ל אי נסתלקה השכינה אחר החורבן לאו . והנה בגמ' התענית פ"ק תנא ר' יוסי לא המקום מכבד האדם לא האדם מכבד מקומו שכן מצינו בסו"ט כל זמן שהשכינה היתה בהר . התורה אמרה גם הצאן ובצבאר ירעו ל מול הבהר ההוא . נסתלקה השכינה ממנו אמרה התורה במשך היוכל המה יעלו בהר . וכן באהל מועד וכו' . מצינו למדן בסו"ט ובאהל מועד נשתיר המקו בקדושה וכנסתלקה השכינה יא המקום מקדשותיו אך קדושת בית עולמים דחמירא קדושתו מסיני ואהל מועד כדאית בת"כ ובכמה דוכתי לא יתנו מידי ספק זה אי קדושת המקום במקומו עומד אף כי אין בעליו עמו ונסתלקה השכינה ממנו או לא . ועכ"פ זכינו לדון אי ניתא כו"ד לאו זה השכינה מכותל מערבי וזה דודי עומד אחר כתליו שפיטא לן שקדושת המקום במקומו עומד אף בחורבנה . לכן של תמלה יכול יתירא אדם מבית המקדש להיות המקום גורס כי אדמת קדש הוא חמירא קדושתו מסיני ואהל מועד שאף בזמן דליכא שכינה לא יצא המקום מקדשותו . ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת וכו' . אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא כי אף מקדש דחמירא קדושתו לא ממקדש אתה מתיירא כי אין המקום מכבד וכו' אלא ממי שהחזיר על המקדש ובזמן דליכא שכינה אין ואי לא לא וכדאשכחן בסו"ט ואהל מועד . ונכך חזר ושאל הש"ת דאמרינן דגם במקדש לא ממקדש אתה מתיירא ותליא בהשגחת שכינה . בזמן שאין בה"מ קיים מנין . כי היא גופא מספקא לן היש ה' בקרבנו אם אין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם . אף מורא האמורה במקדש לעולם . כי לא זה השכינה מכותל מערבי ועדיין חייבותיה ג' דוק ; וכוה דעת קדושים תדע הייכות שבין הק"נ לישראל שהק"נ פתח תמלה לומר שכו"ש ואוספה איכס וישראל אמרו השיבנו האליך ונשוב רק בהבין מר"ל ביומא שאמרו גדולה תשובה שדומה לא תעשה שבתורה שכלאמר הן

שומע לאזני כסאל היסמא ולפינן הא סברא לפי שאזני והוא חייבים בכבוד הקדש ומוה ולפינן הא סבר ג' כגבי אכילת סכבוד אב קודם לפי שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו . והשתא דנרקא קרא למילף הא סברא אכתי לא ולפינן מהכ' כלום דלמא מה שאמרה התורה כאן שלא ישמע לאזני כסאל היסמא לפי שאם אומר לו היסמא רשע הוא ולא עושה מעשה עמך הוא משאל כסאליו אומר לו השקני ואמו אומרת השקני שאף כי היא חייבת בכבוד בעלה מ"מ לא מקרי בהא עובדת על דת ומקרי עשה מעשה עמך מכל שמניח כבוד אמו ועושה כבוד אביו דלמא לגבי דריה שניהם שווים ויש ליטע דוק :

ח יכול יתירא אדם מבית המקדש ת"ל את שבתותי תשמרו וקדשי תיראו . מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהחזיר על השבת . אף מורא האזר במקדש לא מקדש אתה מתיירא אלא ממי שהחזיר על המקדש ואחרונה מקדש לא יכנס אדם אחר הג' במקלו במנעליו וכו' ואין לי אלא בזמן שבה מקיים . בזמן שאין בה"מ קיים מנין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו . מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם :

התמיהות בכאן מפורקמות דהאך עולה על הדעת שיתירא האדם מבית המקדש מעש ידי אדם עץ ואבן והתוספת פתחו בגולד זה לומר כי לא רצה המקשה להקשות יכול יתירא אדם מאב ואם דמהיכי תיתי שיקבלם לשם אלהות . משאל כגבי מקדש דהוי דבר שבקדושה . ה"א דישתמוה לשם אלהות הו"ג ומה דחוק מאד לפי השכל . ועוד דקאמר ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים וכי הא בהא תליא . הלא אף אם הו"ג שיתירא ממקדש ענינו שייך ג' שאלה זו ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים . ל"ל דזה ידעת דאפ"גו תנאי במדר"ל אי נסתלקה השכינה אחר החורבן לאו . והנה בגמ' התענית פ"ק תנא ר' יוסי לא המקום מכבד האדם לא האדם מכבד מקומו שכן מצינו בסו"ט כל זמן שהשכינה היתה בהר . התורה אמרה גם הצאן ובצבאר ירעו ל מול הבהר ההוא . נסתלקה השכינה ממנו אמרה התורה במשך היוכל המה יעלו בהר . וכן באהל מועד וכו' . מצינו למדן בסו"ט ובאהל מועד נשתיר המקו בקדושה וכנסתלקה השכינה יא המקום מקדשותיו אך קדושת בית עולמים דחמירא קדושתו מסיני ואהל מועד כדאית בת"כ ובכמה דוכתי לא יתנו מידי ספק זה אי קדושת המקום במקומו עומד אף כי אין בעליו עמו ונסתלקה השכינה ממנו או לא . ועכ"פ זכינו לדון אי ניתא כו"ד לאו זה השכינה מכותל מערבי וזה דודי עומד אחר כתליו שפיטא לן שקדושת המקום במקומו עומד אף בחורבנה . לכן של תמלה יכול יתירא אדם מבית המקדש להיות המקום גורס כי אדמת קדש הוא חמירא קדושתו מסיני ואהל מועד שאף בזמן דליכא שכינה לא יצא המקום מקדשותו . ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת וכו' . אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא כי אין המקום מכבד וכו' אלא ממי שהחזיר על המקדש ובזמן דליכא שכינה אין ואי לא לא וכדאשכחן בסו"ט ואהל מועד . ונכך חזר ושאל הש"ת דאמרינן דגם במקדש לא ממקדש אתה מתיירא ותליא בהשגחת שכינה . בזמן שאין בה"מ קיים מנין . כי היא גופא מספקא לן היש ה' בקרבנו אם אין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם . אף מורא האמורה במקדש לעולם . כי לא זה השכינה מכותל מערבי ועדיין חייבותיה ג' דוק ; וכוה דעת קדושים תדע הייכות שבין הק"נ לישראל שהק"נ פתח תמלה לומר שכו"ש ואוספה איכס וישראל אמרו השיבנו האליך ונשוב רק בהבין מר"ל ביומא שאמרו גדולה תשובה שדומה לא תעשה שבתורה שכלאמר הן

שומע לאזני כסאל היסמא ולפינן הא סברא לפי שאזני והוא חייבים בכבוד הקדש ומוה ולפינן הא סבר ג' כגבי אכילת סכבוד אב קודם לפי שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו . והשתא דנרקא קרא למילף הא סברא אכתי לא ולפינן מהכ' כלום דלמא מה שאמרה התורה כאן שלא ישמע לאזני כסאל היסמא לפי שאם אומר לו היסמא רשע הוא ולא עושה מעשה עמך הוא משאל כסאליו אומר לו השקני ואמו אומרת השקני שאף כי היא חייבת בכבוד בעלה מ"מ לא מקרי בהא עובדת על דת ומקרי עשה מעשה עמך מכל שמניח כבוד אמו ועושה כבוד אביו דלמא לגבי דריה שניהם שווים ויש ליטע דוק :

ח יכול יתירא אדם מבית המקדש ת"ל את שבתותי תשמרו וקדשי תיראו . מה שמירה האמורה בשבת לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהחזיר על השבת . אף מורא האזר במקדש לא מקדש אתה מתיירא אלא ממי שהחזיר על המקדש ואחרונה מקדש לא יכנס אדם אחר הג' במקלו במנעליו וכו' ואין לי אלא בזמן שבה מקיים . בזמן שאין בה"מ קיים מנין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו . מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם :

התמיהות בכאן מפורקמות דהאך עולה על הדעת שיתירא האדם מבית המקדש מעש ידי אדם עץ ואבן והתוספת פתחו בגולד זה לומר כי לא רצה המקשה להקשות יכול יתירא אדם מאב ואם דמהיכי תיתי שיקבלם לשם אלהות . משאל כגבי מקדש דהוי דבר שבקדושה . ה"א דישתמוה לשם אלהות הו"ג ומה דחוק מאד לפי השכל . ועוד דקאמר ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים וכי הא בהא תליא . הלא אף אם הו"ג שיתירא ממקדש ענינו שייך ג' שאלה זו ואין לי לא בזמן שבה"מ קיים . ל"ל דזה ידעת דאפ"גו תנאי במדר"ל אי נסתלקה השכינה אחר החורבן לאו . והנה בגמ' התענית פ"ק תנא ר' יוסי לא המקום מכבד האדם לא האדם מכבד מקומו שכן מצינו בסו"ט כל זמן שהשכינה היתה בהר . התורה אמרה גם הצאן ובצבאר ירעו ל מול הבהר ההוא . נסתלקה השכינה ממנו אמרה התורה במשך היוכל המה יעלו בהר . וכן באהל מועד וכו' . מצינו למדן בסו"ט ובאהל מועד נשתיר המקו בקדושה וכנסתלקה השכינה יא המקום מקדשותיו אך קדושת בית עולמים דחמירא קדושתו מסיני ואהל מועד כדאית בת"כ ובכמה דוכתי לא יתנו מידי ספק זה אי קדושת המקום במקומו עומד אף כי אין בעליו עמו ונסתלקה השכינה ממנו או לא . ועכ"פ זכינו לדון אי ניתא כו"ד לאו זה השכינה מכותל מערבי וזה דודי עומד אחר כתליו שפיטא לן שקדושת המקום במקומו עומד אף בחורבנה . לכן של תמלה יכול יתירא אדם מבית המקדש להיות המקום גורס כי אדמת קדש הוא חמירא קדושתו מסיני ואהל מועד שאף בזמן דליכא שכינה לא יצא המקום מקדשותו . ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת וכו' . אף מורא האמורה במקדש לא ממקדש אתה מתיירא כי אין המקום מכבד וכו' אלא ממי שהחזיר על המקדש ובזמן דליכא שכינה אין ואי לא לא וכדאשכחן בסו"ט ואהל מועד . ונכך חזר ושאל הש"ת דאמרינן דגם במקדש לא ממקדש אתה מתיירא ותליא בהשגחת שכינה . בזמן שאין בה"מ קיים מנין . כי היא גופא מספקא לן היש ה' בקרבנו אם אין ת"ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם . אף מורא האמורה במקדש לעולם . כי לא זה השכינה מכותל מערבי ועדיין חייבותיה ג' דוק ; וכוה דעת קדושים תדע הייכות שבין הק"נ לישראל שהק"נ פתח תמלה לומר שכו"ש ואוספה איכס וישראל אמרו השיבנו האליך ונשוב רק בהבין מר"ל ביומא שאמרו גדולה תשובה שדומה לא תעשה שבתורה שכלאמר הן

מטבת

יבמות

א

ב

ג

ד

ה

ו

ז

ח

ט

י

יא

יב

יג

יד

טו

טז

יז

יח

יט

כ

כא

כב

כג

כד

כה

ביאור

הגוי

הלכה

כחות

כי

כי

כי אף לו המלוכה ורובא דעלמא בתר דוד גרירי שהרי קבעו
הלכה כמותו לפי דעה רובא וכדי שלא יסתנה אלו מדעתו
לומר כי לכך הוקבע הלכה כמותו מאוס דאילו מייחד טפי
לכך הקדים ענינו לדבר עבירה לספר בשבחו יודע נגן גבור
חיל שידע לישא וליתן כולחמת' של תור ומאוד גדול וככולהו
אל יונתן בני כמותו ואח"כ הוסיף לומר וה' עמו הלכה כמותו
ככל מקום וע"כ ס' ל' מאוס דודו ה' רובא דאי מאוס דמיתדר
הלא גם יונתן כמותו . לכך מיד חיקני כי ודוק :

א' מי הוא זה . אל עקיבא בן יוסף ר' ל' אחיה הוא עקיבא
בן יוסף ששטרך הילך מסוף העולם יער כופו שבבני
שב בשתף ידבו בישראל :

עיינ כח"א ולי נראה לפי שני פנים יש במיר'ל בפסוק ולא
קס עוד כפיא בישראל כמשה חד חמי בישראל לא קס אכל
ב'ה קס ומונ' כלעס . וחד אמר בבבאי'ס לא קס אכל בחכמי'ס
קס מאן יהיה ר' עקיבא והכ' אי נייא דרע"ק בן גרים הוא איכא
למומר בישראל אף בחכמי'ס א"א להיות כמשה ומה שכל יקר
ר'איה עינו של רע"ק מה שלא ר'איה עינו של משה הוא מטעם
דב'ה קס . אכל אי נייא דרע"ק מיישראל היה והיה לגבול
יוסף הגדול ושמו מעידו ר' עקיבא בן יוסף כגודע מוספר
הגלגולים ע"כ ל' דגס בישראל קס כמשה בחכמי'ס . רק
בבבאי'ס לא קס כמותו . לכך הוה ר' דוסא דייק בלישניה אתה
הוא עקיבא בן יוסף שאין הולך מוסף העולם ועד סופו והשם
מעיד כי מיישראל אתה שב בני כמותך ירבו בישראל כי מתך
אני רואה שפטר להיות כמותך רבים בישראל כי בחכמי'ס
אפשר להיות כמותו ודוק :

ח מעורני עלי שמי סואוץ יעל מרוב ווישב חגי רבניא ואמר
שלשה דברים צרת הבת אסורה עמון ומואב מעשרין
מעשר עני בשביעית ומקבלין גרים מן הקרובים מן התרומות
פרש"י ו' עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית . לפי
סהיודים הדדים בארץ עמון ומואב הותר להם לחרוש ולורוע
בשביעית לפי שארץ עמון ומואב כבש והואש ולא כבשוה
עולי גולה וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד
לכא והניחוס כדי שיסמו עני' עליהם בשביעית . ועל
מקבלין גרים מן הקרובים פרש"י ו' ולא אמרינן ממוזרים הם
עבדות ישראל שבאו עליהם נכרים וה' הולד ממור ע"כ . הנה
שלשה אלה נפלאו ממני ולא ידעתים מה שישב חגי הנביא
ואמר אלו שלשה דברים כפעם א' על מדוכה אחת כאלו הם
קרובים בענין אחד והמה רחוקים זה מה כרחוק מורת מערב
וכל לחבר אלו השלשה דברים להיות נאמרינן בפנים אחד וכל
א' צריך לחכירו . דבאמת רנה חגי להורות הלכה למועצה
שצרת הבת אסורה והנה מנינו שכמה משפחות בני צרות
נטיעו בישראל כדאית' בסוגיא זו לפי שנתלקו בזה גדולי
ישראל שיש מתירין צרת הבת ולא מצאו הלכה ברורה
לאסור צרת הבת ולפיכך נטיעו בישראל כמה בני צרות ורנה
חגי להורות הלכה לזרות לגלות אותן משפחות שנטעו
בישראל לכך הוצרך לומר עוד אלו שני דברים עמון ומואב
מעשר עני בשביעית . ומקבלין גרים מן הקרובים וכו' . דזה
תדע מה שביאו התו בגמ' בקידושין התוספת דעדות על
משאר'ל שאליהו ב'א למאן ולטהר לרחק ולקרוב משפחות ו'ל
תנניא בן עזאי אומר הרי הוא אומר ויבא בן האשה הישראלית
והוא בן איש מצרי והרי הדברים ק'ו מה משה רבו של אליהו
לא רנה לגלות הממזרים עד כי נתגלו מעצמן . אליהו תלמידו
של משה עא"כ שלא יגלה ממזרין ולא פסולים עד שיגלו
מעצמם עכ"ל . נמנו למדין מן הדא שאסור לגלות אותן
משפחות שנטעו בישראל . וכהיך לוק מנאחי ראייתו בספרו
הקדמונים טעם לשכת למה קדושה ראשונה קדשה לשעתה
ולא קדשה לע"ל ויהי' כיוס עולי הגולה עדיפא מביטוס
הראשון כימי יהושע והזקנים . לפי שכתב

דאיה
שא סור
לגלות
סכס סו
כיוס סו
דעדות

ראשון היו הרכה גרים ותניס מה שקבלו מימי משה ויהושע . שש
מש"כ עורא אשר הפרוש הפסולים ועשה את ישראל כסולת לשכת
נקיה ואין שכינה אורה חלא על משפחות מיוחסות שבישראל על זה
לכך גדלה מעלתם להיות קדושתם קדוש עולם אמור מעתה קדושה
מה שלא גילה מרע' הפסול זה בן האיש המצרי אס כאלו שגזוה
לגלות משפחות ולכך גדלה מעלת עורא וזרו . נריכס אנחנו
לומר כי אפסיקא הלכת' כמ'ר' גוי הבא על בת ישראל הולד
כשר נמצא שלא היה כלל שמך דופי בכך המצרי . וראיה לזה
אנו ועבר הבא על בת ישראל הולד כשר נמצא למד מקרובים
ומדמודי' שמקבלין גרי' מיהס ואין חושפין שגלוהו מוכנת ישראל לבא
שבאו עליה נכרים לפי שאף אס יהי כן לא נפסלו ומכא בקהל
לפי שהולד כשר . לכך יפה סומכן חגי הנביא לומר שלשה דברים
הללו ויבא ידי חובתו ואומר צרת הבת אסור ומה שנטעו כבר
בישראל לפי שהללו היו אוסרין ומתירין הורה חגי ואמר עמון
ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית והותר להם לחרוש ולורוע
בשביעית לפי שלא כבשוה עולי גולה וכל' כי מעלת עולי
גולה עדיפא מכולהו לפי שגילו משפחות והפרשו פסולים
שנתקרבו מביניהם וא"כ מהס יראווכן יעשו הלכה לדורות
לגלות משפחות שנטעו בישראל מבני צרות וכדי שלא יקשה
לכבס ללמוד ק'ו ממה רבן של כב' ישראל שלא גילה בפסול בן
האשה הישראלית והוא בן איש מצרי וכדעת התוספתא הכל
הוסיף חגי ואמר מקבלין גרים מן הקרובים מן התרומות
ולא חשו שמא באו מיישראלית שבאו עליה נכרים אלא ל' דא'ר
למשו לו חשא כי אף אס יהי בן הולד כשר נמצא דליכא
למילך קל וחומר ממה ובאמת הוכח דאיכא פסולא מנהו
לגלות משפחות ודוק :

ט ארשב' אר יונתן פסוק זה שר העולם אסורו נעו חתי גם
זקתי . סאן אסריה . אילימא קב'ה מי איכא זקנה קטיה . ולא
דור אסריה מיקשיש הוה כולי האי אלא ש' משר העולם אסרו :
פרש"י ו'ל אידי דאדכריה להאי פסוק גבי ר' א' בן עזריה נקיש
ליה הכא . ואנחנו לא נדע אף בפירוש רש"י ו'ל לאדרס סמוכין
אידי דאדכרי להאי פסוק נקיש לה הכא דשר העול אמרו וכל'
דלכך אסמו' אידי דאדכרי להאי פסוק באמרו יש בן לעזריה
חבירו וקרא עליו המקרא הזה נער היתו גם זקתי ולא ראייתו
נדיק נעוב ורעו מבקש לחס ע"מ דומר לחס על לחמה של
תורה שהולד עזריה נדיק ות' ח ועליו באמר המקרא הזה וכדי
שלא יקשה לכך מ"ל להוציא המקרא מידי פשוטו דלמא קאי על
לחס ממש שלא יהי' הנדיק נעוב כמור'ל אן עוב' אלא פרנסה .
לכך אסמוכ' להא אגדת' דפסוק זה שר העולם אמרו ויב' ח"א
לפרש הפסוק בפשוטו דקאי על לח' ממש כי זה תדע משאר'ל
כמוסת' תעני' פ"ק שלש משפחות לא נמסרו לשליח של גשמי'
ושל חיה וכו' במערבא אמרו אף של פרנסה דכתיב פותח את
ידיך וגו' . והקשו בתו' ח"ת והא חזינן דמפתח של גשמי'ס נמסר
לשליח שהרי נמס' לחליהו הנביא ותיירוב' ע' והראב"ד ו'ל תירך
משאר'ל לא נמסרו לשליח היינו שלא נמסר לשר העול' כי הוא
נקרא שליח נמינו למדין מן הדא שאס פירוש של שלש' מפתח'
לא נמסרו לשליח היינו לשר העול' ח"כ לפי' לבני מערבא אמרו
אף של פרנס' לדירהו שר העולם אינו ממונה כלל על הפרנסה
וזה ידעת' כי שר העולם הוא מ'ט שהא נקרא זקן ו'
ויושב בישיבה של מעלה במתיבתא דרקיעא . וכל הנשמות
המה לומדי' בשיבתו כגודע . וח"כ יפה אסמוכ' לאגדת' דא אידי
דאדכרי להאי פסוקא על ראב"ע ומפרש כי לא ראייתו נדיק
נעוב היינו בדברי תורה אדכריה להאי פסוקא הכא דמקרא
הוה שר העולם אמרו וע"כ ח"א לפרש נדיק נעוב על הפרנסה
שהרי אין מפתחות הפרנסה בידו להיות רואה מי הוא הנעוב
אלא ל' דקאי על תורה והוא היודע מי הוא מרי דאורייתא
ומרי דאולפנא כי הכל משימשים בשיבתו ודוק :

שקדושת המקום תליא בזמן וכו' איך ראי כלל מאדם שלא
נשא בתו דמאי אולמא דאדם מחוה לל' ממקו כפרתו כנרא
שהרי עדיין לא הוקדש המקום . ועכ' שניהם היו אשים
בהארכת יומו של הקב"ה . וכך אמרו ס"ת שכתוב בה לא יבא
עיונו ומאובי בקהל הנשרף באש ועשו התורה פלגתה בדין
זה שבכ' אסור בבתו לפי שלא היה להם ראי מוכחת בדין
זה והזקק :

פרק ביצד

יא אמר

רבא רמו לשניות מן התורה מנין וכו'
הא דביקש רבא למנא טעם לשניות
לעריות יותר מכל הגדרים וסיגים שעשו חכמינו לרמוס
בתורה דוקא . כל שאם באת לדרוש ספאטו פרהו כן לפי
משאר ז'ל ביומא פ'בא לו דחפסינהו ראשי כנסת הגדולה
ליצד דעבירא וכתלינהו לעיניה דלא ליגרי בקרובות איך
לפי' לא היה כדק לעשות משמרת למשמרת מאס ספור ספור
וכו' בימי חכמי המשנה שהיו אחרי אנש' כנסת הגדולה .
לכך בא רבא להשיענו כי יש רמו לשניות מן התורה . ואיך
אף דהאידנא איך שום גדר אכתי באיסורא קמיית הוא
כנענ' . ובדרך אחר נראה לי לבאר בדרך קצרה
וארוכה בהקדים משאר ז'ל בסנהדרין פ' ד' מיתות אורי אמר
רב יודעים היו ישראל בע'ז שאין בה ממש ולא עבדו ע'ז אלא
להתיר להם עריות בפרהסיא פרה' ז'ל שהיה יצחק תקפן על
עריות אמרו נפרוק עול תורה מעלינו ואל יוכיחנו עלערי'ו
אבל ע'ז לא תקפן יצחק עכ"ל . והנה הדבר תמום מאד שהו
מתיראים מפני עונש העריות שלא יוכיחם על זה פרוק עול
מעליהם לעבד ע'ז . ומה העילו בזה איך יבאו אדם משפט
על צון ע'ז החמורה שבכולם . ענינו ואמרתי ע'ז משאר ז'ל
בגמרא דסנהדרין האומר פלוני רבעני לרצוני אינו נאמן
וקפא בתוהא אמרין דחשוד על עריות ארבעים ככתפיה
וכשר לעדות . ותרנו בתו' דבשלמא חשוד על עריות כשר
לעדות משום דינרו תקפו . משא"כ גבי פלוני רבעני דאין
יצרו תקפו עליו כל כך משום הכי פסול לעדות . וזכינו לדון
דמי שהוא בעל עבירה מחמת שינרו תקפו כשר לעדות .

ביאור
נמרא
יודעים
היו
ישראל
פ'ו
שאין
בה ממש
ולא
עבדו ע'ז
אלא
להתיר
להם
עריות

והנה זה ידעת דנשינתו של אדם ואיבריו של אדם מעירים על
האדם וז'ל דנשינתו מעירה על האיברים של הגוף ואיברים
של גוף מעדין על הנשמה והקב"ה מרכיב חומר על הסומא
כנודע והנה אחרי אשר הנשמה והגוף שניהם יחדיו פעלו
עולה ועשו עבירה יחדיו ה'ל פסולים מחמת עבירה וה'ל
כפלוני רבעני לרצוני וז'ל דאחרי אשר יצטר תקפס המה
כשרים לעדות להעיד זה על זה . והנה הגור תמים פעלו וכל
דרכיו משפט אשר אינו רוצה לדון את האדם בלא עדים והנה
בהעדאת הנשמה והאיברים וה'ל להם להעיד רק כשיצטר
תקפס ושאו כשרים להעיד לכך התחמו הדור ההוא אשר
ידעו כי אין בע'ז ממש לא היה יצטר תקפס ובעריות תקפס
יצטר ויראו היו לנפשו שלא יכשלו בעריות ויעידו עליהם
הנשמה והאיברים כי בעבירה שיצטר תקפס כשרים הם
לעדות . לכך עבדו ע'ז ואמרו נפרוק עול ממנו כפרש' ז'ל
שלא יוכיחם על עריות שיפסלו הנשמה והאיברים שלא יעידו
עליהם כי הכשילו בעביר שאין יצטר תקפס כ'כ דהיינו בע'ז
ויפה אמרו חז"ל לא עבדו ע'ז אלא להתיר להם עריות כי
מחמת מון ע'ז שאין יצטר תקפס ויפסלו הנשמה והגוף לעדות
לא יוכלו להעיד עליהם על שום עבירה . הדין לקמא כי
בדבר אשר יצטר תקפס איך שום גדר כי מתיראים לנפשו
לעבור עבירה שיצטר תקפס כי הנשמה והאיברים יעידו
עליהם לכך פרוק רמו לשניות מן התורה מנין כי עריות איך
לשום גדר וכו'ל' ודוק :

יב רמו לשניות סנהדרין מנין . דבתיביאית תתועבות
האל

ארשב' נאמר רבי ינתן מאי דכתיב יוד פרוצר על כל
מחמודי זה ע'ז ומוא הבשע שנכנסו גוים לחיבל הכל נפנו
על כסף והרב והם נפנו על ס"ת ואשרו ס"ת שכתוב בה לא יבא
עמוני ומואבי בקהל ה' נשדוף באש :
הא דהוציא העמונים ומואבים מכלל אונאי ניין לדרוש פסוק
זה עליהם דוקא . כל דררי טעמא דקרא מה שא"כ כאן יוד
פרש נר על כל מחמודיה כי ראתה גוים באו מקדשה דנאמע
אחרי שראו כי גוים באו מקדשה לכך יוד פרש נר על כל
מחמודיה . זה גרס להאי תנא לדון בדבר החדש לאדרש
האי פסוקא על עמוני ומואבי דוקא . דזה ידעת מרז'ל בפסוק
ועברתו לא כן בדיו שדרז'ל תחלת עיבורו של מואב בזנות
היתה ומלאו כל הספרים מזה כ'לכך נאסרו עמוני ומואב מ'ו
פסול ממזרות שנולדו מלמנו שבה על בזנות . וזה יתכן למ' ד
כן נח אסור בבתו . והוא מוכחת שכן נח אסור בבתו אמרו
בגמ' דסנהדרין פ' ארבע מיתות תדע שבכ' אסור בבתו שהרי
לא נשא אדם את בתו ופ' התו' ז'ל שכשאלה מזה מען הדעת
היתה ראוי' למות מיר . ואי משום אדם שהיה שרוי בלא אשה
היה יכול לישא את בתו . אלא ש'מ דכן נח אסור בבתו . ואיך
היא תשובה ניבחת לעמוני ומואב אס' ואמרו שלא כדן נכרחק
מלבא בקהל ה' יש להשיב כראיה ברורה ה'ל כי ב'כ' אסור בבתו
אך הכוכחה זו יש להשי' דמ'ל הא שזנה היתה ראויה למו' מיר
טפי מאדם הלא דיו לבא מן הדין וכו' כמו שהאריכו וימו של
הקב"ה לאדם כמו כן כולל לומר כי גם לאוה האריכו . וז'ל
ללא דמיו להדרי אחרי אשר אמרו רז'ל בת'א בפסוק וייצר ה'
אלהים את האדם עפר מן האדמה וז'ל אדה'ר ממקום כפרתו
בנרא שג' וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה הא' דא
ויזכח אדמה תעשה לי לפי שנלוו היה לפני הקב"ה שעתיד
לחטוא וכו' . איך גבי אדם נוכח לומר כי כיפר אדמתו מה
שנבר ממקום כפרתו . משא"כ גבי מוה שלא היתה רק אחת
מזלעותיו וידעת ג'מ ערוכה כי אדה'ר לא היה רק ראשו מ'אי
וגופו מכלל . איך גבי דודה לא היה שום דבר לכפר על עונה
להאריך לה וימו של הקב"ה היתה ראוי' למות מיר אלא ז'ל שלא
מתה משום שהיה אדם שרוי בלא אשה לפי שבכ' אסור בבתו
אך כל זה יתכן איך קדושת המקום היכל ויזכח לאו במחיצו
תליא מילתא כנודע מספרי החכמים הראשונים אשר זה מקו'
המוזכח הוא שהקריב עליו אדה'ר וקין והבל וכל האבות . וגם
עתה בחורבנה אליהו מקריב תמידין בכל יום כמו שהאריך
בזה בס' עשרה מאמרות . וכולהו תנאי לא פליגי רק אי
בטלה קדושת הארץ בחורבנה . אבל מקום היכל ויזכח שהוא
א' משבעה דברים שקדמו לעולם וכשא' כבוד מרום מראשון
מקו' מקדשניו ודאי קדושת קיימת מקודם בריאת עולם ועד
עולם . אבל אינימא דקדושת המקום בקדושת הארץ תליא
וכשנת בטלה קדושת הארץ גם קדושת המקום בטל איך קו'
הדברים כשעדיין לא היה שום קדושת הארץ . שגם המקום
לא נתקדש ואיך א"ל לומר שלאדם האריכו הזמן לפי שנברא
ממקום כפרתו . משא"כ גבי מוה . שהרי בימיו לא היה עדיין
קדושת הארץ . והנה בפסוק אלהים באו גוים נחלתך דרוש
במדרש אמר אסף הנחת אותם ואתה אמרת והור הקרב וימו
אמור מעתה כי קדושת המקו' לא היה אלא לזמן ואחר שהגיע
גון הכית ליחרכ בטל קדושת המקום . איך הדין לקמא שקו'
הדברים כשעדיין לא הותחל השום קדושה שאין כאן קדושת
המקום כלל . לכך יפה דקדק האי תנא בלישא דקרא יוד
פרש נר על כל מחמודיה זה עמוני ומואב שפרשויהם על ס"ת
כי ראתה גוים באו מקדשה זה היה בשעה שנכנסו גוים
להיכל דוקא . לפי שקודם לזה הנדיקו עליהם הדין תורה
של לאיבא עמוני ומואבי משום פסול ממזרות לפי שבכ' אסור
בבתו והיה להם ראיה מוכחת בדעת הג' שהרי לא נשא אדם
את בתו . רק אחרי שראו כי גוים באו מקדשה הוקשה להם
קו' הכניא אסף איך הנחת אותם והלא הזר הקרב וימת וז'ל

האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם . האל קשות מכלל דאיכא דכות מאי ניהו שניות לימא פליג אדר לוי דארל קשה ענשו של מיות מענשו של עריות שזה נא בתן אל יחה נאמר בהן אלה אל קשה ואלה קשה מאל . גבי עריות נמי הא כתיב אלה . והוא למעושי מרות מברתן :

הא לא פריך אדר לוי בעלמא הא קושיא גבי עריות נמי הא כתיב אלה ומאי קשה ענשו של מדות איכא הכא . כל משום דסומן לזה אמרו אי לאו שניות פגע בערוה גופא נמא כי השניות הס פתח לעריות ואיכא לפרש האקרא אשניות לומר כי את כל התועבות האל דהיינו אותן עריות שאינם חמורים כ"כ כמו אותן שנאמר בהן אלה רק אותן תועבות האל . דהיינו שניות עשו אנשי הארץ אשר לפניכם בזה פתחו בדבר עבירה וע"ז ותמא הארץ למרי פגעו בערוה גופא ור לוי כי אמרה למילתי קשה ענשו של מדות מענשו של עריות על אותן עריות אמר שכתוב בהם אל . ומדות קשה מאותן עריות שגבי מדות נאמר אלה . וגבי אותן עריות לא נאמר בהם רק אל . וקושית המקאן של לימא פליגא אדר לוי כן הוא דעל משמעות דורשין פריך דרבא יליף שניות מדוקא דאל . ור לוי יליף שניות מאל גופא דר"ל דר"ל לוי ס"ל דאל נא בעריות גופא ועלה אמר קשה ענשו של מדות דהא גבי עריות נמי כתיב אלה . אלא ע"כ אשניות אמרה למילתי ש"מ דשניות יליף מאל גופא ולא מדוקא . והשת דמשי אל קשה ואלה קשה מאל . ד"ל דאל קאי אעריו גופא דאי אשניו קאי האין יתפרש אל קשה אשניות דמאי רכות מהם . אלא ד"ל דמא דאר לוי מענשו של עריות שזה נא בהם אל קאי על עריות גופא . פריך ספיר גבי עריות נמי הא כתיב אלה ודוק :

יב רב יהודה אר מחא איון וחקר תיקון משלים הרבה : הא דרב יהודה דאמר הא קרא ומפרש לה אשניות דלמא על כל סייגי התור נאמא המקרא הזה . כל בהקדים הפסוק מרישא דכתיב ויורש שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם איון וחקר תיקון משלים הרבה כי זה תדע משאר"ל בפסוק מעוות אשר לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והאליד מאנה ממור והנה אי נומא דעריות חמירא דלא מהני גבי תשובה ר"ל דקרא דאל קשה לאו לדיוקא אתי להורו דאיכ רכות שניות . רק לגופא אתי להורות חומרא דעריו דלית לי תקנת בתשובה אבל אם ימא שאין לך דבר שעומד בפני התשובה ע"כ ד"ל לדיוקא אתי קשו מכלל דאיכא רכות שניות . והנה הילייעה והבחינה נילף מדוד שנתקבל בתשובה כמר"ל הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה ש"מ שאין לך דבר שעומד בפני תשובה . אך לזה יש לומר כדעת האומרים כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה . והנה גמ' ערוכה היא בשבת פ' במה בהמה כל האומר פנחס חטא אינו אלא טועה שנא ואחיה בן אחיטוב בן פנחס כהן לה אפטר הכתוב מייחסו והרי כבר נא יכרת ה' לאיש אשר יעשה לא יהי לו ער בחכמי פירשו ל בן חרוף וחכם ואם כהן הוא לא יהי לו מגוים מכה . אלא ש"מ פנחס לא חטא והנה הוכחה זו תוכיח ג"כ על דוד מלך ישראל שכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אחרי אשר היה לו בן חכם ומשכיל אשר עליו נאמר ויחכם מכל האדם בודאי לא חטא . לכך יפה נדרש המקרא הזה כמין חומר דודאי אלו לא היה קהלת חכם היו הכל אומרים כי לכבוד אביו דורש שניות להורות כי אל נא ללמד קשות מכלל דאיכ רכות מאי ניהו שניות ולא גופא אתי ללמד כי עריות קשה דלא מהני ביה תשובה . אבל עכשו יותר שהיה קהלת חכם וידעו הכל כי דוד לא חטא כלל כי היה לו ער בחכמים וא"כ לא היה צריך לתקן שניות להורו כי לערוי מהני תשובה . אפ"כ איון וחוקר תיקון משלים הרבה . מזה יבא לרבי יהודה למדרש האי קרא דוקא אשניות ולא על שאר סייגי התורה ודוק :

יד הנשען מן העריות ונתגייה אסור לבגס משום דרב אסי . דארא חבר במקד עקשות פה ולוות שפתים הרקסס :

פרש"י ז"ל משום דאתי לאחזוקי קלא קמייחא וזה כנשד מן פניו בת ישראל נמי דיוח הכי ועיין במהרי"ק שורש קכ"ט דאם כבר נתפרסם הדבר והוכרר בעדים שכל על פניהם בת ישראל מניה לכנסה שכבר הוחזק הקול ע"כ וכו' תנין מאמר נתן לדוד כ"א ב"א אל בת שבע שאמר נתקלוד מדוע בנית דבר ה' לעשות הרע בעיני ה' אותנו הרגת בתרוב בני עמון ואת אשתו לקחת לך לאשה כי ממי נישא לזאת מחלה על הרגת אחיה או על לקחת ב"ש . כי ודאי לפי דעת האוהר שאורי שמו מעיד עליו שלא בא עליה לזנות וגם בתגרסה נאמא שדינה כפניו כיצפתה זו כאנוסה הלדעת נמי ככתיב פק ואת מעשה שהיה מפני מה לא אסרו . התם אונס היה פריש"י ז"ל מעשה שהיה עכשת שבע שהרי הכל ידעו שכל עליה דוד ומשני אונס היה . ואין אשה נאסרת על בעלה באונס נמינו למדן אחרי שלדעת הוזה לא בא אחיה כלל על בת שבע כי לא אשתו היא מחמת זיווגו והתם אונס היה לדעת הגמרא ומילא נחמן הדין תורה שראויה בת שבע לדוד ולו תהי' לאשה כד אנוסה אך אם לא הוכרר הדבר בעדים ולא נתפרסם ה"ל לדוד הדין כדן נשען ומשד למוד אסור לכנסה . והנה לפי דעת התו ז"ל שחשבו לאורי למורד ביה שלא רנה לילך ליבשב עם אשתו אע"ג שאין בידו אש כלל כי ידע כי יהוד תהי' לאשה כדן אונס ויפתה וכלל . ד"ל כי ביה ה"ל ימורד לפי בלז הוכרר בעדים הדבר וה"ל לדוד דין נשען אסור לכנסה ולאורי היתה מותרת . ולזה הוכיחו נתן הנביא בשנים אותנו הרגת בתרוב בני עמון ודנת דינו כמורד ביה שלא רנה לשב עם אשתו כל שהיתה ראויה לאוריה ולא לדוד לפי שה"ל דין נשען אסור לכנסה לפי שלא הוכרר בעדים שכל עליה . וה"כ ואת אשתו לקחת לך לאשה הלא לפי דברך ה"ל רק כנשען ואסור לכנסה ומעשך סותרים זהו ודוק :

פרק החולץ

טו תר גר שבא להתגייר בזמן הזה אישים לומדי דאית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דווים וסחופים וסורין באים עליהם . אם אישר יודע אני ואני כדאי סיו מקליו אותי . הא דאחלין אותנו בלשון שלילה ואומרים לו אי אתה יודע ולא קאמרי הוי יודע שישראל בזמן הזה דווים וכו' וגם זה אמ"ש להם יודע אתו ואינו כדאי . כל לפי ש"ש לפרג שני פירושים על הפסוק הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתמשב . הראשון יש לפרש ע"פ מה שנומא בספרי הקדמונים בפסוק לבדד ישכון ואין עמו אל גבר כי הגרים יש להם מזור בפני עצמם וישראל יש להם מדור בפני עצמם וכדעת ר"ל בגמ' כ"ה הנביאים לא נתבטאו אלא לבעלי תשובה אבל כד קים גמור עין לא ראתה וגו' ולא ערופי גרים מבעל תשובה וכדרך הזה יתפרש הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתמשב . ואני אומר ודריבא להאי פסוקא מריש לסיפא כי מראש נורים אראנו ומגבנות אורנו הן עם לבדד ישכון ע"פ מר"ל נורים אלו האבות א"כ לפ"ז ראש נורים הוא אברהם ראש האבות וזה ידעת מ"ש בעל עשרה מאמרות בפסוק כי אב המונקוים נשתד ראשי תיבות אב הגן והוא ג"כ ס' ת נגה שהוא אב המונקוים והיה תחל לגרי שהם מהיכל נגה יש להם חלק בגן ולכך נקרא אברהם אב הגן וכדנזקי שעליהם נא עין לא ראת ארז ל בגמ' מאי עין לא ראת שלא ראה עין מעולות א"ת אדם הוכן ה' הדר בן ושמיא תאמרן זה עדין ת' לזוהר מנא מעדין להסקית הגן עדין למוד וגו' למוד . נמינו למדן אחרי שאב המון שהוא אב גרי עדין לא נקרא רק אב הגן ולא עדין ו"כ הפסוק כי מראש נורים אראנו זה אברהם שהוא ראש האבות שנקרא נורים אראנו כי הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתמשב כי הנדיקים הם בעדין אשר עין לא ראתה . נמינו למדן שיש לפרש האי קרא ובגוים לא יתמשב דקאי לע"ב

ס"אור
הפסוק
חיותו
הרגו
כחרכ
כ"י
עמון
וגמור

מלמטה כאכסדרא שכל הרוב לצאת יוצא. וכרעה דה"א תלויה
 שכל הרובה ליכנס ויכנס בזה ופריך בגמרא דמנחות וליעול
 בהך פירוש בזה הפתח שלה שפתוח מתחתיו ומשני לא
 מסתייעא מילתא כדל' דאמר ר"ל כל ליטמא פותחין לו ברא
 ליטמא מסייעין לו וקשה כח הטהרה מכח הטימאה שפתח
 גדול פתוח לטומאה ולרוב לצאת יופתח קטן לרוב ליכנס להיו
 קדוש וטהור. אך הא גופא מספקא בגמרא אם הע"ב נבר'
 ביו"ד והע"ז בה"א או להיפך. והנה בסמוך לזה אמרו בגמרא
 מפני מה הע"ב נברא ביו"ד מפני שעמה מועטים פרשי. ול'
 הנדיקים בע"ב הם מועטים. והנה פ"כ אם ע"ב נברא
 ביו"ד ע"כ ע"ה נברא בה. לכן אמרים לגר היו יודע
 שהע"ב אינו פשוט אלא לנדיקים. וא"כ שעמה מועטים ע"כ
 נברא ע"ב ביו"ד וע"ה בה"א ומה תדע כי כל לשון פותחין
 ונא לטהר מסייעין לו ודוק:

יט אסיר לן החום שבת באשר חלבי אלה:
 הא דפרטה אמרת תחומין יותר מכל מצות
 שנתורה. כל לפרש ע"ה מה' אדרשו ר"ל בפסוק ותלכנה
 בדרך עברך על ארץ הדרך והלכו חוץ לתחום. ופירש ביפה
 תואר כי ל' שאגה היתה מלפניהם שהלכו חוץ לתחום דאי
 ניוא שהלכו משום פיקוח נפש מחמת רעב א"כ למה אמרו
 שעברו על ארץ הדרך הלא מאוס פיקוח נפש הוא שרי. א"כ
 יש לפרש הכא כפשוטו של תלמוד רות מועצה נעמי לומר
 כי תחומין שרי לכן היתה דריסה להודיעה כי תחומין אסיר לן
 ומה שיצתה חוץ לתחום היה באונג ושע"ה. אך בעיקרא
 דמילתא אמרנא אנא לפי מ"ש הגאון בעל מגלה עיוקות הטעם
 שפיקוח נפש דוחה כל העבירות שנתורה לפי שהאדם מישראל
 יש לו כל א' אחיה באות אחת מן התורה ובטוריקין ישראל יש
 ששים רבוא אחיות לתורה והתור היא כמו נקבה לגבי הנשמה
 של ישראל וכמו שהנקה משועבדת לוכר כמו כן התורה
 שהיא נקבה משועבדת לנשמת אדם מישראל וזריכה שתדחה
 מפניו ולכן כתבו הת' בסנהדרין פרוק בן סורר ומורה כי אלה
 המצוות וגו' וז"ל בהם ולא שייכות בהם לא נאמר רק לישראל ולא
 לב"ע ע"ש. וא"כ הגרים שאין להם אחוזה בארצות התורה רק
 בהתגין לא נתנו המצוות לרשות מפניהם ומאוס רות שהיתה
 גיורית נאמר המקרא הזה ותלכנה בדרך שעברו על התורה
 כי לגבי רות לא אשתרי פיקוח נפש ואף ג"כ כי נעמי אשתרי
 מ"מ על שלא מיתתה ברות תלוי הסורחון בנשיהם. וכו' ביאור
 אומר אי בגמרא דברכות פ"ט כשהוציא רע"ק להריגה שאל
 תלמידיו רבנו עד כאן א"ל כל ימי היתי מנעבר על הפסוק
 בכל לבבך וככל נפשך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו עכ"ה
 שכל לידי לא אקיימנו אשר כל ימי תמתי לדעת למה ננעבר
 הוא תבא יותר על פסוק זה לומר מתי יבא לידי ואקיימנו הלא
 כל ישראל ננטו ע"ז לקדש שמו הגדול ברבים. אכל לפ"ו
 יתכן מאד. אחרי שפירש הגאון ב"ה כי רע"ק מתאיר
 על עצמו היה. לקדש השם בדבר שאינו מחוייב
 כלל להקהיל קהלות ברכי' סולמסור נפשו בשביל זה. ועל
 זה בוכת רע"ק היה שהיה מנעבר מ"י יבא לידי ואקיימנו
 לקדש השם אף בדבר שאינו מן החיוב ע"ש. לכן רע"ק נאה
 לומר כן ולא לוולתו כי אחרי אשר ידעת מי שמוסר נפשו בדבר
 שאינו מחוייב לדעת כימה רבות הוא בחובל בעצמו והתורה
 אמרה וז"ל בהם וכו'. אך זה שייך גבי ישראל שהזרה נלחית
 מפניהם והוא כנקבה לגבי זכר משא"כ רע"ק היה בן גרים
 ולכן דרש כתרי אחיות כבודע לדמיה הוא שרי לקיים בכל
 דבר מקרא בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ככל ודוק.

ד אסיר לן יחוד באשר תליגי אליו:
 הא דפרטה אסור יחוד כל מאוס שרצתה להגיד כי אמרתי
 לי תקנה ג"ס היתי הלילה לחים ג"ס ילדתי בניס הלקח תשרונה
 לפי שאמרים אותם בניס לייבמן לפי שהם אחים אן האם:
 וכדי

לעה"ב אגירי דק אינם מתערבים עם ישראל. או נוכל
 לפרש שפרש י"ל בחומש כשה"ה כטוב בעה"ו ישראל עמהם
 ואוכלים בטובה עמם. וטובה זו אינה נחשב לישראל
 לעה"ב ה"ה דבגוים לא יתחשב פי' הטובה שקבלו בגוים לא
 יתחשב לעה"ב. לכן יפה אר"ל גר הכא להתג'יר בזמן הזה
 שודאי כל מנמתו לעה"ב. כי בעה"ז ישראל מרודים מאד.
 וכדי שאל יאמר בן הנכר הנלוה אל ה' כי חלק בחלק יאכלו
 הגרים עם ישראל לעה"ב. אמרים לו אי אתה יודע שישראל
 בזמן הזה דויים וסחופים ואף כי א"ה יושבים ברוב טובות
 והגלות אינם נהנים ישראל מזה. וא"כ א"ה לפרש הפסוק של
 ובר'ו לא יתחשב שאינו עולה בחשבון לישראל הטוב שמקבלין
 עם א"ה שהרי באמת אין ישראל מקבלין שום טובה עם א"ה.
 וא"כ כל פירושא דהאי קרא כי הגרים אינן במחיה א' עם
 ישראל לזה אמר ובגוים לא יתחשב שאינם כדלים להימנות עם
 ישראל. א"כ מה ראית שבאת להתג'יר. אם ח"ל יודע
 אני פירושא דהאי קרא ואיני כדאי באמת להיות עם ישראל.
 ויפה אמרה התורה ובגוים לא יתחשב. או רואים שמא הנה
 נתג'יר ולא ע"מ לקבל פרס מיד מקבלין אותו ודוק
 טו ומודיעין אותו מצות קלות דהמודות ומודיעין אותו
 עו לקט שבחה ופאה:

פרש' י"ל לפי שהאן מקפידין על הממון וכימ"ל בן נח נהרג על
 פחות מצוה פרוטה. והנה לפרש' י"ל היה להודיע להגר כל
 מצות התלויות בממון שיש בהם חסרון כים. וכל דלכך לא
 אודיענהו רק עון לקט ושכחה ופאה לפי שאר"ל יש גר משול
 כחמור ויש משול כאברהם אבינו והוא שמג'יר עצמו לש"ש ולא
 לשם פניה אחרת. והנה תמן תנינן בכרייתא ח"ל כי יגור גר
 בארצנו אין לי אלא בארץ מקבלין גרים בח"ל מנין ת"ל אתך
 כל מקום שאתך. הקאו בתוספת למה לי' קרא דאתך לרבוני
 הא קבלת גר' חובת הגוף הוא וחובת הגוף נוהג בין בא"י בין
 בח"ל. ותי' רנו בתו' דה"א בארץ דוקא מקבלין גרים מאוס
 דאיכא שכחא דא"י ולא הדרי בהו. אכל בח"ל דליכא שכחא
 דא"י ואיכא לימחש דלמא הדרי בהו ויחזרו לסורה ה"א דלא
 לי' קבלניהו ק"ל. והנה עתה קשה בארץ למה לי דאם בח"ל
 מקבלין גרים אף דליכא שכחא ואיכא למימר דלמא הדרי בהו
 מכ"ש דמקבלין גרים בח"י. אלא כל' דה"א גופא ק"ל. אף
 שמג'יר עצמו מאוס שכחא דא"י חפ"ה מקבלין אותו לגר. א"כ
 מעשה יאמר הגר כי רשאי לג'יר עצמו אף בשביל איזה פניה
 אחרת. לכן מודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה להורות לו
 כתרין השני בגמרא דלפי' בארץ מקבלין גרים אף דאיכא עון
 לקט שכחה ופאה אם אינם מקיימים בארץ הוא עון גדול ושמא
 לא זיהו הגרים במצות הללו לפי שהם מקפידים על הממון
 והיו ישראל נענשים בעונם חפ"ה מקבלין אותם ודוק:

זו ומודיעין אותו סקצת מצות קלות ומקצת מצות הגורו ש"ט
 דאי פרוש נפרוש דאר' חלבו קשים גרים
 לישראל בספחא:
 הלשון תמוה שאם נפרש לו המנו כדי שיפרוש מה לנו להודיעו
 הקלות לא היה להודיעו רק החמורות כדי שיפרוש. כל לפי
 דאפליגי תנאי בהנהדרין פרוק חלק בפסוק לכן הרחיבה שאל
 נפשה ופערה פיה לבלתי חק דל' לר' למי שמאיר אפי' חוק א'
 ור' ס' למי שמקיים אפילו חוק אחד. והנה אם היו מודיעין
 לו רק החמורות הוה דריש לנפשיה כר'י שאפי' מי שקיי' חוק
 אחד אינו נוטל בניהם כי כדאי אפילו חוק אחד להג'ילומן
 הגיהנם לכן מודיעין לן קלות וחמורות וע"כ יבין מדעתו כי
 אין בכח חוק אחד להציל מן הגיהנם וזריך לקיים כולם שלא
 ישיר אפילו חוק אחד כנגד' פשוט:

יח ואמרים לו הוי יודע כי הע"כ אינו עשוי אלא לצדיקים
 כל שגם בזה בא להודיע להג'ר כלל היראה
 כי בא לשמא פותחין לו וכו' וזה למוד ר"ל מפסוק כי ביה'
 דור עולמים שהע"ז נברא בה לפי שהע"ז דומה לה' שפתח

ביאור
 הגורף
 בכרכות
 כהנאי
 ר"ק
 להריגה
 וכו'

וכדי שלא יאמרו כי גם אחים מן האם מייבמים וכקושי הגמ'
 וילך מבי יסיתך אחיך בן אחך ש' דגס בן אחך קרוי אחיך
 לזה אמרה אסור לניחוח דזה תדע מאשר ל' בקידושין רמז לית
 מן התורה וננין דכתיב כי יסיתך אחיך בן אחך וכי בן אביו
 מסית . אלא לומר לך בן מותר להתייחד עש אמו ואסור
 להתייחד עש כל עדיות שבתורה . והדר פריך פשטא קרא
 במואי כתיב . ומשי לא מבעיא קאמר לא מבעיא בן האב
 דסני ליה ועיין ליה עצות רעות . אלא אפילו בן אש דלא סני
 ליה ועיין ליה עצות טובות אימא ניביית ליה קמ' . והנה
 אחרי שיש לפרש כפשוטו מכל למישר יחוד . אלא צריך לומר
 כפרש' ז' שפירש על בי יסיתך אחיך מן האב או בן אחך מן
 האם . וא"כ יקשה לכתוב בן אחך ולשתיק מאחיק אלא ל'
 דליתוד אחי . ואי ס' ד' דכן אחך קרוי אחיך לא מייחד שום קרא
 ד"ל באמת אחיך אינו קאי כלל על אחיו מן האב רק על בן
 אחך ולא כתבה התורה רק את זהוה רבותא טפי שהיה בן אחך
 אלא ל' דאחיו מן האם אינם קרוים אחים א"כ הלא תשכחנה
 הלא תשכחנה ודוק

מכל להתגויר . ועש כל זה רות דקנה בה . ותרא כי מתאמתת
 הוא ודוק :
 כה תר ובכתה את אביה ואת אמה : רבי אלעזר אומר אביה
 ממש אמה ממש : רבי עקיבא אומר אביה ואמה וק"ו
 וכ"ה אומרים לעץ אבי אהו
 והנה הנפקותא בזה עיין בגמרא דמאן דס"ל אחיה או פ"ו
 גריכה לקבל הגירות קודם שיבא עליה בזה ראשונה כמאמר
 הכתוב ובכתה אביה ואמה וזאת כן כתב אליה ועלתה
 ומאן דס"ל ובכתה אביה ואמה ממש . א"ל לפרש מע' קודם
 הגירות ועפ"ז ל' הכל' חד לשית' איהו כלפניו בפסוקא עשית'
 את ניפרייה ר"ל אומר תקון רע'ך אומר תגדל . כי שניהם
 מודים כי הכתוב רוצה שתפנול עליו ולא תמצא מן בעיניו
 והנה מאן דס"ל תגדל איכא ניוול בניפרייה . ומאן דס"ל
 תקון איכא למימר דתפנול בזה שגילתה ראש כי שער
 באשה ערוה וגילוחה הוא ניוולה וכדודע זה הטעם . והנה
 אי ניימ' כמ"ד תקון ומאמר שעם אחר על גילוח השער לא נדע
 מן התורה אם רוצה הכתוב בניוולה אם לא . והנה כמ"ד
 וא"ע סימן רס"ח בהלכות גרוס אית' דמאן דמקדש לפר כל מעוהו :
 וכתב מוהרש"ך ז"ל כ"כ הטעם שצפון גילוח כמו שפרש' ז"ל
 בפרשת בהעלותך גמי תגלחת לויס שכל הפורש מע"ד טעמו
 תגלחת כמו מזורע . לכך ר"ל ס' לתקון . והניוול יהיה
 בזה שתגלח ראש בזה ידעו שהכתוב רוצה לניולה כי ליכא
 למימר שהגילוח הוא משום גירוח . שהרי א"ל להתגויר קודם
 שהרי מפרש ובכתה אביה ואמה אביה ממש . ורע"ך דס"ל
 תגדל ס' ל' שבוה יודע הניוול כי מגילוח ראש אינראי בניוולה
 כי ס"ל ובכתה אביה ואמה או ע"ז א"כ גריכה להתגויר מקודם
 וא"כ לא יודע בניוולה כי יאמרו שטעמיה תגלחת משום גירוח
 לכך מפרש ועשית ניפרייה תגדל ודוק :

בא ספקינו תרי"ג מצות עמך עמי
 הוציאה נעמי מלב רות שלא תאמר כי שאה גרוס להתגויר
 כמר"ל דר"ע על שם תרו מצות אמרה מיפקידן תרי"ג מצות
 ולא תרו' לכן פיה פתחה לומר כי עמך עמי ולא יבאו ישראל
 מכלל שבט מצות ב"כ א"כ הם במספר תרי"ג כי ר"ת מורה על
 מצות הכוספות ל' ישראל על מצות בני נח שהם תרו מצות :
 בב אכיר לו ע' ואלחיק אלהי :
 ל' ע"פ מ"ש בספר נחלת בנימן הקדמה נפלאה על קבלת
 הגרוס שהוא כמו הסבת גבול כי בהנחל עליון גרוס מסר לכל
 אומה שר מלה רק יעקב בחר לו יה' וגם האומות קבלו השר
 לאדון ופטרון עליהם ומי ישקיע שעבודם . אך לזה יש טעם
 תירוץ . האחד הוא כי אין ביד האבות לשעבד לדורות הבאים
 אחריה לדעת כמה נרותא כמזכר כמ"ד סימן רכ"ח . או כמ"ד
 הגאון בעל עשרה מאמרות כי גרוס מיין הוא ואדמו . והנה
 כס' זרע בירך שני פירש על פסוק לא יהיה לך אלהים אחרים
 על פני שפרש' כ"ז שאינך קיי שלא תאמ' לא ננטשו ישראל אף
 דור לבד . מביא הרב ה"ל הלכה פסוקא א"כ היה כח ביד האב'
 לשעבד לכל הדורות אחריהם לכן אמרה אסור לן ע"ז ואף
 כי לא ננטשו רק אותו הדור הרי ראינו שיש כח ביד אבות
 לשעבד לדורות אחריהם וא"כ גם אה"כ אסורים להתגויר .
 לכן השיבה רות בתירוץ השני אלהי כי אין זה הסגת
 גבול כי גרוס מישאל הוא ואדמו ודוק :

בגמרא רבי הניניא בנו של ר' אומר מפני מה גרוס בן אהו
 מעונין וסוריו באים עליהם מפני שלא קיימו שבע מצות
 בניניא וכו' אחרים אומרים מפני שישו עמם מלכנס ההת
 כנפי השביעיהר אבהו מאי קרא ישלם הפעולותיהו משכרותה
 שליטה וכו' :
 הא דקדק בלשון לומר מ' גרוס בזמן הזה מעונין דמשמע
 בזמן הקודם לא היו מעונין . וגם לא נתנו אחרים
 שיעור שהיה בכמה לדעתם שאומרים מפני שזיהו ואכזבו לא
 נדע איזה זמן יהיה מוכשר לבא שלא יאחר יותר זמן זה .
 ל' משום דאית' בגמרא בסוגיא זו ואפסוקא הלכת בטור ופ"ע
 י"ד ס' רס"ח ס"ג דהר צריך שלשה מ"ש משש' ציב בי ואצ"ר
 שחל וטבל בפני שנים ימיני בדעבד מן קבלת המצות מעבד
 אפילו בדעבד עד שיה' הפפטי שלשה דוקא ואם לא עשה כן
 אסור בישראל להרי' להרמ"ס . והנה בתועפת מקאים
 כאן כיון דמשפט כתיב ביה א"כ בעי מומחים והאיך מקבלין
 בזמן הזה גרוס דהא ליכא מומחים ותירונו כמו שדענו אכזבו
 דיני הודאות והלואות משום נעילת דלת בפני לויס ה"ל מקבלין
 גרוס האידנט שחזו ג"כ לנעילת דלת בפני גרוס . נמצא כי
 לדינא דאוריית' לאו גרוס גמורים הם בזמן הזה דליכא מומחי
 ואי לאו מש' נעילת דלת לא היו מקבלין אותם כלל . אך גמי
 קטן דלא שעי' שעס דליסור וזכות הוא לו ולא שייך מש' כתי'
 ב' דקטן בפניו כאלא בפניו דמי וא"כ ב"ד כדאית' בהדי' כש' ע'
 ס' הכל' אם יש לו אב מגיירו בלא ב"ד נמצא שהוא גר גמור אף
 בזמן הזה ואנכ' נייח' בפסוק איתם ננבס' היום כולכם
 לפני ה' אלהיכם שפרש' ז' מלמד שהנני כולם ורבים ראובן
 תאמרו למה הכניסם כולם הלא בשיפת דקרא כתי' ולא איתפס
 לבדכס' אנכי בודת הברית הזאת וגו' כי את אשר ישאל פה ואת
 אשר אינו פה ולמה דקדק שיהיו אותם הנמצא' עש כולם
 מכונים לפניו אומר אט ע"פ הגמ' הכל' מה שמתקן בבת וכות'
 גמי גר קטן שמשכילין אותו ע"ד ב' ד' ופריך בגמרא מאי קמ"ל
 תנינא זכין לאדם שלא בפניו . ומשני מהו

ביאור
 הירוש'
 יוד'
 יעקב
 ניר'
 ח"ל
 עכו
 ח"י
 ש"ס
 ס' ל' כו'
 והכו'

מסכת יבמות

מזה דתימא גוי דהפקירא ניהא קמ"ל דה"מ גדול דטע" טעם
דאיסורא . אבל קטן וכות הוא לו . וכוה תבין אלה הדברים
אשר דבר משה אתם נבנים היום כולכם לפני ה' אלהיכם כי
צרכי אתם להיות פה ובאמת ולא אתכם לברכה אנכי כורת
ברית כי את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה . ואל יקשה
בעיניכם מה נשתנו לו משלו . ופרש להם כי אתם ידעתם את
אשר ישנו בארץ מנרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים ותרצו
את איקוניתם ואל"כ טעמתם טעם דאיסורא יש לחוש פנים
בכס איש או אשה אשר לבנו פונה . אבל כדורו העתידים ללא
טעמו טעם דאיסורא וכן להם שלא בפניהם . הדן לקרא
דגירות הגדול בזמן הזה לדינא דאורייתא לא גירות הוא כלל
והנה על הטע' הראשון מפני שלא קיימו שבע מצות כ"כ פרש"י
ז"ל שעד עתה לא היה הק"ב מה מדקדק עמהם רק עתה אחרי
שתגייירו מענישם על שלא קיימו בגיותם שבע מצות וסב"ו
נשערה מאד . לכן פריך ר"ח מפני מה גרים בזמן הזה מענישים
דודאי איבא למימר שהק"ב מדקדק עם הגדולים רק בזמן
הזה שאינם נקראים גרים גמורים כי לא היו ראויים להתקבל
כלל כ"כ ולמה הם בזמן הזה מענישים . ומשני מפני
ששהו עמם דלא היה תברייהו שם הו מלכא ונתגייירו כשהיו
קטנים ללא הו בעי מומחים וכאז פשהו גדולים לכן הם
מענישים לפי שאינם גרים גמורים ואלו לא היה מלכא ונתגייירו
כשהיו קטנים היו גרים אף בזמן הזה . לכן מהרר"ל אבהו
אתירוצא ואמר מאי קרא שם הטעם הוא העיקר של ישלם ה'
פעלך ותהי משכורתך שלימה וגו' ואלו היו טעמי הראשונים
לפי שלא קיימו מצות או שאין עושין מאהבה הדין ידע בועו
דגבירות לא שייכי הני טעמי אשר משכורתה תהי שלימה .
אבל למה הטעם מפני ששהו הוא שייך דוקא בזמן דליכא
מומחין וכ"כ אבל במומחים שהיו ב"ד מומחים לא שייך ששהו
ויפה אמר ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה . ואל"כ לפרש"י
ז"ל שמיירת לבא . ולא יקשה ג"כ קושית התוספות ע"כ ודוק
כי כן הוא לעב"ד :

בז' יומי אמר גר שנתגיייר בקצו שגולר דמי . אלא מפני
מה מענישים לפי שאין בקצו דקדוקי מצות בישראל :
פרש"י ז"ל כקטן שגולר דמי ואינו נענש לשעבר . והנה הלתי
ספק כי נס' דס"ל לפי שלא קיימו מצות כ"כ ס"ל ג"כ גר
שתגיייר בקטן שגולר דמי דודאי לא פליג אכולהו תנאי דס"ל
דגר מותר אפי' בשאר האם מטעם זה דגר שנתגיייר בקטן
שגולר דמי . אלא דכח גחלק באף דקטן שגולר דמי היינו
לענין זה שאין לו אב ואם לענין עריו או לענין זה להיות נענש
בעון אבותיו ולפקוד עליו עון אבותיו הוא בקטן שגולר דמי
וכאלו אין לו אב ואם . אך עונותיו הראשונים אשר עשה בגיותו
אינם נמחלים לו . ור' יוסי ס"ל דגם לענין עונות הראשונים
הוא בקטן שגולר דמי . והנה לכולהו תנאי דהכא לתלו העונש
בגרי' גופייהו לומר מפני מה מעניש ולא אשתמיטת חייבייהו
לומר כי הק"ב פוקד עליהם עון אבותיהם . ז"ל א' משני
טעמים . הראשון דגר שנתגיייר בקטן שגולר דמי ואין להם
אב ואם . או שכולל לומר כדעת הספרי בפסוק הכרת תכרת
הנפש ה' עונה בה וז"ל עונ' בה למה נא' לפי שכל פוקד עון אבו'
על בניו וכול אף ע"ז יהי נפקד על בניו על שילשים ועל
דיבעים ת"ל עונה בה בה עונתיו ואין נפקד עון ע"ז על בניו
שילשים ודיבעים . וכל ימי היתו תמה למה יבא עון ע"ז להקל
ולא להמיר אחר זה ומנתי ראיתי בס' בחיי שעון פוקד הוא
מדת רחמים שהק"ב פוקד פירושו מחסר החטא מן החוטא
עצמו ומותן העונש על בניו ושילשים וגו' כדי שלא יבזה הכל
מן החוטא עצמו . לכן בעובד ע"ז זהו עבאו כי עונה בה ואינו
נפקד על בניו וגו' . א"כ מעתה אל תחמה שאין הק"ב פוקד
עון אבות על הגרי' כי דוקא בישראל פוקד עון אבות כי מדת
פוקד הוא מדת רחמים ויש שמונין מדה זו בכלל שלש עשרה

מדות של רחמים וא"כ לישראל נאמרה מדה זו ולא לעובדי ע"ז .
וה"כ המדרש בפסוק ויוד יעקב כויד שאמר עשו ליעקב מה טיבו
של כויד זה אל' שמת אותו וכן אל' באותו וקופנה מדה ד' א"כ המדרש
אין תחית המתים לפי שזה ידעת מר"ל כי בן מ"ח שנים הכיר ויוד
אברהם את ברואו והנה זה הרשע תמה לנפשו אחרי שאר"ל
קצ' ה' פרש"י בתור' נגד שנותיו של אברהם א"כ היה לאברהם
לחיות קצ'ה שנים אחר הגירות כי גר שנתגיייר כקטן שגולר
דמי לכן אמר באותו וכן פגעה מ"ד הד שמת קודם זמנו שהיה
לחיות ומסר פרש"י בתורה וא"כ היה לו לחיות עוד מ"ח שנים
יותר . אלא ז"ל דלאו כקטן שגולר דמי וא"כ מה שאין קדוקין
אבות על הגרים ז"ל לפי שפוקד הוא מדת רחמים ובעובד
ע"ז נא' עונה בה שאין עונותיהם נפקדים על בנייהם . וא"כ
לעונה בה להכי אתא . אין תחית המתים מן התורה לפי
מה דאית' בסנהדרין פ' חלק שאמר ר"א בר יוסי בכבר הזה
זייפתי ספרי מנינים שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה
אמרתי להם עוב' בה לאימת לאו לעה"כ ואחרי דמפ"י הוי קרא
דעונה בה שאין עון ע"ז נפקד על בניו . אין לומר על הת"ה
ולכן ר"א בר יוסי בשמיעתא דאמורא אול' דס"ל גר שנתגיייר
כקטן שגולר ולכן אין פוקדן עון אבות על הגר ועונה בה לאו
להכי אתא שאין נפקד עון ע"ז על בניו . להכי אמר עונה בה
לאימת לאו לעה"כ ודוק :

קבל

כאור
המדרש
יעקב
כיו"ש
ע"ז
ליעקב
מהט"ב
של כויד
זה וכו'

קהל רק קודם שנשאה ביום וימא הוה גרים לפרסם הלכה ו
 קודם ניסוחיה כי מותרת לבא בקהל א"כ ספיר מקסים החוספס
 כיון שבאה להתגיייר בלא חידוש הלכה לדעת ר' אבהו מה זה
 דקאמר הכא שהגרים מעוניים על שפיהו מלבא בקהל ומפיק
 מדכתיב ותהי משכורתך שלימה אשר באת לחסות שמהרת
 לבא הלא קרוב למאתיים שנה היתה לפי המשכון כנלע"ד
 זכרה תבין נאמר נפלא ותמוה שהובא בספר תאזה לעינים
 באגדתא דא וז' ותהי משכורתך שלימה א"כ חסא אשר באת
 לחסות ויבספר יפה ענף הנדפס מחדש גרים הכי ותהי
 משכורתך שלימה א"כ חסא שלימה פי' דדרש שלימה חסר
 שלימה כי רמז לה שיבא ממנה שלימה והנה עמוק עמוק מי
 ימנענו לרמזו לה על שלימה והלא דוד אביו היה גדול ממנו ומה
 הוקשה לו כפשו' להוציא המקרא יידיפשוטו ולענות הכתובים
 נמדר כתיבין ולא קריין ולפי' יתכן מאד שהוקשר חסא קו' התו'
 אשר באת משמע שמהי' ואם באת לחשוב היתה קרוב'
 למאתיים שנה ולא רצה לתרוץ התוספת כי בת בנו לאו
 דוקא א"כ יש לתרוץ כאופן אחר כי זה ידעת מדר' ג' דולע עביר'
 לשמה ממנה שלא לשמה שבסברת' קרובות שהקריב בלק
 זכה ויבא ממנו שלימה דכתיב בעת ההיא יעלה שלימה אלף
 עולות והנה אלו קדמה שום אדם מורעו של בלק להחגייר
 היה שלימה יוצא מאותו זרע כי זה היה שבר בלק שיבא ממנו
 שלימה ואי לא הוה נפיק מרות היה יוצא מקום אחר מורעו
 רק זאת היתה מאת השלל קדמה אדם מורעו של בלק לזה יבא
 ר' חסא לזון בדבר החדש ותהי משכורתך שלימה פי' שלימה זה
 משכורתך מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות שמהרת
 שעכ"פ היא מיהרה לבא ולא קדמה שום אדם בגירות וכוה
 מתורץ קושיית התוספת לפירושו ודוק :

בן חנא שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת סתרי בירושלי וכו'
 וכתוב בה משנה הרג את ישעיה אמר רבא מידן דייניה וקטליה :
 פרש' ז' מידן דייניה שהיה דן אותו בכביא שקר הלא דס נקי שפך
 דבא למנא טעם על תריגת מנשה לישיעיה הלא דס נקי שפך
 מנשה הרבה מאד כל עפ"י מה שארז' בפסוק וגם דס
 נקי שפך מנשה הרבה עד אשר מלא את ירושלים פה אל פה
 דפליגי' יתנאי ח' א"כ שפך ממש וד"א שהרג את ישעיה שהיה
 שקול כמשה דכתיב כי פה אל פה אדבר בו והנה בודאי מה שבא
 התנוב לשבח לישיעיה שהיה שקול כמשה ע"כ כל כמה שבא
 עליו מנשה לדונו כנביא שקר ח' ובאמרו משה רבינו לא כך אמר
 העיד עליו הכתו להנדיק הנדיק ישעיה שהיה נביא אמת כמשה
 לכך אחרי שאמר שמעון בן עזאי שמנא מגילת סתרים והיה
 כתוב בה מנשה הרג את ישעיה ע"כ מה שבאמר עד אשר מילא
 את ירושלים פה אל פה פירושו שהרג לישיעיה שהיה שקול כמשה
 לזה אמר רבא מידן דייניה וקטליה שדן אותו מנשה כנביא שקר
 לפיכך בא הכתו ויחסו שהרג לנביא אמת שהיה שקול כמשה ודוק
 בזה משנה רבך אמר בי לא ידאני האדם וחי ואת אמרת ואראה
 את הצבאות משה רבך אמר סי' ב' אלהי יבא
 קראינו אליו ואת אמרת דרשו את ה' בהמצאו משה רבך
 אמר את ספר ימך אסלא ואת אמרת והוספת על ימך חסם
 עשרה שנה :

הנה לדברי רבא שאמר מידן דייני וקטליה הני תלתא קראי למת
 ליגס באחד היה יכול לדונו כנביא שקר ח' ע"כ גריבוס חנו
 לומר כי הם אחת ושלא שמתון אלו השלשה בהנזרפס יחד יהיה
 נתפס ע"כ באחד מהם והנה נתחיל בדאסון למקראי קדש
 הכל שאמר משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת
 ואראה את ה' וכוה יש להשיב כפר' ח' כתו דג' בני משה נמי כתיב
 ויראו את אלהי ישראל א"כ אי נימא כדרז'ל בפסוק ונקדש בכבודי
 במכובדי שאמר משה סבור היתי שיתקדש הבית כי או כך עכשיו
 אינו רואה שם גדולים ממני ומתך א"כ אחרי דאניוהו עדיפי
 ממה שא"ל דהם היו יכולים לראות כבוד הקב"ה לכך פתח ואמר
 משה רבך אמר כי לא יראני האדם ואת אמרת ואראה את ה'
 שאלו אדם אחר אמרו שהיה מעלתו גדולה משל משה היה אפשר

ביאור
 הדרש
 ותהי
 משכורתך
 שלימה
 א"כ חסא
 שלימה

בלא חטא כי לא נתנה ארץ ביד רשע חורק בזה ניתן רשות למסחרים נעיקן ריתחא שבעביר קלה נאמר בידו אבל בנדיקים גמורים אין פטן ואין פגע רע. וה' כעדות ה' כחמה לומר את מספר ימין חמלה כי בזמן שישראל עושים רצונו ועולתה אין בהם ממלאים מספר שנותיהם וזכה משלימין לו. ולכך לא רצו התו להקשות אמיר גופא דרע' ק דלמו וכה משלימין לו. מפ'ק דחגיגה דלמ' אי יכא גורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא ליה. שהרי לא יראה ולא יונא מי שיהיה נספה בלא משפט שעב' פ' פריך זה הנספה לעבור חיזה עבירה והתור' אמרה את מספר ימין חמלה בזמן שעמך כולם נדיקים ויהירים בעבירה קלה כבחמורה שאז א"א בהוספה לשום אדם לפירוש יפה מראה וכנ"ל. אבל השת' דמשי רע' ק על פסוק והוספתי על ימין כי משלו הוסיפו לו שפיר מקשים התו' הלא אפשר לחוקיה המלך להיות בהוספת שנים אם נמצא בדורו חיזה עביר ונספה בלא משפט דמוסיפין ליה. לכן מתרצים החוספת דלוק זה הוספה בין שעב' פ' נגזרו השנים לשום אדם דוק :

לא חניא וכן היה רש' בי אום קבוי גורבא נספא נהילא שנה ואהנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרוים אדם וכו' : האי וכן לא ידענא חמאי קאי ש' היה סיך וסמך למאי דלעיל מיניה. ל' לפי דכסמוך לעיל מיני' אמר רש' בי גזירות פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים וגו' החיו לכס והלא פנחס היה עמהם פי' שפנחס כהן היה והאיך אמר החיו לכס והלא גזירות אסור' לכס לא ש' מ' דטף שאינה ראויה לביאה שהיא פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונה. והנה זה בדין מוכח בראיה גמורה אי נימא דפנחס נתכהן מיד כשרה למרי ובעת מלקמת מדין כבר היה כהן ע' כ' ל' שמה שאמר להם משה וכל הטף החיו לכס אף פנחס היה עמה לפי שפחות' מבת שלש שנים כשרה לכהונה. אבל אי נימא דלא נתכהן פנחס עד ששם שלוש בין השננים לא מוכח מידי דכשרה לכהונה. והנה נמצא בספרי המפרשים שלכך נתכהן פנחס מיד כשרה למרי ולא נתייחסו בניו אחריו עד ששם שלו בין השנטי' כדאית' בגמ' דזכאים פ' טבו' יוס' לפי שפנחס זכה לנפשו בשעת הרגת זמרי שנכנסה בו נשמת איהו שהוא כהן ל' עליון וכן אמר כי קנא קנאתי לה' צבאו' כדאית' בוהר קנא קנאתי וימנא קמא בשיטים והשת' קנאתי תנינות ע"ש נמצא שפנחס נתכהן מיד מנצ' נש' איהו אחר בקרבן אבל בניו לא זכו להו' הכהן' התייחסם בכהונ' כמוהו עד ששם שלו בין השנטי' והנה לדעת האומרים שאיהו כהן הוא יקשה קושי' התוספת האיך חמיה בנה של נרפית ושענינו על ענינו. צריכי' אכתנו לומ' כתי' המפרשי הובא בספ' בחיי לפי שגרפית גויה היתה ואין קבוי גוים מטמאי' בהל' וה' ב' ב' יונג' ומשא ע"ש. לכך יפה נסמכו שני ממצאות' הלו' שבתחלה היה רש' בי אומר גזירות פחותה מבת שלש שנים כשרה לכהונ' שאל' וכל הטף בנשי' החיו לכס והלא פנחס היה עמהם ופנחס נתכהן מיד לפי שנכב' בו נשמת איהו שהוא כהן ולא יפלא בעיניך כי שאינו הוא כהן והאיך חמיה בנה של נרפית לכך סמך לוח תניא וכן היה רש' בי אומר קבוי גוים אינם מטמאים דוק :

פרק הבא על יבמות

ל חניא וכל אשה יהודעה איש בראויה לבעל הבתוב מרנר' אהה אימר בראויה ליבעל או אינו אלא בנבעלה ממש בשורא אומר כל רשף בנשים אשר לא ידעו וגו' הוי אומר בראויה ליבעל רבהוב מרנר' . גנא ידעי א'ר חנא בר בינא ר' עבירום לפני ציץ כל שפניה מוריקות נידוע שהיא ראויה לבעל ביוצא בנדר אהה אומר וימצאו מאנשו יבש גלעו ארבע מאות נערה בחולה וגו' כנא ידעו וכו' הוסיבוס ע' פ' הבית שר' י' בעולה ד' הח' נודף בחולה אין ריחה נודף' ויעבריהו לפני ציץ' . א'ר ה'נא לרצונו ל' כה'י לרצונו ולא לפ' רצונו וכו' : פרש' ז'ל לרצון להם לפי שאנשי יבש גלעד היו מבני ישראל לכך לא נדק בהם הכין לרעה. אבל גבי מדין נדק בהם הכין לרעה. הנה המקטן הרחשון דפריך גבי מדין מנא ידעי ולא הקשה אגופא דקרא וכל אשה ודע' איש מנא ידעי ע' כ' ל' דאפשא דקר' וכ' אשה ידע' איש אס' נפרש כפשוטו דמיר' בנבעל' ממש לא קשה מנא ידעי משום שאפשר לנדקה בדרך הטבע כבדיקת ר' כפ' ק' דתזנות שהוסיבה ע' פ' חבוית יין בעול' ריחה נודף לפי שפתחה פתוח' . משא' כ' אס' נפרש שידעת איש בראויה ליבעל הכתוב מדבר פריך ספיר מנא ידעי. שראויה ליבעל א"א כבדיקת חבוית' . א"א לפ' ז'מה שהקשה שנית מנא ידעי הלא ג'בי אנשי יבש גלעד לא הרגורק נבעלה ממש וזה אפשר כבדיקת חבוית שהרי כבר ידע מזה שאפשר לנדקה בחבו' וכנ"ל . גם מה זה שנקשה בתחלה מנא ידעי . וכד' משנוליה שבדקו בחפיות הדר פריך ויעבריהו לפני ציץ' . א"א כ' מה זה היתה שאלתו מנא ידעי דלמא באמ' העבירום לפני ציץ' . וביותר יפלא אחרו שפרש' ז'ל על מה דמשינו העבירום לפני ציץ' שדך נס' היה נדיקה זו א"א מאי פריך ויעבריהו לפני ציץ' הלא טוב הדבר יותר לעשות מה שהוא בדרך הטבע אם אפשר בזה ואחרי שנוכל לנדוק בדרך הטבע להוש' בה ע' פ' חבוית. מה לנו לעשות מעשה נסים שלא בדרך הטבע להעבירה לפני ציץ' . ל' אחרי אשר נודע מספרי הקדמונים כי בני ישראל הרחמנים אשר היו לאכזר להרוג באנשי יבש גלעד כל אשה יודעת איש לפי שדנו אותם כמו מדין ממש אשר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם להחטיא את בני ישראל כמו כן אנשי יבש גלעד אשר לא באו לנקום נקמת ה' באנשי פלגם בגבעה ינא דינס' להחמיר ולא להקל כמשפט החוטאים עצמם להרוג בהם כל זכר וכל אשה יודעת איש . נמנינו למדין כי מהראוי היה לעשות באנשי יבש גלעד כמו במדין ולהשוות מדותיהן להרוג אף הראויות ליבעל אף תשובתו כבדו כי א"א היה ג'זור גזירה זו באנשי יבש גלעד שהם מבני ישראל ולא יבדוק הכין בהם כי לרצון להם חבוית ג'בי ישראל ולא לפורענות . משא' כ' במדין שהיה הכין בודק בהם היה

לב אתם קרוים אדם ואין א'ה קרוים אדם : כאן הניחו התו' הדברים בצ' ע' דלמה היה לר' בנא' לציי' מערתא דלד' הר' וחבריהם שהרי הם היו בני נח וצ' ב' פ' חוקת תרצו שם לפי שאד' הר' נקרא שמו אדם . וכן אברהם נקרא האדם הגדול בענקים לכך היו מטמאים בהל' אף לפני הדבור והנה מה שיש לפלפל באין ייתבאר בס' ד' בגמ' דב' ב' לקמן . אף זאת כל בדיברי התו' שהקשו במה דל'ל' הוא מניא לר' אבהו' שהיכס כהן הוא כי קברי' למשה במאי טביל הקשו התו' ולא פריך האיך נשאל' לו. לפי דאית' במרז'ל' בפסוק משה איש האלקי' אש איש למה לקי' וכו' בשעה שעלה למעלה נקרא איש בשעה שירד למטה נקרא לקים הה' ד' ויראו מגשת לו יד' ה' ע' שעל למעלה נקרא לקים בשע' שירד למטה נקרא איש. א"א לרעה זו שבשעה שירד למטה נקרא לקים היה ראוי לטמאות עצמו כי אינו נקרא אדם . ולכך מקשים

מקדים התו על מינא אשר של כי קברו למטה במאי טביל ולא פריך האך נטמא לו אלא כל שבשעה קירד למטה נקרא לקים ולא אדם ח"כ מאי פריך הש"כ כי קבריה למטה במאי טביל .
 לכך תרצו התו דזה לא פריך האך נטמא לו לפי שידעל נקראו בנים למקום . אך זאת אצל כי קבריה במאי טביל . וזכה דעת קדושים תדע משארז"ל בשבת פרק ר' עקיבא בשעה שעלה משה למרום אמרו מ"ה מה לילוד אשה בימינו וכו' מיד כל א' וא' נתן לו מתנות ה"ד עלית למרום שבת שבי לקחת מתנות בשעה נאדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות . אשר לכאורה כמו שצ"ל ור' נחשב להיות נוטל מתנות דמי בשעתו שקראוהו אדם . והלא משה באמת היה אדם וילוד אשה . ולפי' נתיא מאד אחרי שזה נודע למרום מהמפרשי' כי נוצר תאנה יאכל פריה מה שיאכחו הכתולאמה אמרו בסוף לכל ה"ד החוק ולכל המורא הגדול שרז"ל שקיבל התורה ו"ה מהמירו של הק"ב לפי דלעיל מיני' כתיב ויקבור אותו בני לילוד הפ"ב קברו בעצמו כל הכבוד הזה הגיעו לפי שקיבל התורה אפי' מידו של הק"ב לכך חייבה יתירה נודעת לו שבעשה כקדומו להיות מטמא עצמו בקבורתו ויהי יתכן אי ניוא דנקר' אדם והיה מטמא עצמו בזה נודעת גדול חובה שבעשה כקדומו להיות הכהן הק"ב מטמא לו זה גרס לכל ה"ד החוקה שקיבל התורה . לפי' לא היה מקבל מתנות וישמח משה במתנת חלקו שבעשה קדומו להשכינה . והנה זה ידעת מרז"ל שהבאתי בסמוך כי למעלה היה נקרא אלקים ולמטה נקרא אדם לכך יפה שרז"ל עלית למרום לקחת מתנות הלא כשעלית למרום לקבל התורה כבר קבלת שכרך להיות הק"ב מטמא בקבורתו . ולמה לקחת מתנות . לזה אמר בשכר שקראוך אדם שמלאכים קראו אותך למענה אדם ולדידו אס נקראת למעלה אדם . ע"כ אהי קרוי למטה לקים וא"כ אין בזה חובה שיהי' שיק"ב מתעסק בקבורתו וכו' לכך לקחת מתנו והטובו כל אשר דברו רז"ל ודוק :
 לג' כל אר' השדווי בלא אשה שדווי בלא שמח' ובלא טובח וכו' במערבא אמרי אף בלא תורה :
 כל דלכני מערבא דוקא שדווי בלא תורה משום דאיתא בקידושין פ"ק הלכ' נשא אדם אשה ואח"כ ילמוד תור' ור' יוחנן אמר ריחיס בנאורו ויעסק בתורה . ולא פליגי הא לן והא להו ופירשו התוספת' שר' יוחנן שהיה מבני ח"י אמר לתלמידיו שיטבו לפניו שהיו מבני כהל שהוכרחו לייסע מביתם לא"י כדי ללמוד תורה עלליהו אמר ריחיס בנאורו לפי שזה דבר כבד ליסע מביתו לעובד את אשתו וללמוד תורה . אבל בני ח"י שישבס בנייתם אף אחר הנישואין עלליהו אמרו הלכ' נשא אדם אשה ואחר כך ילמוד תורה . לכך מדוקדק היטב במערבא אמרי אף בלא תורה אבל לבני ח"ל טוב יותר להיות האדם לבדו ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה ודוק :

ב"אור
 גמר
 בשבת
 סרעק
 בשעה
 געלה
 משה
 למרום
 חמרו
 לילוד
 אפי'
 בייבי
 וכו'

שיהיה וכאי בתורת העולה כלאו הקריב עולה וכן בכל הקרבנות שיעלו עליו כאלו הקריבוס מ"מ דיו לכא מן הדיון להיות כנודק ענמו ואי לא אנסיב לאו קרבן אקרי לכך כשהגיע לכלל עונשין שהוא בן עשרים ולא נשא אשה אומר הק"ב ה' תיפת ענמותיו של זה כי א"ל להתכפר בשום כפרה . וזה היה חכמתו וערמתו של הנפש הקדמוני שגא בתחלה אל מוה לפתותה שתאכל מן העץ תחלה כדי שלא תקים עצתה ח' ושתה' עור לאדם שיוכל להתכפר ע"י קרבן וכפר בעדו ובעד ביתו ואותו רשע סבור היה שתמות מוה מיד כדעת התוספת' בסנהדרין פ' ארבע מיתות שכשאלה מוה מעץ הדעת היתה ראוייה למות מיד ושבו לא יתכפר אדם אפי' יעבור על אזהרה עבירה אס' .
 יפתנו הנפש בשום דבר . אך הק"ב מלא רחמים חשב לבל ידח ממנו נידח שלא מיתה חוה אחרי אכלה . והאדם לא ידע את חוה אשתו כי לא מתה לתקנתו כדי שיתכפר בקרבן רק חשב כי אין עבירה באכילה זו שאלו היה זה עון היתה מיתה מיד . והוכיח לעצמו סברא זו כי א"ל לומר שלא מיתה כדי שיכפר בעדו ובעד ביתו אחרי שאפשר להתכפר בוודאי דברים לבד וכמשארז"ל במדרש שאמרו חוטא מה ענשו שאמרה התורה יביא קרבן ויתכפר והק"ב אמר קחו עמכם דברים . לכך אמר אדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל אחרי שאת' בעצמך נתת לי האשה ולדעתך שבידו דברו סגי א"ל לקרבן והיא נתנה לי מן העץ ולא מיתה סבור היתי אחרי שלא מיתה מיד אחר אכילתה מותר הוא לכך ואוכל ודוק :

לה אמר אלעזר בל ארמ שאין לו אשה אינו אדם שנאמר וכו' ונקבה בראש ויקרא ששם אדם :

כל דר"א לשיטתו אולי מה דאמר בחגיגה שאל' הר' היה תחלת בריאתו מן הארץ עד לרקיע שנאמר אחר וקדם צרתני ותשת עלי כפכה פ"ד א"ל אחר וקדם צרתני שתי יצירות בתפלה גבוה ולבסוף שכל וא"כ לא דרוש לה"י קרא אחר וקדם צרתני עד ופרנפסיס נכראו אבל אי הוה דרוש אחר וקדם צרתני עדו פרנפסיס נכראו לא הוה מוכרח מוה שכל אדם שאין לו אשה אינו אדם מקרא דוכר ונקבה כראש ויקרא ששם אדם לפי שתחלת בריאת האדם הראשון היה רק פלג גופא ולא היה קרוי אדם לבדו כד'ו פרנפסיס נכראו ודוק :

לי ואמר דאכל אדם שאין לו קרוב אינו אדם שנא' השמים שמים לה והארץ נתן לבני אדם :

הא דלא דרוש ר"א והארץ נתן לבני אדם כפשוטו כנשמעו שכלל הארץ שהוא עולם התחתון נתן לבני אדם . ע"כ כל דהוקשה לו קושי' המפרשים למה לא נאמר והארץ נתן לאדם שהוא היה הקדמוני ולמה פתח הכתוב תחלה בבני אדם . דודאי אי נמיא דאדם היה קיומתו מסוף העולם ועד סופו וקדם שסרס ולמד' דממורח למערב רחוק טפי כמן הארץ עד לרקיע פירשו התוספת' בחגיגה דל' דא"ר היה הכל בנ"ע עד שנתמעט דא"כ אדם היכי הוה קם בעול הוה שהוכרח להיות ראשו בשמי' לפי קומתו א"כ לפי' שאל' הר' לא היה יכול להיות בעול התחתון הוה רק היה מדורו בנ"ע לא יתכן לומר והארץ נתן לאדם כי לא היה חלקו בארץ ומוה כל הטעם שקין וסכל חלקו את העולם בחיי אביהם לדעת חד מיד בבר' שזה אמר פרח וזה אמר חלקו ומתוך כך ויקסך ועל הכל אחיו ויהרגוהו אשר לכאור' אין הדעת סובלת לירש את אביהם בחייו . אבל לפי' נתיא שאל' הר' לא נכלל בעולם התחתון להיות שלו כי היה הכל בנ"ע וכו' אך ר' אלעזר בשית' דלעיל קאי וכמה דל' בחגיג' שאל' הר' לא היה קיומו רק מן הארץ עד לרקיע וא"כ היה יכול להיות אדם הראשון בעול הזה לכך הוקשה לי שפיר למה קאמר והארץ נתן לבני אדם ולא לאדם עצמו דלדידיה א"ל לרוחק' דתוספת' שאל' הר' היה בנן עין עד שנתמעט לכן יבא לדון בדבר החלש לוי' דקאי על בני אדם שכל מי שאין לו קרוב אינו אדם ודוק :

טעם
 למה בא
 הכתוב
 אל חלה
 חלה
 ונס
 ב"אור
 הפסוק
 האשה
 אפי' נתת
 עמדי
 היא
 נתנה לי
 מן העץ
 וכו'

מִסְבָּחַת יְבֻמוֹת

לו ואר אלעזר מאי דבתיכ אעשה לו עור כנגדו וכה עוררתו לא וכה כנגדו :

כל דשייבי כולוהו הא דאר אלעזר להדדי אחרי שהוכחנו למעלה דהכל בשיטתיה אול מ'ש בתגובה אל הר קודש שסרח היה קומתו מן הארץ עד לרקיע ודריש אחר וקדם נרתני שהי נכרא בשני יצירות תחלה וסוף שבתחלה היה גובה קומה ולכסוף נתמעט עכ"ל לית ליה האי דרשה שלו פרטופים נכראו דלויף מן פסוק אחר וקדם נרתני על שני פרטופים וכלל לכך הוקשה גם כאן לר"א מ"ד אעשה לו עור כנגדו . לפי שבזהר רמזי רב אחא בתיב וכו' ונקבה נראם דמשמע שבכראו בפעם אחת בתחלת בריאת האדם . וכתבי ויאמר אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עור דמשמע שאחר בריאת האדם נבראת חוה ויתרצו שם בזהר דבאמת נבראת בתחלת בריאת האדם רק שלא היה קורת רוח לאדם בה לפי שהיתה פטם נגד אחרו לכך אמר הק"ה אעשה לו עור כנגדו שהיה עמו פנים פנים כפי שפ"ב כי נימא ר"ו פרטופים נכראו לק"ה כתי' עור וכת' כנגדו . שבאמת זהו העור כמה שהיא כנגדו שנסרה הק"ה מן האדם . אך לר"א דלעמי' אול לית ליה ר"ו פרטופים נכראו הוקשה לו מ"ד אעשה לא עור כנגדו . וכה עוררתו לא וכה כנגדו והוק :

לח אשכחיה ר' יוסי לאליהו אל בתיב אעשה לו עור כמה אשה עוררתו לאדם אל אדם מביא חשים לביתו חט"ס כוסס

פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאיר ע"ו ונעמידתו על רגליו :

הואמר הלו אומר דרשני כי למה היה ר' יוסי מהדר כ"כ אחרי אליו שאמר אשכחיה ר' יוסי לאליהו כאלו היה אבידה המתבקשת וכי לא היה אדם בבית המדרש להשיב על שאלתו זאת ולא פירשה חכמים עד שבא אליהו ועירשה . כלל לתרץ בהקדים הקדמה ופלאה מ"ש בעל העשרה מאמרות בספרו הנכבד שמה שאר"ל פנחס הוא אלי לאו למימרא דאיהו אליהו ממש . אלא שכל מה שתיקן פנחס תיקן אליהו וכמו שתיקן פנחס נשמת נדב ואביהו כמו כן תיקן אליהו הפגם של נדב ואביהו ע"ש באריות . וזה אחד מהם נדב ואביהו לא נשאו נשים לפי שבתולותיו לא הוללו וחמדו לישא נכות מלכים ואליהו קינא באחאב אשר שמע לבת מולך צידונים שהיא איובל אשתו להיותו שונא בת מ' כוס . והנה לפום דיהעא יפלא הקדמה זו לכוני אדם מה תיקן בזה שהוא היה שונא לאחאב על מה שהם לא נשאו נשים . דזה תדע מ"ש המפרשים בפסוק האשה אשר נתת עמדי היא נכחלי מן העץ לפי שחשב אדם אחרי שבא הק"ה בה האשה להיות לו עור כודאי לתקוני סדרה ולא לעשותי ואחרי שהאשה נתנה לו מן העץ אותו מות היה שלא יאונה לו כל און על ידיך שנגזר בזה כי העור של האשה לאיש אינו רק במילי דעלמא ולא במילי דשמיא וכמר"ל ב"מ ע' הוהב כל השומע בעצת אשתו נופל בגיהנם שנה רק לא היה באחאב וגו' ופריך הא אחרי איכשי אתהך גואא גחין ולחוש לה . ומשני הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא . והנה חס נא' כי גם במילי דשמיא אשה עוררתו לאדם וצריך להלך בעצתה ואעשה לו עור קאי אף במילי דשמיא א' לטוס אדם לעמוד בלא אשה ולהפקיע חלק גבוה ממנו אס תחלת בריאת היה לעשו לו עור אף במילי דשמיא . אבל אס נא' דאע"ב לו עור פ' רק למילי דעלמא אס יאמר אדכאי אפשי בתקן זו ועמוד בלא אשה אס יש לו בנים אפשר שאין בו עין בהרר הזה . והנה נדב ואביהו שלא נשאו נשים פירשו כל המפרשים שמעלתם היתה גדולה כ"כ שלא היו צריכי לתולדות ותולדותיהן סל דקיים היתה טובים רק לאת יאשמו כי אסור לאדם לעמוד בלא אשה ויה יתכן דוקא אס נאמר דאעשה לו עור קאי גם אמילי דשמיא וכנ"ל . והנה ברובלמי פ' חלק בסנהדרין אית' ד' לוי עבד דריש דקין קריית שיתא ירחין לגנאי רק לא היה באחאב . אחא אחאב לגבי בליליא אל מאי עבדית לק ומה שרמית אית לק רישא דפסוקא ולית לק סיפא אשר הסתה אותו

איובל אשתו . כמנינו למדין שאחאב תירץ את מעשיו בהסתת אשתו כי הלך אחר ענתה ודעתה . אך באמת לא תבריה אשר שמע לעצת אשתו כי לא נתנה לאדם לעור רק במילי דעלמא . לכך הטיבו אשר דברו קדמונינו ל' כי פנחס הוא אליהו תיקן פגם נדב ואביהו כמה שהם פגמו ולדיריהו מומא היו פגם ש"א כשאנשים יכו לדעתיהו ס"ל שמוחר להיות האדם לבדו ווי' ש הק"ה לא טוב היות האדם לבדו הוא רק במילי דעלמא וכו' והאומר הי אפשי בתקנה זו שומעם לזה תיקן אליהו כמה שקינא לאחאב ולא חשבה להתנגלות למור כי אין בידו אשה באר כי הסתה אותו איובל אשתו . לפי שלא היה לשמוע לעצת אשתו כי מתחלה לא נתנה לעור רק במילי דעלמא ולא במילי דשמיא וכוה יבוער עונם של נדב ואביהו שלא נשאו נשים כי אין מן החיות לוקח להם עור מיה שאין תועלת בזה למילי דשמיא כנ"ל . לכך ר' יהודה מהדר נמוא לאליהו לשאול לו כמה האשה עוררתו לאדם לפי שהוא קינא באחאב

אשר הסתה אותו איובל אשתו ע"כ ס"ל כי לא נתנה לו לעור במילי דשמיא לכך שאל לו כמה אשה עוררתו לאדם . והשיבו אליהו כי באמת אינה עוררתו רק במילי דעלמא כי אדם מביא חטין - תתייבוסס . בתמי' יבנה עוררתו לאדם ודוק :

לש ואר אלעזר מאי דבתיב אעשה לו עור כמה אשה עוררתו לאדם על כל בחמה ודחה ולא מתקרה ועתו ע"י שבה על חוה :

הנה הגאון פת"א מביא בשם החוקני דל"ל רבא אדם על כל חוה אחרי שנתעברו דאל"כ הא מיעקן בבית אדם כמותו גוי חס על בהיתו שלא תיעקר . ואטו דעת קדושים לא אדע ושותף הרבני לא ידענא מ"ש החוקני . ועוד הוסיף הגאון מהר"ש מדוני' שכל שבא עליהן אחר שילדו דאל"כ אין מתבלין עליהם שום זכר אחרי שנתעברו . דמוכח בגמ' דבכורות . ולדברי הגאונים הכל עכ"פ בא עליהם מיד הו' כוס קודש שנגרחת חוה ור"ב מאי דזקיקיהו לאוקורי שבא עליהם אדם אחר שנתעברו וילדו דע"כ אס הולידו בו ביום שבכראו ולדעת הגמ' בע"פ אין מעמידין הפרק פחותה מבת שלש שנים מוקא ילדה נראה מוכת דאוכה יולדת פחותה מבת שלש שנים ע"כ פ"ל דכל מעשה נראשית בקומתן נכראו בו' שבכראו היו כבתי ג' שנים א"כ ר"ל כי ר"א ס"ל כר' יוחנן כגמ' שאמר גבול יש לה פחות מבת שלש שנים נעקרת בבית אדם בת שלשה אינה נעקרת ח"כ אס היה בריאתם כבת שלש לענין ילדה . אף שבא עליהם קודם שנתעברו והולידו לא נתעקרו בבית אדם עליהם ודוק :

פ ואר אלעזר מאי דבתיב אעשה לו עור כמה אשה עוררתו לאדם על כל בחמה ודחה ולא מתקרה ועתו וכו' :

הנה יפלא מאד על האי תנא דדריש במופלא ומכוסה ממנו שהתירה כוסה והוא מגלה אותה שכל כרובשת . בהמה וחיה מה שעתידה התורה לאסור וגם כאשר נכתיב נח . הגם כי נחל לחור כי בא זה ולימד על זה אחרי אשר נסיע רקרא באמר ע"כ יעוצב איש את אביו ואמו וגו' והיו לבשר אחד שלמדו מזה הפסוק והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין נעשים לבשר אחד פ' לפי שאין מולדין זה מזה . שאין לו חיבור ותיבת טעם למה שלמע"כ הימנו באמרו על כן יעוצב איש וגו' מזה יבא ללמד בדבר האדם כי מה שאמר אדם זאת הפעם פירשו שבא על כל בהמה וחיה לזה אמר זאת הפעם האת לי לבא על כל בהמה וחיה אבל לדורות על כן שנבשתי בראת לא ילמדו דורות הבאים ממני ויעוצב איש את אביו וגו' והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה שאין מולדין זה מזה פ' הבהמו מן האדם שאין מולדין זה מזה אסור לא' לבא על בהמה וחיה ועוף . אבל חכמי לא פלטינן מהא זה הדבר אשר דברנו מה ראה יצור כפושל הק"ה לתעב ולשמא עצמו כמה שאסרה התורה אפילו לכ"כ . אומר אני דזה היה מאמרו

של אדם לתרומתו שאין באמרן זאת הפע' וגו' ע"כ יעוב איש את
 אביו וגו' היו לבש את יבמה בהמה וחיה וכו' לפי שזה ידעת כבר
 שמה שגמרה רביעה לב' לפי שאין נעשים לבשר אחד א"כ
 הוא ליה איסור זה בהשחת זרע לבטלה במה שאיננו נעשים לבשר
 אחד ואם היה הכ"כ מותר להשחית זרע לבטלה לא היה ג' ואסור
 מטע' שאיננו נעשים לבשר אחד והכ' בתו' בסנהדרין פ' ארבע מינות
 גד' ה' קרי פ' שנאמר לבני נח ונשנית בסני' לישראל באמרה ולא
 לבני נח. פירושם ש' בתו' דמי' שמונה על פניה ורבי' מנחה שלא
 להשחית זרעו לבטלה נמשאו למדין כ"כ' שנטמו על השחתת
 זרע זריכים אנו מומר כי הם מנויים על פניה ורביה' והנה
 קודם חטא אד' הר' שהאדם היה באחד ממנו באחד ממלאכי
 השדת ולא היה מעש' טעם מיתה ע"כ לא היה מנויה ג' על
 פניה ורביה' וכדאמר ר' ל' בגמ' דע"ז פ' ק' אלמלא לא חטאו לא
 היו מולדי וזו הדעת מכרעת כדאיתא בב' בפסוק חלה
 תולדות השמים והארץ ו'ל תניא כל מי שיש לו תולדות מת וזכרה
 וכל מי שאין לו תולדות לא מת ולא בלה'. ופירש טפה תואר
 על ה' ל' שפניה ורביה' הוא לשבת יבמה ומי שאינו מת א"כ
 לתולדות כמו העליונים שאינם מתים ואינם מולידים. וז"כ
 ד'ל באמרם שפרו ורבו הנאמר לאדם לברכה באמר ולא למונה
 לפי שזה נאמר לו קודם החטא ואלא היה צריך לתולדות להיות
 מכניז תחתיו לפי שהיה בעצמו נכחי וקיים לעד. אבל זאת
 פירו' ורבו הנאמר לבני נח אחר המבול שאז כבר חטא אדם וגמרה
 גמרה הילודים למות אז נאמר ואתם פרו ורבו למונה.
 וזה מרובל בפומי' ד'ל' ד'הוה אמר אביה שמואל ז"ל בגמ'
 דברכות דאמר רבנן בהילולא דרב המנונא לישרי לן מרי. אמר
 לכו ויין לן דמיתקן לפי שתבלית הני שאין כי יקח איש אשה לפי
 שאין אשה לא לפנים. וכל מי שאין לו תולדות לא מת ולא
 בלה'. לכן הילולא ויין שמתה צנו' אחרית דבר מראשיתו
 ואמר ויין לן דמיתקן לפי שבתלת הכשולין וראשית השמחה זרע
 האבל. אמור מעתה שקודם חטא אדם שלא היו מנויים על פ'ו
 לפי שלא היו כלים ומיתים ג' על השחתת זרע לא היו מנויים
 ואף ג' על רביעת בהמה וחיה שאינם נעשים לבשר אחד וה"ל
 בהשחתת זרע ג' לא היו מנויים כי לא נטמו כלל על קיום
 המין. אך כדו' שתדע האמת בדברי האמור' דאי לא חטא אדם
 לא היו מיתיו ולא כדברי האמורים שאף בלא חטא סוף אדם
 למות רק שהיה מי חיים ארוכו ולכסוף גמרה עליו מיתה בשנים
 מועטות. צריך אה' לרע' משארד'ל מירושלמי מסכת שבת
 אד' הר' חלתו של עולם היה וגמרה לו מיה' מיתה לפיכך נשפחה
 מנות חלה לאשה. דקדקו לומ' כי חלתו של עולם היה רק שגמרה
 לו חוה מיתה דאי לא היה חלתו של עולם ה'א שבהכרח היה
 למות אף בלא חטא. דזה תדע משארד'ל בפסוק כי עפר אתה ו'ל
 עפר תשוב אמר הק' בה לא קומן גמרה היא בידך. א"כ בהכרח
 סוף אדם למות לשון אל העפר כשהיה כדי להחזיר הקומן גמרה.
 אך לדעת המדרש בב' בפסוק ויגרה' אלהים את האדם עפר
 מן האדמה באשה הזאת שמקשקשת עיפתה במים ואח' כ' היא
 מפרשת חלתה. א"כ שהפירש אדם מן הארץ לחלה ולכן מכל
 העולם הוצרך עפר להיות נתרם מן המוקף א"כ ע"כ לא היה
 בחיוב לשון אל העפר ולהחזיר הקומן הגמול כי מתחלה הפירש
 לחלה. ואחרי שמוכרח האדם למות בעונו לא נתקיים מנות
 חלה שהרי ש' ה' העפר לכן זריכים להפריש חלה ותרומו' מתד'ס
 מכל הגדולי קרקע לכן האי' תנא ירושלמי הוא דייק בלויט'
 אד' הר' חלתו של עולם היה נאמא' שאלמלא לא חטא לא היה צריך
 להחזיק הקומן עפר שלו כי אינה גמולה בידו כי הוא חלתו של
 עולם רק שגמרה לו חוה מיתה במה שהחטיאה אותו ו'כ' שלא
 נתקיימה מנות חלה באדם לפיכך זריכי' להפריש מכל עריסות'
 ומוסרה מנות חלה לאשה. וזה היה כונת היוצר הוא הבורא
 שברא לאש מן האש מנלעותיו שאז בראה בפני עגמה הית' היא

בהכרח למות אף בלא חטא כי האדם הופרש לחלה לבד. והוא
 היתה זריכה להחזיר הקומן גמול ולשון ג' לעפרה. לכן בראה
 אחת ומלעותיו כדי שגם היא תהיה פשוטה מהשבת הקומן
 הגמול אם לא תחטא. לזה כיון האדם הקדמוני לתרן מעשו
 אחר בא על כל בהמה וחיה בדבר שאסור לב' לכן אמר זאת
 הפעם מה שבאתי על כל בהמה לפי שאין אכחנו מבווי' על קיום
 המין לפי שמי שאינו מת אין לו תולדות. שהרי היא עגם מעצמי
 ובשר מבשרי ולא נכרחת בפני עגמה לפי שגם היא לא תמות
 בלא חטא לכן הופרשה מעיסת חלה עלי' וא"כ שלא נגמרונו על
 פ'ו לפי שאין אכחנו מתים וכלים. אין אנו מנויים ג' על
 השחתת זרע להיות לבשר אחד וכנ"ל אבל לדורות שמונים על
 פ'ו לפי שמוכרחים למות מנויים על השחתת זרע. יעוב איש
 את אביו וגו' והיו לבשר אחד יבאו בהמה וחיה שאין מולדין מן
 האדם וכנ"ל. וזוה תבין מה שאמר האתון לבלעם ולא היה יבו'
 לעמוד בתוכחתו שאמרה לו הלא אנכי אתונך אשר רכבת
 עלי' ההסכן הסכנתי לנפשות לך בה שדרד'ל שאמרה לו אשתה
 עושה עמי מעש' אישות בלילה כתיב הכא ההסכן הסכנתי
 וכתיב התם ותהי למך סוכנת וגו'. אשר לכאורה לא בזונה
 דברה להוכיחו על מה שעבר חין. אבל לפ' יפה דברה ובזונה
 דברה כדי שתמנענו מהלך. לפי שזה ידעת מ' ש האפרשים
 שמה אחר' להק' בה כי הולך הוא אף כי בידו היה למנוע ויחללה
 כמו שדרד'ל בפסוק ויש'ה' דבר שבלעם חכה נתן לו כפיו.
 או שה' ה' בידו להפך הקללה לברכה. מ' רע היה בעיניו כי
 הולך הוא להכביל את ישראל בזנות והנה זה הרשע דומה כי ישראל
 יהיו חייבים אם יחטאו בזנות ובנות מדין המצויאים יהיו
 פטורים מהעונש ותפס' כדעת המקשן בגמ' דסנהדרין פ' ארבע
 מינות דפריך אימא' בת נח שדנתה נא' תיכרנן פ' לפי שכת' ג' ג'ו'
 ערוה' כ' ע"כ יעוב איש וגו' דמשמע איש ולא אשה. אך
 באמת אמרו בגמ' והיו לבשר אחד הדר' ערביהו קרא שבת נח
 שזה לב' והקשה אשה לאיש. והנה באמת כפלים לתושיה וכבר
 אמרו דנפקא מקוהיו לבשר אחד שכן נח מנחה על רביעת
 בהמה וחיה שנא' והיו לבשר אחד יבאו בהמה וחיה שאין נעשים
 בשר אחד מן האדם שאין מולדין מן האדם. לכן אמרה ההתון
 למה הכייתני במקל הלא וצופתך שכתבתיו ונעשתי אותך מהלך
 שלא תחטיא את בני אומתך ויתחייבו ג' הם בזנות שיזנו כי
 בת נח שזפת' שזה לב' כיוהיו לבשר אחד ערביהו קרא. וזאת
 להורות בת ש'כ' יסוד ברביעה. הלא אנכי אתונך אשר רכבת
 עלי' והסכן הסכנתי שאת' עושה עמי מעשה אישות בלילה וע"כ
 דרשת והיו לבשר אחד שבת נח שזה לב' בעונש העריו' ולמה
 הכייתני. ולזה לא היה יכול לעמוד בתוכחתה ודוק:
 מא אר' עתידים בלבעלי אוננות שיעמדו על הקרקע שנה'
 וירדו מאניותיהם כל תופסי משוש וגו' על הארץ
 יעמדו. ואר' אין לך אוננות פחיהה מן הקרקע טנא וירדו:
 כדי ללא להו' בתרמי' מילי' דסתתן אהדדו שאתהר שאין אוננות
 פחות מן הקרקע למה עתיד' בעלי' אוננות לעמוד על הקרקע
 ל' לפי שבע' הז' עדיין לא יבאה האדמה מקללתה כי לא ניתקן
 עדיין חטא אד' הר' והאדמה מנוחה דברים אחרים קין ודרדר
 אבל לעתיד שתהיה הארץ מבורכת ותצא מקללתה הראשונה אז
 יעמדו על הקרקע וישגא' דקרא הכי דייק ורדו מאניותיהם כל
 תופסי משוש מה שנקרא היו ירידה ולעתיד על הארץ יעמדו
 כי עמידה תהיה להם. ולזה אמר' ויתללתי איש האדמה ויטע ביאור
 כרס שהפסוק מתרן מעשה נח אשר מנא' חן והיה איש האדמה. הפסוק
 אבל באמת נח ראה וטעה כי רצה לתקן חטא אד' הר' כדאיתא ויהל נח
 בזרה ולכן נטע כרס לתקן הגפן שאכל אד' הר' לזה אמר מה
 שהיה נח איש האדמה שהוא פחז' שבוטחו לפי שה' עבודתו
 ויטע כרס להוציא האדמה מקללתה הראשונה כנ"ל כנלע' ד:
 מב' אמר ר' א' רבינו אין פנו ענות נא לעולם אלא בשביל
 ישראל וכו'.

ביאור
 הנויר
 בכרכו'
 שפורה
 החזון
 ההסכן
 הסכנתי
 מלמד
 שהיה
 עשה
 עמה
 מעשה
 אישות
 וכו'

ביאור
 בנייה
 בכרכו'
 דאחר
 רכנן
 ל' שר' לן
 עד וכו'

ביאור
 ירושלמי
 אד' הר'
 חלתו
 של עול'
 היה כו'

מסכת יבמות

כל לקדק בשלשן האי תנא שאמר מתפקקין ולא אמר נחמלין רמו למ"ש הגאון בעל עשרה מאמרו עבירות שכתב מלסתודו עליהם אין האדם נענש עליהם ומדמה להא דתנינן בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו . וא"כ אם הדמיון של העבירות הוא לנגעים תמקנתו וכוונת הראות בו שר מ"ש לך יום שאי אתה רואה בו את הנגעים ואיזהו זה חתן כל שבעת ימי משתה שלו נמצא שאין רואין להחתן עונותיו בשבעת ימי המשתה . אבל מכאן ולהלן חושבנא ולהכי נקט עונותיו מתפקקין נסתמין שאין פותחין חלוניו לראות נגעו : וקרוב לזה שמעתי שאחד מגדולי המורים פסק שם ש נמצא בה פסו ביום נתינתה לכה"כ והורה שאין לפסלה בו ביום דה"ל כחתן ביום מופתו שאין רואין את נגעו ואם קבלה אמתית היא נקבל : מו הגני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה . אר נחמן אמר רבה בר אבון זו אשה רעה וכתובתה מרובה :

הא דעגש את ישראל בעונש כזה לכל פשעיהם לכל מטאתם לא קיללל ירמיה רק בזה : כל דבמיתת דנס לטיי ייה שכתבנו למעלה בתקנתא דרבא דס"ל אדם נושא אשה על אשתו . יש תקנה לאשה רעה וכתובתה מרובה בגרסה בגידה וכדפירש התוספת למעלה והנה בנימי ירמיה אשר באו עשרה אנשים לירמיה ורצו לפרוק על הקב"ה באמרם אשה שגרשה בעלה כלום יש זה לה . ובאמת הקב"ה השיבם וכי גירושין לי בית ישראל רק ישראל ראו וטעו בראותם כל האומות ושני שקטים ושלוש יספחה תירש בגירסה סבורים היו שגררשם הקב"ה . אבל באמת האומות אינם רק בזה בגידה כי אפסוק הלכתא ברבא דנושא אשה על אשתו . אך לדעתיהו דלא ס"ל הכי ואומרים כי הם גירושין בית ישראל להקב"ה לכן אמר ירמיה הנני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת מניה זו אשה רעה וכתובתה מרובה כי לדעתיהו אין לה תקנה ככל פשוט : מז בגוי נביל אכעס אר וחנן אירו החבריים . אל לר יוחנא איתו חברי לבבל שגא נפל . אל מקבלי שחורא תריץ יתיב :

הנה מה אשר נתגלגל חובת ישראל ע"י החייבים החבריים דוק ולא משאר אומות . כל דהאי קרא מרישא לטיפא מדריש הס קבאני בלא אל כיעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עס בגוי נבל אכעיסם אי לו חבריים . דזה ידעת שני טעמים שארזו למפני מה גלו ישראל לבבל האחד הוא מפני שבית אדם משם משל למיך שגירש את אשתו להיכן משגרה לבית אמה . והשני איתא בגמרא בפסחים תני ר"ח אלהים הבין דרכה והוא ידע מקומה ידע הקב"ה בישראל שאין יכול לקבל גירות רומיים עמד והגלה אותם לבבל . והפסקתא בין שני הטעמים נראה לעין כל . לטעם הראשון מפני שבית אדם משם כל שנתגרשו ישראל מהקב"ה להיו דומה לנמל למתק שגירש את אשתו להיכן משגרה לבית אמה . ואי תימא כטעם השני כי ידע הקב"ה שאין יכולים לקבל גירות רומיים ח"ו הגלה אותם לבבל . לא תימא מגלות זה שום גירושין ח"ו ואדרבה הראה בזה רמו חביה כי נדיק ה' אלהינו שהגלה ישראל לבבל . אך זאת יהיה לזכרון מה שהקצו בגמרא על ר' יוחנן שאי בחמנא בטול לך או בטולא דבר עשי למימר דרותאי מעלו מפרסאי והאתני ר"ח אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה בישראל שאין יכולים לקבל גירות רומיים עמד והגלה אותן לבבל . ומשני לבתר דאתו חברי לבבל פרש"י ז"ל אחרי שנאו החכמים לבבל הרשיעו החבריים את בני בבל מאד עד שחזר ר' יוחנן יותר בגלות רומיים מגלות בבל . והנה באמת נפלאים מעשיו יתברך שבתחלה הגלה אותם לבבל לשי שידע שלא היו יכולים לקבל גירות רומיים . ולכסוף הכבד עליהם הגלו בכל כמה שבאו לשם החבריים עד אשר בחזרו לעמם יותר להיות בגלות רומיים מגלות בבל . אך באמת יפה דן חייבי הנזר תמים פעלו כי בתחלה הגלה אותם לבבל מנדה הרומיות שדע

כל לפרש דאית כמי בחבוקו בפסוק עמד וימודר ארץ ראה ויתר גוים משל לא שינא לגרון וכלבו עימו וכו' כך אפילו שבע מנות שנטשו בני נח לא וכלו לעמוד בהם פרקו מהם ונתנום על ישראל . וא"כ כל העונשים הבאים על הא"י לא בעונם הוא רק כדאיתא בתר"ל בפסוק ונשא השעיר עליו את כל עונות עונות תם שהקב"ה נוטל העונות מישראל ונותנם על האומות . וכוה רגול על לשוני לומר כונת המדרש בישעיה האומות . וכוה רגול על לשוני לומר כונת המדרש בישעיה בפסוק אני מדבר בדקדק ורב להושיע שלעתיד יבואו שרי א"י ויקטרגו את ישראל לומר אם הללו ע"ז אף הללו ע"ז . אם הללו מגלי עריות אף הללו מגלי עריות אשר לכאורה מאמרים הוא סתום להיות כמסתפק למה אם הללו ע"ז אף הללו ע"ז . ה"ל למימר הללו ע"ז . ה"ל למימר הללו ע"ז . אבל לפי נחא שאם איתו הללו נענשו עבור עון ע"ז כודאי אינם נענשים לפי שהם עבדו ע"ז שהרי פרק הקב"ה מהם גם שבע מנות ונתנם לישראל אלא כל שבעין ישראל כל זאת כי נקטו על השעיר את כל עונות תם לכן דקדקו בלשונם אם הללו ע"ז אף הללו ע"ז : ובחטאת ישראל כל זאת . ולזה אמר גם כאן אין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל לפי שהם נושאים עונות תם ככל פשוט :

מג מקרי רבי יהורא לר' ברי' ומוצא אני מר ממותא את האשה אל בגו האו . אל בגו אסך . כאן הבן חכם שאל כמי שאינו יודע לשאל לומר כגון מאן הלא בספרו אמר שלמה זה המקרא על האשה אשר היא מר ממות וכו' וז"ל לא אמרה על הנשים דקניות . גם מה זה שהשיב לו רב יהודא כגון אמך פה קדים ואמר כן . כל בהקדים מה דסמין ליה דבית הודר' חייא הוה מנערא לר' חייא וכי הוה משבח מידי איתיה לה אל רב והא קא מנערא לומר . אל דיינו מגדלות בנינו ומגילות אותנו מן החטא . פרש"י ז"ל מן ההרורי עבירה . נמצינו למדן שאף באשה רעה ביותר דיינו שמגלת אותנו מן החטא אף באדם שאין לו בנים . או שיש לו בנים ואינה מגדלת אותם מ' נמ' בה דבר טוב שמגלת את האדם מההרורי עבירה . אך בגמרא דגידה פרק כל הוד אל שמאל לרבי יהודה שינא אחוה באמתך והשתן לחוק ופרין הא תניא כל האוחז באמה כאלו מביא מבול לעולם וכו' ומשני שאני רב יהודא דאומת דמריה עליה דקרי שמואל עליה דרב יהודא אין זה ילוד אשה פי' שאין לו ההרורי עבירה . נמצא לגבי רב יהודא כמה קשה רעה שאין לו שמונה הימנה שמגלת אותו מן החטא . לכן יפה היתה שאלת הבן חכם לחביו ומוצא אני מר ממות את האשה כגון מאן . הלא אף אם יש בה כל הרעות דיינו שמגלת אותנו מן החטא וגם אביו השיבו כהגון כגון אמך שהיא מנערת אותי ואין יוצא מזה שום פעולה טובה לפי שאין לי ההרורי עבירה ככל פשוט :

מז רב הוה סיפטר טר' חייא אל ר' חייא רחמנא ליצרך ממירי דקשי ממותא אל סי איבא מידי דקשי ממותא נפק דק ואשבח ומוצא אני מרסות את האשה : הא דהוצרך לדקדק ולחפש זה המקרא של ומוצא אני מר ממות . כל בהקדים מאי דאמר רבא רבא אשה רעה וכתובתה מרובה נרתה בגידה דאמרי אינשי בחברתה ולא כסילוא . ופירשו התוספת ז"ל דרבא לטעמיה אוי' דס"ל נושא אדם על אשתו אבל להקנתנאי דפניו ארבא א"ל בתקנה זו לישא אשה על נשיו . והנה רבס"ל כרבא כרפי התו' דהא רב כי איקלע לאדרשיר אחר מאן הוה ליומא . לכן אמר מי איבא מידי דקשי ממות דליכא למימר שהיא אשה רעה דהא אפשר בתקנתא לישא אשה על אשתו בחברתה ולא כסילוא . נפק דק ואשבח שם זה הוא ללא יועיל דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה שאמרה שלמה בחכמתו שהיו לו טף נשים ואעפ"כ אמר המקרא הוה : מוז אר' חמא בר חנינא כיון שנשא אדם אשה ע נותיו מתפקקין שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפך רצון מה' : פרש"י ז"ל מתפקקין נסתמין כמו אין פוקקין את החלוק

ביאור
ה"י
בישעיה
בפסוק
א"י
מדבר
בדקדק
וגו

שדע שאין יכולים לקבל זרות רומיים אך זאת מחייבתן כי הם קנאזי בלא אל כעסו בהכליהם בטענת אשה שגירשה בעלה כלום יש זה על זה וכו' וכתבנו למעלה . והנה מה ראוי על ככה לומר פי גירושין לי בית ישראל ע"כ כל לפי שראו שאלו לבבל הוא סבירא להו הטעם לפי שבית אדם משם ולא עלה על דעתם טעם השני כי לא היו יכולים לקבל גזירת רומיים לבד אף חני אעשה זאת בנוי נבל אכעיסם אלו הכורים שיבאו לבבל וירשיעו זה הגלות יותר מגלות רומיים והגיד להם את אשר יהיה באחרית הימים וכו' דמיותי עובדא דח' ל' ר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל . ודוק :

מח אין בן דני בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטיק ונשמות אני עשיתי כל טעם נכון לפי שכל הנשמות היו במעמד הר סיני כגודע מדברי חז"ל בפסוק כי את אשר ישנו עה ואת אשר איננו עה . והנה גם הקובץ בעי ברכות פ"ק על משאר'ל וכו' מוזכר יציאת יוצרים לימות המשיח הביא כמה דעות הגדולים שמה שאר ל ימות בטלות לעתיד לבא קאי גם על ימות המשיח שמצות יהיו בטלות כמו בעה"ב . ולדעתו אומר אני כי תליא בהא חי כל הנביאים נתבא לימות המשיח . או ימא אין בין העה ל ימות המשיח אלא שעבוד מלכות . דזה תדע דמרגלא בפומי לומר כמה שדרש' ר"ל שני לייודים מפסוק אחד אשר אנכי מונך היום לעשותם . היום לעשותם ולא למחר לעשותם . היום לעשותם ולמחר ליטול שכרן . דמ"ל לדרוש שני לייודים מפסוק אחד . אבל כד מעיינית שפיר הכל חדא הוא . לפי מה שנתנו המפרשים טעם לשבח על משאר'ל שכן מזהו בהאי עלמא ליכא לפי שהאדם הוא כפועל אצל הקב"ה ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף לכן כאשר יגיע סוף האדם לימות והוא כמתים חפשי ובטל מן המצות וקו סוף פעולתו אז נוטל שכרו אבל בהאי עלמא שהוא עדיין עוסק בהעולה ומלאכת ה' אינו מגיע לו עדיין שום שכר . והנה חי לא היו המצות בטלות לע"ל לא היה נוטל גס למחר השכר דמ"ס למחר מהשת' לכך אר"ל היו לעשותם ולא למחר לעשותם לפי שמצות בטלו לע"ל והראי היום לעשותם למחר ליטול שכרם למה אינו נוטל שכרו מיד בעה"ז לא כל לפי שלמחר הוא סוף און פעולתו א"כ מוכח דלא למחר לעשותם . ולכן מאן דאית ליה אין בין עה ל ימות המשיח אלא שעבוד מלכות לבד ולא שום שכר ע"כ כל דאין מצות בטלות לימות המשיח שאם היו בטלות היו מקבלים שכר מצות לימות המשיח דמקרי ג"כ סוף פעולתם . אבל חי נימא דנבאמת כל הנביאים נתבא לימות המשיח ואיבא שכר בהאי עלמא לימות המשיח כל דלא למחר לעשותם קאי נמי על ימות המשיח שהמצות יהיו בטלות . הדרך לקמא שאם המצות יהיו בטלות לימות המשיח א"כ מה יועילו כל הנשמות אשר עדיין לא באו לעולם ויקרים לבא בן דוד ואז לא יגיעו לכלל חיוב המצות לבן דוד א"כ אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ויבאו לעולם קודם ביאת בן דוד לקיים המצות ודוק :

גט הגיא ר"א אומר כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה באלו שופך דמים :

הנה לדעת התוספות בסנהדרין פרק ארבע מיתות בד"ה והרי פ' שנאמר ל"כ וכשנית בסוני לישראל נאמרה ולא לב"ג הקשו שם בתו מ"ל דלישראל נאמרה ולא לב"ג אי משום דלא חשיב לה גבי שבע מצות הא אמרינן קום ועשה לא חשיב . ותרצו שם התוספות דע"כ לא נצטוו על פ' דמי שמונה על פ' מנוה שלא להשחית ורעו . וא"כ ה"ל למתב עון השחית ורע גבי שבע מצו ע"כ כל דלא נצטוו על שניה ע"כ דברי התו דלשם ואני אומר לדעת ר"א דהרי הוא כאלו שופך דמים ה"ל בכלל שפיכות דמים וכו' שתרצו בגמרא על גוי העוסק בתורה שחייב מיתה ופריך ולימא שכה גבי מצות . ומשני ת' מורשה מגזל קא גזיל לה . וה"ל בכלל גזל . ומ' מאורשה דינו כבערה החאורסה . וא"כ ה"כ' והשחתה ורע דכהדיא אמרו

תירץ על קושיית הירוקי בפדש כראשית

ביאור הפלוגתא של אין בין העה ל ימות המשיח כו'

ביאור הגמרא היום לעשותם ולא למחר לעשותם וכו'

ביאור הדבש יברך האדם גואל הדם של הבל לתבוע דמו . וגם מה זה היה תשובת האדם הקב"ה ונתנית וטעם לומר לכן אני אומר כל הורג לקין יברך דמשמע שאלו אחר בא לתבוע דמו של הכל שפיר הוא עבד . והשתא ניחא מאד דודאי כל הנבראים לא באו לתבוע דמו של הכל מיד קין כי סבורים היו שלא נצטוו רק אדם וההצוויו ועל האדם לגופא אתי להורות כי אדם נצטוו לבד ומהו ותולדותיו לא נצטוו . אך כאשר נתקלל הנחש על אשר הסית להאשה והוא היה יכול לפטור עצמו מן הדין כי לא פיתה רק לחיה לבד והוא לא היתה בכלל הציווי אלא כל דנאמר קאי לאמר לאחריני וא"כ מיותר על האדם שהיה באמת גם אחרים נצטוו אלא כל דעל האדם לדרשה קאתי שנצטווה על ש' לכך עתה גרס הזמן שבה עתה לתבוע דמו של הכל . לכך יפה דן השופט כל הארץ דמיה"ט גופא שבאת אתה ולא שאר הבריות לפי שהם טעו לומר כי על האדם לא קאי על ש' אך מקללתך באת עכשיו לתבוע דמו א"כ גם קין שגג בדבר הזה כמו שטענו כל הבריו' לכן אני אומר כל הורג לקין יברך כי לאו מויד הוא ואינו חייב רק גלות ולא מיתה ככל שפשוט :

ג ר"א אומר כל שאינו עוסק כפ' כאלו שופך דמים רעק אומר כאלו ממעטאות חסות שנאמר כי כצ"ל אלקים עשה את האדם וכו' דליוהואתם פרו דביו בו עזאי אומר פאלו שופך דמים וכאלו סמטאת הדמות אל לכו עזאי יש נאהודוש וכו' וזאתה נאה דרוש ואין נאה מקיים . אל סח אעשה

מסכת יבמות

העשה שנפשי השקה בתורה אפסד לעולם שיתקיים ע"י אחרים
הדבר תמוה מאד הלא אלו לא היה כן עזאי דורש כאלו שפך
דמים וממעט הדמות היו לשאלו האין הוא מבטל מפ"ו מה
שהתורה אמרה בפירוש וא"ל לזה שם דרש - ל"ל דודאי גם הם
ידעו מזה שנפשו חשקה בתור דק אמה שהקדים כן עזאי כל מי
שאית עוסק בפרייה ורביה כאלו שפך דמים וממעט הדמות
מזה באו עליו לומר כי הוא נאה דורש ואינו מקיים שאין לו עוד
שום תירוח על מה דלא נסיב חף שנפשו חשקה בתורה - דזה
תדע מה שפרש"י ו"ל בחומש בפסוק ואתם פרו ורבו הנאמר
אחר המבול - פי' אחד שבאין הנאמר ואתם פרו ורבו למנוה
ולחובה - והראשונה שנאמר לאדם פרו ורבו הוא רק לבדדה
ולא למנוה - ועוד פי' שלכך נשמה נפשות פרייה ורביה כדי לסמכו
לפסוק שפך דם האדם ולנלם אלהים עשה את האדם לדרוש
שכל שאינו מקיים פ"ו כאלו שפך דמים וממעט הדמות -
וגנה מאין האמר שאתם פרו ורבו הנאמר לאדה ר לברכה ולא
למנוה ל"ל הפעם אחרי שאדה ר פשהיה ב"ג היתה תורתו
אומנתו בנוכח במד"ל וימחשו בגן עדן לעבדה ולשמרה נתן לו
לעסוק בתורה וכן בתקוני האוהר שכל אלו שר התורה ומסר
לו ספר לאדם וע"ז נאמר זה ספר תולדות האדם - לכך היה
עשור מפ"ו - אבל אי נמא שגם לאדם נאמר פרו ורבו למנוה
ולחובה אין אדם יכול לפטור עצמו בטענה שנפשו חשקה בתור
שהרי אדם כל עסקו היה בתורה בגן עדן ואע"פ הנאמר לו פרו
ורבו - אך בזה יש חלק שאדה ר עדיין לבדו היה בעולם וזהו
צריך להיות עולם חפד רבנה - משא"כ עתה אפשר לפטור עצמו
בטענה זו אם תורתו אומנתו לבטל מפ"ו - וזה היתה שאלת
החכמים לכן עזאי אחרי שאתה דורש פמובין שכל שאינו מקיים
פ"ו כאלו שפך דמים וממעט הדמות - ע"כ צריך אתה לומר
כפרש"י שלכך נכתב כאן שנית ואתם פרו ורבו כדי לסמכו
לשפך דם האדם ולנלם אלהים לדרוש הדרש ההוא - ולמה
אין דורש כפשוטו והראשונה נאמר לאדה ר לברכה ובאין
למנוה אלא ל"ל שאף באדה ר שהיתה תורתו אומנתו אע"פ
כנטוה ב"ו וא"כ למה אתה נאה דורש ואין נאה מקיים ובאזה
טענה אתה רונה לפטור את עצמך - לכן השיבם מה אעשה
שנפשי חשקה בתורה ואפסד לעולם שיתקיים ע"י אחרים -
משא"כ נבי אדם דלא שייך אפשר לעולם שיתקיים ע"י אחרים
שהרי נפשו יחידו ואין ללמוד משם כ"ל ודו"ק :

בא ונצחה יאמר שונה הרבנות אלפי ישראל מלמד שאין
הסבינה שורה על פחות פסטי אלפים
ושני רבנות ישראל :

והבי איתא במדרש - למעלה רבב אלהים רבותים אלפי שאן -
ולמטה אומר שונה הרבנות אלפי ישראל מלמד שאין הסבינה
שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות - הא דרמוה משה לנו
כאן בתורה שאין הסבינה שורה על פחות משני אלפים ושני
רבבות מה ל"מ בזה - ל"ל אחרי שאר"ל שפרשתו ויהי בנוסע
ובנחה נאמר כדי להפסיק בין פורענות לפורענות - פורענות
ראשונה מה היא ויסענו מהר ה' מלמד שסרו מאחרי המקום
פורענות שניה ויהי העם פמתאוננים - לזה בקם משה רחמים
עליהם שלא יענשו לכך אמר והפסיק בפרשה זו של ובנחה
ועיין במהרש"א ור"ף בשבת פרק כל כתיבי טעם על ויהי
בנוסע ובי נראה טעם של ובנחה שכל להפסיק לפי שאם באנו
לדרוש כדעת המרש"א בע"ז פ"ק שדרשו בפסוק רבב אלהים
רבותים אלפי שאן אל תקרי שאן אלא שאין דה"ל רק ר"ח
אלפים - לא תוכל לדרוש כאן שאין הסבינה שורה על פחות
משני אלפים ושני רבבות שהוא ר"ב אלפים שהרי שאן פירושו
אלפי שאין שחסר מרבותיים שני אלפים - ואם נאמר כדעת
המרש"א כאן שאין הסבינה שורה פחות משני אלפים ושני רבב
ל"ל כדעת המ"פ יתרו ו"ל - רבב אלהים רבותיים אלפי שאן
מלמד שירד הקב"ה כ"ב חלק מלאכים שנאמר רבב אלהים
וגר מהו שאין שיתקיים שיהי ר"ב אף א"ל לדרוש שאן שאין

וכ"ל ויתרן במדרש שאן לשון שמו מלמד שירדו שניים לכלות
סוכאיהם של ישראל אם לא יקבלו התורה - והנה זה ידעת כי
מודעה רבא לאורייתא אי לאו דהדר קבלוה בימי אחאזש ואין
לך מודעה רבא מוה שירדו ר"ב אף שניים לכלות ישראל אם לא
יקבלו התורה לכך באשר סרו מאחרי המקום נכתבה פרשה זו
ובנחה יאמר שונה הרבנות אלפי ישראל - שאין השכינה שורה
פחות משני אלפים ושני רבבות - וזה שנאמר אלפי שאן אין
פירושו שאין אלא שירדו שניים לכלות ישראל - אם לא
יקבלו התורה א"כ אנוסים היו ואין בזה שום עון מה שסרו מאחרי
המקום כי מודעה רבא לאורייתא וזה היה פרשה של כבוד בין
פורענות לפורענות פמרו לודו ק :

בב ת"ר בשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה
יוצא ויתן בחובה ואע"פ שאין ראה לזכר זכר
לזכר שנאמר מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען וללמדך
שאין ישיבת ח"צה לארץ עולה מן הכנין :

פרש"י ו"ל שנאמר מקץ עשר שנים אז בא אברהם על הגר ולא
קודם לכן לפי שהמתין לשרה עשר שנים שתלד ולכנסו עשר
שנים לא ילדה בא על הגר - וללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה
מן הכנין משום דאיכא למימר עון ח"ל גורם שלא ילדה ולכך
המתין לשרה עשר שנים בארץ כנען ע"ש בחריבות - ופריך
בגמרא וילך מיצחק דכתיב ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו
את רבקה וכתיב ויצחק בן ששים שנה נולדת אחות - פי"מ
דהמתין עשרים שנים וכו' ובתב הגאון מהרש"א ו"ל דקושית
המקאן הוא למד זכות א"י גורם בלא שינוי מקום להבי פריך
גילף מיצחק שהיה לו ר"ב זכות א"י ואע"פ שהמתין לרבקה עשר
שנים - אבל אי נמא דשינוי מקום דוקא גורם עם זכות א"י
מאי פריך גילף מיצחק דלמא יצחק היה צריך להמתין שנים לו
לתלות בזה שלא שינה מקומו ע"ש - ואנא עני בתרי דהגאון
ה"ל לפ"ו מאי מקא' התו על המקאן דפריך וילף מיצחק הקאו
בתו והלא גם יצחק לא שהה יותר מי שנים לפי שלא היתה רק
בת שלש שנים כשנשאה ועד בת ר"ב אינה ראוי להו"ד והירצו
דמדו שים חלוקים הם - והשתא לפ"ד בגאון הל"ל איכא למימר
דקושית המקאן כן היא דאת"ל דכמספר שנים שנים הם גילף
מיצחק דאדי לפת מאברהם הדין הוא דבעי ישיבת א"י וגם שינוי
מקום בעו באברהם והדר יוציא - משא"כ אי ילפינן מיצחק
בישיבת א"י ללמד סגי שאם ישב עשר שנים עם אשתו בא"י ולא
ילדה יוציא ויתן בחובה וטובא איכא בנייהו ונ"ע :

בב א"ר יצחק יצחק אבינו עקר היה שנאמר ויער יצחק לח
לנוכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד
ששניהם עקרים היו אי הכי ויעהר לו ויעהר לרם מיבעי ליה לפי
שאינו רומח תפלה צריך זכר :

עיין פרש"י בגמרא ומהרש"א - ואנא בגמרא רבא אחמוה
דודאי חף בלא הא דר' יצחק לפרש"י בחומש שפי' על לנוכח אשתו
זו עומדת בקרן זוית זו וזה עומד בקרן זוית זו ויקשה ג"כ ויעהר
להם מיבעי ליה והסבר מכרחת שהתפללו שניהם כי מי היה
יודע מי לא זכה להבנות - לזה אומר אני דלהכי לא פריך בלא
הא דר' יצחק ויעהר להם מיבעי ליה לפי דאיכא למימר כי
שניהם היו מסתפקים מי שלא זכה להבנות וכל אחד היה מבקש
רחמים על חברו במד"ל המבקש רחמים על חברו והוא צריך
לחיותו דבר וכו' ובפסכת הגאון מהרש"א בא"י ונמצא זה עומד
בזוית זה ומתפלל על רבקה והיא התפללה עליו כשנשאה כי הוא
עק - אך קמי שמיא נליא הוה כי עקר היא ולא הוא ולכך לא הוה
קשה מידי ויעהר להם מ"ל - כי חף שניהם היו מהתפללים מן
הספק כל א' על חברו - התורה כתבה האמת ויעהר לו"ט
כי רבקה לבדה עקרה היתה - אך השתא דא"ר יצחק כי גם
יצחק איכינו באמת עקר היה ויקשה ויעהר להם מ"ל - שהרי
גם תפלתה הועילה - ולכן משני לפי שאינו דומה תפלת דייק
בן צדיק וכו' ודו"ק :

בב א"ר נחמן אמר רבא בר אבוח שרה אפסו אי לונת היתח
שנאמר

שנאמר ותתי שרי עקרה וגו' . ועתה חליקה לך כקוסית
 התו במילה על מה שדרשו ר"ל בפסוק וכאשר אבדתי אבדתי
 שאמרה אסתר כאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך לפי
 שכל יום כזונו ועכשיו ברצון . פי' ולכן היתה אסורה לחזור
 למדרכי והקשו בתולמה לא גירשה מדרכי מקודם והיתה
 מותרת לחזור . ותיירצו שם לפי שכל מעשה גט צריך פרסום
 והיו חוששין שלא יודע הדבר למלכות . והשתא קשה הא תינת
 התם שהיו יראים לפרסם הדבר בפני המלך כי היא היתה אשת
 מדרכי . אבל בני אברהם מאי איכא למימר ה"ל לגרשה
 ולא למסך אביסא ולא אם היה מגרשה אף שכא עליה פרעה
 או אביו לך היתה נידוני בפניו ובאן אף אם היה מגרש בפומבי
 לא היה שום סכנה בדבר כי הם היו רוצים בזה שהיה פנויה .
 אבל לפי זה נחא אחרי אשר שרה אהנו איילוני היתה ותמן תנינן
 דפ ק דיבמות כולן שנמאנו איילוניות צרות יתן מותרו ופירשו
 התוס' שם ובגטין דתו שאיילוניות קידושי טעות הם ולא בעי
 גט אף בהכיר בה והא דאמרין אין אדם עושה בעילתו בעילי זנות
 היינו בשאר מומין דוק משא דעבדי אינשי דאחלי אבל איילוניות
 לא עבדי אינשי דמשיל ע"ם באריכות א"ל לפי זה לא היה צריך
 לגרשה לגרשה כי אף אם היתה ה"ל נבעלת לפרע' או לא במילך
 היתה נידונית בפניו וגם מותרת היתה לחזור לו . וזוה
 תנין משאר ר"ל לפי שהיו ליבני הדור אומרים מאבימל כתעבר'
 שרה צר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והיו הכל
 אומרים אברהם הוליד את יצחק . דלכאורה יקשה הלא לבני
 יצחק לא היה לעו כלל לפי מה דק"ל ג' הוצא על בית ישראל
 הוליד כשר בין בפניו בין בא"א . ואי משום חשד דשרה אכתי
 לא פלטה מאה החשד אף כי אברהם הוליד את יצחק דלמא בא
 עליה גס אבימלך . אבל לפי ד' יתכן הכל כי בודאי אלו היו
 יודעים ששרה אהנו איילוניות היתה נמנא שאין איסור א"א
 עליה והיתה נידונית בפניו . אף הס' הוכיחו לנפשם כי א"א
 שתייה איילוניות לדעת התו בגטין דתו כי ודאי איילוניות א"א
 שתתפשא . והקשו התוספת מהא דאמרין שרה אהנו איילוני'
 היתה ונתפשה . ותיירצו שם דהתם מעשה גסים היה . והנה
 הרשעים ידרכו קסת לומר כי א"א שהיא היתה איילוניות
 ונתרפאה בדרך הגם שהרי מאבימלך נתעברה שרה ולא הוה
 עבוד קב"ה ניסא לשקרא . אלא ע"כ שלא היתה איילוניות
 כלל ונמנא שנידונית בא"א לך צר הקב"ה קלסתר פניו של
 יצחק דומה לאברהם עד שהכל היו אומרים אברהם הוליד את
 יצחק וכמו שפירש ביפ"ט תואר שאחר ההולדה שולד כשר . צר
 הקב"ה את קלסתר פניו דומה לאברהם ואם כן אפשר היה
 להיות ההולדה בדרך גס ובאמת איילוניות היתה ואף אם יוצאו
 לעו לומר כי בא עליה אבימלך היתה נידונית בפניו וד"ק :

גדולת יוסף היה כשכר זניעות שהיתה ברחל כנודע ממד"ל
 ועיין ביפ"ט תואר . והנה כל המעשים וזניעות שהיתה ברחל
 שמסר' סמימנים ללאה אחותה הכל היה זכות אם נאמר דאשה
 לא מייפקדא אפ"ו . דאי נימא דמייפקדא לא היה בזה שום
 זכות כלל שמסרה הסמימנים ללאה כי אדרבא היה לה להקדים
 עגמה לדבר מצוה שאפי' אר"ל בשכר לילה אחת שקדמה בכירה
 לנעירה קידמתה ארבעה חרות למלכות . אף כי אם היתה
 מצוה בעבירה ומכ"ש כאן לביאת הגדיק . אם לא שנאמר
 כי לא מייפקדא אפ"ו ראוייה היתה בשכר זניעות שהיה בה
 לגא' ממנה מלכו לשאלו וליוסף כנודע . והנה הויכוח אשר היה
 בין רחל ליעקב שרחל אמרה הנה לי בניס תלתה הסירחון בו
 לומר אחרי דאשה לא מייפקדא אפ"ו ובשיטת שמע"ט זה מסרה
 הסמימנים ללאה וכנ"ל א"כ א"א לומר שעונה גרס' שלא ולדה
 וכקו' התוספת כאן לך אמרה הנה ליבנים כי אהה הוא אשר
 לא זכות להכנות ויעקב הציבה כתיבת התוספת שאלו היה
 לחשש בו היה כן . אבל נהפוך הוא הקמת אלהים אנכי אשר
 מנע ממך פרי בטן ממך מנע וממני לא מנע אם כן אהה טועה
 בדבר הזה כי באמת אשה מייפקדא אפ"ו והעיקוב הוא מחמתך .
 ובאמת יפה כיונה רחל להלכה דק שהיתה עקרה במד"ל לפי
 שהקב"ה יתחזה לתפלתן של גדיקים לך ח"ל הקב"ה וכי כך
 עובין את המניקות לתלת הדבר בעונה ובאמת לא כן הוא
 כי בנין עתידים לעמוד לפני בנה ומאן קאים ליה שתיקותא
 דאמא ש"מ דיפה כיונה להלכה כי אשה לא מייפקדא אפ"ו ואין
 להאשימה כלל על אשר מנע אלקים ממנה פרי בטן וד"ק :
 ג' אמר ר"א בשם שמעון לומר רבו הנשמע . כך מצוה
 שלא לומר דבר שאינו נשמע . ובהאמר חובה
 שנאמר אל תוכח לך פושטאך הובח להכש
 ויאהבך :

הקשה בספר . האוה לענים מכל' לרבא דאמר חוכה מדכתיב
 אל תוכח לך הלא אף אם יהיה פורעו כפשוטו רמזה שלא
 להוכיחו נשי צריך לומר השלשן אל תוכח לך . ע"ש תירוצו .
 ולענד' דמגופא דקרא מוכח העבירה והמונה שלא לומר דבר
 שאינו נשמע לפי שזה ידעת משאר ר"ל הנח להם מוטב שיהיו
 שוגגים ואל יהיו מזידים . וזה שייך דוקא בעם הארץ שנידון
 כשוגג ואתה באת להוכיח עונו בודאי מצוה שלא להוכיחו
 להניחו להיות שוגג . אבל לחכם שיודע האיסור אינו מוסיף
 עליו שום עון כמה שמזיירו ואפשר שהוא באזכיר ואם יזכירו
 יסור מעונו ולא יפסיד בזה אם יהיה חכם וירצה להרע בניו יז
 בזה שיוכיחו אותם כי כבר הוא יודע האיסור לך יפה אמר
 גלמה בחכמתו אל תוכח לך פן ישנאך שאתה מוסיף לו עון
 מוטב להיות שוגג ולא מויד הוכח לחכם ויאהבך כי לחכם אין
 אתה מוסיף שום עון פתוכחתך כי כבר יודע האיסור ולא שייך
 גביה שוגג אסכן מנינו להדיא כי עבירה לומר דבר שלא נשמע
 וכמ"ל מוטב שיהיו שוגגים וד"ק :

ג' מותר לשנות מפני רבי שלום שנאמר אבך צוח לפני
 פותו לאמר ב' האמרן ליוסף אבא ש' וגו' :

ביאור
 החדש
 בפסוק
 ויחף אף
 יעקב
 ברחל
 שאמר
 הקב"ה
 ויבין
 עובין
 את
 פניו

מסכת יבמות

מוכת שלא היה נחמד בעיני אביו רק צויה עליהם שיפייסוהו
כדין פיוס אום לאחיו ורעהו ודוק :

גה ר' נתן אומר מצוה לשנות מפני דרכי שלום שנאמר
ויאמר שמואל איך אלך ושפט שאול והרגני

ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה באתי :

פרש"י ו'ל שהקב"ה צוה לשנות לשמואל מפני דרכי שלום והקב"ה
הגאון בח"א הלא באמת היה כן שהלך לזבוח ותיקן שם ש"מ

עיקר הליכתו היה למצוא את דוד וזה היה צריך לשנות מפני
דרכי שלום והוא תמוה מאוד וכי מפני זה שיעשה שני דברים

ויגיד דבר אחד ויקרא בזה שינוי דבר ובייתר תמוה מכל למילף
מזה דרכי שלום הלא שמואל אמר איך אלך ושמע שאול והרגני

ובדלוי אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש. ו'ל בהבין פשטא
דקרא אשר אמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ובמקום

דקטיע היוקא שאני כמדול בפסחים וקדושין מהיה
אשר השיבו הקב"ה עגלת בקר תקח בידך בדלוי שצ"ל תירוצי

לא נבעלו להגיד חזים הצטרפות שהיה לו לילך לאותו מקום אם
יקבלו ממנו איום תירוק והתנגלות. וכלע"ד ע"פ מאשר

בפסוק משה ואהרן בפהניו ושמואל בקראי שמו שקול היה
שמואל במשה ואהרן במשה מה כתיב לא חמור אחד מהם

נשאתי אף כשהלך בצרכיהן של ישראל למדון לא נטל חמור
מישראל. אף שמואל כן כשהלך בצרכיהן של ישראל

להמליך עליהם מלך לא לקח משלהם כגוים רק משל עצמו שנא'
ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך נמנינו למדון שנמנעה היה

שקול שמואל במשה. וכן בגמרא דתענית פ"ק אמרו
שקול שמואל במשה מה משה לא נתבטלו מעשה ידיו בחייו אף

שמואל כן. והנה שמואל חש לפנשו כי יוודע הדבר
סהרי חשו בגמרא זה לצניעות בשאול אשר דבר המלוכה לא

הגיד וכאן מתיירא היה שמואל לפנשו כי יתגלו הדברים
בדבר המלוכה ולא יועיל שום התנגלות בעולם. דק הקב"ה

השיבו כי מורא לא יעלה על ראשו בדברה זה כי א"א לשאול
להרגו שכל זמן ששמואל קיים לא יבטלו מעשיו ידיו בחייו ואם

ימות שמואל אפשר לדוד למלוך. אף זה שקול שמואל
במשה שאינם בטלים מעשה ידיו בחייו רואים אנו ממעשיו

שדומים הם למעשה משה וכמדול במדרש הגל' מה משה לא
חמור אחד מהם כשאתי אף שמואל כן כשהלך למשוח מלך לא

נטל משל ישראל כגוים רק משלו. לזה יפה השיבו הקב"ה
באשר אמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וחש לפנשו

כי יוודע הדבר באמיתות שלא יועיל שום התנגלות בעולם
לומר כי הלך בעסק אחר. ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך

ואמרת לזבוח באתי ואני לקחתי משליו ולא משל ציבור ואם כן
שקול אני במשה ולא יתבטלו מעשה ידיו בחייו וכל זמן אשר אני

חי לא תבין מלכות דוד ולא יצא טבעו בעולם כמדול עדיין
שאול קיים ואין טבעך יוצא בעולם. וא"כ אין לך לירא

כלום שיהרג אותך. כי ירצה בקיומך וכנ"ל. ואם כן
אחרי אשר לא היה שום סכנה בדבר שיהרגו היה לו להגיד

בפירוש בדבר המלוכה שהרי לא יהרגו גם אחרי אשר יהיה
כודע לו אמיתית הדבר וכנ"ל מ"מ לא יפרש בפירו' דבר המלוכה
מפני דרכי שלום ודוק :

נט אמר רב הונא לא ניתן פריעת מילה לאברהם
אבינו שנאמר בעת החיאת אמר ה' אל יהושע עשה

לך חרות צורים וגו' וירלם הנך דלא מהול כלל דכתיב בי פול'
היו כל חטם היוצאים. וכל העם היולדים בדרך בצאתם

ממצרים לא מילי. א"כ מאי טוב ומאי טוב אלא לפריעה וכו'.
ובמדבר מ"ט לא מהול. משום דלא נשבה להם רוח צפונית :

מלו דהיינו שמלו ולא פרעוהו'ל כאנוגא מלו כלל ועל אמתן
שלא פרעו דהיינו אלו היולדים בדרך עלונו נאמר שוב ושנית .

ע"כ תורף קושית הרב הגל' . ואף כי לעב"ד דברו תמוהים
מה נשתנו אלו מאלו להיות היולדים בדרך גימולים בלא פריעה

דאי משום חולשא דאורחא לא היה להם לימול כלל ומאן פלג
להו שלא יהיה סכנה בדבר במילה לחודה בלא פריעה מ"מ אי

תניא תניא וכתוב בספר הישר של הגאון הגל' אמרתי לתרן
הקושיא עצומה הגל' שלא היה יכול להקשות אגופא דקרא

לחודא בלא הא דרבה . דזה תדע מ"ש המפרשים טעם נכון
על אברהם שקיים כל התורה ולא נתן אל לבו לימול כשר

עדתו עד שנצטוו מפי הגבורה . לפי גדול המצוה ועושה
ממיו שאינו מכוון ועושה . ונכל המצות שקיים אברהם

עד שלא נצטוו היה יכול לקיים עוד שנית אחר הגיוני להעית
מכוון ועושה . משא"כ מילת בשרו א"א לקיים שני פעמים

לכך המתין במצו' זו עד שנצטוו מפי הגבורה כמו כן איכא
למימר טעם נכון לדברי הגאון המחבר הגל' שכל העם

היוצאי ממצרים ידעו כי לא יכנסו לארץ כמדול בפסוק תביאמו
ותסעמו תביאמו ותטענו לח נאמר קיימו בעמים מצות פריע

אף שלא נצטוו . משא"כ העם היולדים בדרך ידעו שקודם
שיכנסו לארץ יצטוו על הפריע כמדול בפסוק וזה הדבר אשר

מל יהושע שא"ל יהוש' מה אתם סבורי שאתם נכנסים לארץ קוד'
שתקיימו המילה . א"כ ידעו העם היולדים כי קודם

שיכנסו לא"י יצטוו ע"ז לא מלו עצמם דהיינו שלא פרעו את
עצמם עד שבא יהושע כדי שיהיו ממונים ועושים וזה הפירוש

בגופא דקרא היה סבור גם המקשן שלא שאל טעמא דקרא
ובמדבר מ"ט לא מהול . אף אמרי' דרבה בר רב הונא דאמר

לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ולא אמר רבותי שפי
דאף למשה לא נתנה עד שבא יהושע אלא ש"מ דל' כפי התו'

דבימי משה היה הלכה למשה מסיני ואתא יהושע ואסמיכין
אקרא א"כ א"א לפרש כפי הגל' שאותן היוצאים ממצרים פרעו

עצמם לפי שלא יצטוו . והיולדים בדרך מלו ולא פרעו
שהמתינו עד שיצטוו עוד . שהרי לדברי רבה נצטוו בימי משה

רק שבא יהושע ואסמיכיהו אקרא ו'ל דפי' לא מלו הוא שלא מלו
כלל פריך שפיר תרתי ודלמא הנך דלא מהול כלל וגם במדבר

מ"ט לא מהול . וזוה תבין דברי התוספת בד' לא נתנה
פריעת מילה לאברהם ומ"מ אברהם פרע מילתו אע"ג

דלא נצטווה כדאמרינן ב'ר דאפי' עירובי תבשילין קיים .
ואם תאמר אם לא נתנה פריעה עד יהושע היכי גמרינן מנייה

הא כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מנעתה .
ויש לומר דהלכה למשה מסיני הוא ואתא יהושע ואסמיכיהו

אקרא . אשר דברי התוספת תמוהין מה רצו בזה לומר
דמ"מ אברהם פרע מילתו . וגם למה לא הקפידו קושיא זו

דהיכי גמרינן מיהושע האכתי' אלה המצות וכו' . לפי דהתוס'
רצו לתרן מה דנקט רבה לא נתנה פריעת מילה לאברהם ה'ל

למימר עד יהושע לא הוה פריעה . לכך באו לתרן דמ"מ
אברהם פרע מילתו וא"א למנקט בתמא דעד יהושע לא הוה

פריעה . ולזה הקשו כיון דאברהם פרע מילתו איכא
למימר מה דנקט לא נתנה פריעת מילה לאברהם לאו דוקא

דה"ה בימי משה לא נתנה ומה דנקט לאברהם אבינו לדיוקא
אתי דלא נתנה לאברהם ואפי' קיים . דבשלימא אי אמרת דלא

קיים אברהם פריעה . ע"כ מה שאמר לא נתנה פריעה
לאברהם להאי דיוקא אתי דלא נתנה פריעה לאברהם אכל

למשה נתנה . אף השתא דאמרת דאברהם קיים פריעה איכא
למימר דגם למשה לא נתנה פריעה . רק דנקט
לאברהם להודיע גדולתו שאף על פי שלא נתנה לו קיים
פריעה . לזה הקשו אי לא נתנה למשה עד יהושע היכי
גמרינן מנייה הא כתיב אלה המצות וכו' . ויש לומר
דהלכה למשה מסיני הוא ואתא יהושע ואסמיכיהו אקרא

מסכת יבמות

שהיו ארבעים שנה כנויפה . כדי שהיו שלשים שנה שלמים
כנויפה שהוא כמו נידוי שלשים יום וכנולד דרך
בגיתן לית להו חתנות . מתיבב יוסף
ויתחתן שלמה את בת פרעה מלך
מצרים . גיורי גיירחוב . והא מצרית ראשונחחיא . אמר
רבפא אגן משלמה ניקרונתיב . שלמה לאנסיב מידי שנאמר
מכל העמים אשר אמו הגו בהם ובק שלמה לאהבה ואלא
קשיא ויתחתן מתוך ארבה שאהבה מעלח עליו הכתוב כאלו
נתחתו בה .

פרש"י וזל שלמה לא נסיב מידי דרך ונות היה מתכוין ולא
לאישות דכתיב בהם דבק שלמה לאהבה שהוא דרך ונות ולא
אישות ע"כ . ועל והא מצרית ראשונה היא פרש"י זל
ואפילו גיירה מ"מ מצרית ראשונה היא ופ"ה קרי ליה חתנות .
והקשו בתוספת פשיטא דשייך בה חתנות אם בגיירה דהא
תפסי בה קידושין . ונראה דהכי פריך והא מצרית
ראשונה היא והאיך נשאה שלמה אפר בגירות ע"כ . והקשה
הגאון מהרש"א ב"ה דבשלמא לפירוש התוספת דפריך האיך
נשאה שלמה ע"כ זל דגיירה דאי לא גיירה אפילו בנות הוה
אסורא ליה . אבל לפי פרש"י זל פשיטא כי קושית המקשן
הוא על ליבא דחיתון דכתיב בקרא ויתחתן . למה ליה
למייר גיורי גיירה . ה"ל לשמויי בקיבור מתוך אהבה
שאהבה מעלה כאלו נתחתן ע"כ קושית הגאון הכלל .
ולעד כ' דל"ק מ' אחרי אשר לדעת הגאון הכלל שכתב בעצמו
דאי לא גיירה בנות נמי הוה אסורה ליה א"כ האיך היה יכול
לתרץ מתוך אהבה שאהבה מעלה עליו כאלו נתחתן מה לי
אהבה שהוא ונות ומה לי חיתון אם לא בגיירה תרווייהו אסורי
היו לשלמה . לכך הוה נריך לתרץ תחלה בגיירה ואם כן
באהבה שאהבה לא עביד איסורא כ"כ שהוא רק דרך ונות ולא
אישות . ספיר קאמר מתוך אהבה שאהבה מעלה
כאלו נתחתן שהחיתון חמיר טפי אחר הגריות וכמו פשיטא
הגאון הכלל בעצמו . וגם מה שהקשו התו על פרש"י הכלל
דפשיטא דשייך חתנות בגי מצרית דהא תפסי בה קידושין .
זל ג"כ לתרץ דכרי רש"י דמ"מ תיקשי האי קרא לר' שבנ . דס"ל
דאפילו חייבי עשה מצרי ואדומי לא תפסי בה קידושין תיקשי
לדידיה האי קרא דויתחתן ככלע"ד :

כב . עמו . ומאב אסורין וכו' . מנה אמר ר' יוחנן דאמר
קרא ובראות שאול את דוד וצאל לקראת השלשתי
ויאמר בן מי זה הגער . ולא ידע ליה נהא כתיב ויהי לו נושא
כליו וכו' . אל צא ושאל עליו אי מפרץ קאתי אי מורח קאתי .
אי מפרץ אתי מלכא הוה שהמלך פורץ גרו וכו' אי מורח אתי
השיבא בעלמא הוי . פ"ט הוה משאיל עליה משום מאניה .
דכתיב וילבש שאול את רוד מריו . מאי מדיו כמרתו .
ובתיב ביה בשאול משכמו ומעלח גבוה מכל העם אמר מאי האי
דאתרמו ליה סאנאי ש"מ סלכא ראה ין אל רואג עדש אתח
משאיל עליו אם ראוי הוא למלכות אם לאו . שאל עליו
אם ראוי הוא לנא בקהל או לאו משום דאתי מרות חמואביה .
אל צא ושאל עליו בבית המדרש :

המאמר הלו הוא נפלא מאד ועצמו מספר כל הקושיות ולא
נזכיר רק קצת מהם . אשר מאד יפלא על שאול אשר
בתחלה מאי קסבר להלביש לדוד הקטן את מדיו אשר משכמו
ומעלה גבוה מכל העם . ועוד שנית מה זה אשר השיבו
דואג עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות צא ושאל
אם ראוי לנא בקהל או לאו . הלא אם יתרוהו לנא בקהל
פדיין לא ידע שאול אי מלכא הוי . או חשיבא הוי . וזולת
שאר דקדוקים המה רבו וז"א להעלות הכל ככתב . וזל
להקדים מ"ס כספר עשרה מאמרות וכפירוש ענינים נפלאים
כפסוק מה שאמר יהונתן לדוד נפלאות אהבתך לי מאהבת גשים
ותוכן הענין הוא שלום רמו יהונתן כי א"א להיות כסא דוד מוכן

הוא לא בא האי תנא להשמיענו בזה דלא נתנה פריע' לאברהם
שבימי משה נתנה בהלכה למשה בסיני דכלא זה ידעין ספיר
דכבר נטשו דל"כ הכי גמירין מיני רק בא להשמיענו דלא
נתן פריע' לאברהם ופ"ה קיימה ולזה באמת רמו הכתו בפסו
וזה הדבר אשר מל יהושע עפ"י משאול כל הנביאים נתנבאו
ככה ומשה נתנבא בזה הדבר לכך אמר וזה הדבר אשר מל
יהושע מה שמל יהושע הוא זה הדבר שכבר היה הלכה למשה
מסיני ואתא יהושע ואסמכינהו אקרא . ואמינא טעם לשבח
למה באמת לא נתנה פריעת מילה עד יהושע . ולא קיימוס
במעשה עד ואתא יהושע ואסמכינהו אקרא שלא ניתן לכתוב
פריעה עדיין וזה המצוה להיות בשאל מובדלים בשני סימני טהרה כמו
בין הבהמה הטהורה לטמאה . לפי שנודע שיש בזה ארבע
מלכות שמשולל למל וארבעת ושפן וחזיר שיש להם סימן טהרה
בצטת משאלת הקליפות והם באים בסימן אחד לכך נמצאים
באמות נימולי כמונו אבל הם מובדלים מפריעה ואלו וכינו
להויה משה מכנים ושראל לדרך ולא היה שום דביקות לשום
קליפה בהקדושה היה די בסי' טהרה אחד אבל באשר הכניסם
יהושע לדרך פני יהושע כפני לבנה ומקטרוה הירח אשר בעו"ה
ניתן רשות להחיותו לוכנס להקדושה וכמו שהמתיק אמר
זל זה הסוד בספרו על הזוהר שיעור ר' ע"ל מה בא על טומאת
מקדש וקדשו שאז נכנס החיותו וכביכול משמא את הקדש
ויש להם דביקות ונאים בסימן טהרה אחד הוכרחו ישראל להיות
נבדלים מן העמים בשני סימני טהרה מילה ופריעה להבדיל
בין ישראל לעמים וטמא לשאר ולזה רמו אותו רשע בי מרא'
צורים ארמו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב שדרשו רז"ל
צופה אני מה שעתידי לעשות בצורים כימי יהושע שאז יקיימו
מצות פריעה וכוה יהיה עם לבדד ובגוים לא יתחשב . כי הם
באים בסימן אחד ושראל בשנים וכנ"ל וד"ק :

פ"ה . כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה
יום שלא נשבה בהם רוח צפונית בחצי הלילה שנא' ויהי בחצי
הלילה וה' אהבה כל בבור . מאי קמ"ל דעת דרון מילתא היא :
פרש"י זל כיון דחצי הלילה הוא עת רצון אף כי נזופים היו
ישראל ארבעים שנה במדבר מ"מ נשבה להם רוח צפונית בחצי
הלילה . הגה יפלא מאד על מאמר זה דודאי אי היה ראיה
מוכחת ע"ז שנשבה רוח צפונית בחצי הלילה אף באותן ארבע'
שנה שהיו נזופים . ע"כ זל טעם על זה שנשבה להם רוח צפונית
בחצי הלילה . היינו זריכים לדברי אגדא זו לפי שעת
רצון מילתא היא . אף הא גופא מכל' להאי תנא למילק מקרא
דויהי בחצי הלילה שנשבה להם רוח צפונית באותן שנים שהיו
נזופים . זל דס"ל להאי תנא כי זריכי' אנו לומר כי ארבעים
שנה שהיו ישראל נזופין לא היו כנויפה באותן ארבעים שנה רק
שלשים שנה . וחלק רביעית מאותן ארבעים שנה לא היו
כנויפה . ולכן תלה האי תנא החלק רביעית באותן ארבעים
שנה שלא היו כנויפה הוא בחצי הלילה שמתחיל הלילה ואילן שהוא
עת רצון תמיד . ועת רצון מילתא היא לא היו כנויפה אף
באותן ארבעים שנה . כי ודאי לפי התוספת זל שפירשו כאן
שארבעים שנה שהיו ישראל כנויפה היה בעון מרגלים .

מפורש להדיא בקרא טעם הדבר של ארבעים שנה כמספר
הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום . יום לשנה . אבל
לפרש"י זל שפירש הכנויפה של ישראל היה בעון העגל לא
ידענו טעם המנין של ארבעים שנה . וזל לפי מאי דק"ל
במרא כנויפה דידהו הוה כנידוי דיקן שהוא שלשים יום ולפי
החשבון של יום לשנה היה מהראוי להיות ישראל שלשים שנה
כנויפה א"כ הוציא חלק רביעית מן ארבעים שנה כל חצי לילה
שלא היו כנויפה לא תמצא רק שלשים שנה שלימות והוא מספר
שלשים לנידוי . אף זה גופא שנאמר מה שנאמר חלק רביעית
מין מ' שנה ההם הוא כל חצי לילה לזה השמיענו התנא לפי דעת
רצון מילתא היא א"ה היה להיות כנויפה בעת רצון לכן נגזר עליהם

פ"ה
הטעם
למה
כמה
פריעה
עדיין
בין הבהמה
מלכות
יהושע

מוסבת יבמות

רק בהקדים מלכות שאלו כמו שקדמה רחל ללוא והבינה כשא
ללוא חמותה כבוד ברתא מקנת לאמה והוכן כשא לאה ע"י
רחל כמו כן הוקדם מלכות שאלו מרחל למלכות יהודה שהוא
מלכה וכן לעתיד יהיה הוכן כשא מלכות דוד ע"י משיח בן יוסף
שהוא מרחל ולכן אמר יהונתן לדוד אתה הריה למלך ואני אחיה
לך לאמנה . ולזה רמז ג"כ בפלאת הכתן כי מאהבת נשים
עייקא שבמו שהיתה אהבת רחל ללוא בדוגמא זו ממש היה
אהבת דוד ויהונתן אהבה שאינה תלויה בדבר רק מאת ה' היתה
זאת . ולכן מסר יהודה נפשו על בנימין ביותר כי ידע כי מלכותו
לא תכון עד שימלך בנימין תלמה . ובה רמז על לשוני לומר
ש"כ ר"ל במדרש שאמרו השבטים מלכות מדוינים אלו עם אלו
אין מה איכפת לן אשר לאבד יפלא על שבטו יה לית בן און מה
איכפת לן . אבל לפי דעתו כי ידעו מה שבבטן יהודה בעבדו
הקורה עבור בנימין לכבוד עצמו דרש להכין באמת בשאו ע"י
בנימין וכלל . לכך בארש ט"ג אליו יהודה אמרו מלכות מדוינים
אלו עם אלו לפי שיהודה הוא מלך לבן הוא ראש המדברים ואין
מה איכפת לן . רק שאלו תפס לעצמו כי כל הכבוד הגיעו
בזכו רחל וכאשר ר"ל במגילה ע"ק בשכר נגיעות שהיתה ברחל
זכות ונא ממנה שאלו וכו' ואמר בן מתי נגיעות ומפרש שנות
נגיעות היה ברחל שמערה הסמינין ללאה ע"ש באריות וכ"כ
פ"ב . אך האי גופא דעובדא מה שמערה הסמינין ללאה מי
נימא דהוי זכות אול תליא בהא מינימא דאשה מיפקדא
אפרי ודבי חו לא וכמו שהארבנו בזה למעלה במסכתא זו
דאי נימא דאשה מיפקדא אפ"ו לא היה בזה שום זכות שהקדימה
את לאה לפניה . דהא אפילו במזוה בעבירה גבי נשותיו שגלוט
ארזל לעולם יקדים חסם עצמו לדבר מזוה שבכר לילה אחת
סקדמתה בכירה לעצירה קדמתה ארבע דורות למלכות .
ומכ"ש כאן גבי ביאת מזוה מהראוי היה שתקדים לאחותה .
אבל מינימא דלא מיפקדא אפ"ו ואשמה לבנימין אחותה שפיר
קעבדא ויש בזה זכות כמה שמערה הסמינין ללאה . וע"כ
שאלו אשר קינה כדוד ולדעתו לא הומלך להכין בשאלו לדוד רק
שמלך מעצמו בשכר נגיעות שהיה ברחל ע"כ הוה ס"ל דאשה לא
מיפקדא אפ"ו . והנה נהי תבין מקרא מלא בשמואל ה'
ויהר אף שאלו ביהונתן ויאמר לו בן נעות המדרות בומר אתה
בן ישי לבשתך ולבשאת ערות אמן . פרש"ל . בן נעות
המדרות נעות הוא לשון כרס לפי שבמעשה פילגש בגבע אשר
החרימו ישראל ואמרו חרוד האיש אשר יתן את בתו לבנימין .
ולבסוף מנאו הקרה לשבועתם כמאמר הכתוב ואשתפתם לכם
נשים שכל אבנימין חטף לעצמו אשה מבנות ישראל . ואמו
של יהונתן חטפה את שאלו והשב זה שאלו לפריצות ולכן קראו
בן נעות המדרות לפי שנעות הוא לשון כרס ואחותו מעשה
היה בכרס אשר היו בנות ישראל יונקות וחלות בכרמים ע"ש
באריות . והנה בזה יש לתרץ מעשה אמו של יהונתן כי
חכמתית היתה והיתה יודעת לקרש כי א"ל להתרה זו לחטוף
להם נשים . ועשתה הלכה למעשה להורות הוראה זו כי שבעת
ישראל מתחלה שלא כדן היתה . כי זה תדע משאר ר"ל בירושלמי
אשר בתחלה מה שאמרו חרוד האיש אשר יתן בתו לבנימין מקרא
קראו ורחקו . מקרא קראו וקרבוהו . מקרא קראו ורחקוהו
אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי . מקרא קראו וקרבוהו גוי
וקהל גוים יהיה ממך . פי בתחלה אמרו מאחר שאפרים ומנשה
הם כראובן ושמעון וכללים ככלל שנים עשר שבטים א"כ בנימין
אינו נחשב לשבט כלל . אך לטוף קראו שאמר הכתוב גוי וקהל
גוים יהיה ממך גוי זה בנימין קהל גוים זה אפרים ומנשה . מזה
למדו שגם בנימין הוא ככלל השבטים . וע"כ באריות . נמנינו
למדן אלו היו יודעים ישראל מתחלה שגם בנימין הוא ככלל
השבטים לא היו מרחיקין אותו ושבעתם בטעות היתה .
והנה בכמה ספרים הובא סברא זו ולכן מלכות שאלו לא היתה
קיימת לפי שהיה מבנימין ובנימין לא אקרי שבט כלל . אך אם
נאמר דבנימין אינו נחשב ככלל השבטי . יפלא מאד על הולדתו

לחיות יותר כבטל דמי . כלע"ד אחרי אשר נודע כי יוסף תחת
יצירתו היה נקבה ונתחלף בטנן אמו וכמו שידר הפייטן ביוצר
אל ד"ה . ואי נימא דאשה מיפקדא אפ"ו . אך רחל שלא ילדה
רק יוסף ואחותו נקבה וע"י הדן אפ"ו הוא זכר ונקבה נריכ'
היתה להוליד זכר ולכן אמרה יוסף ל"י בן אחר כי בהולדת
יוסף לא יצאה יח וכנ"ל . לכך חרה אפו של שאלו ביהונתן ואמר
בן נעות המדרות שאמן יצאם ונגדר העולם ועשתה פריצות
גדול בהיפך אשר בנות ישראל לחטוף אחיו . והיו יכולים
לתרץ מעשיה כי בזה באת להורות כי שבעת ישראל בטעות
היה במה שרחקו לבנימין . כי באות גס בנימין נחשב ככלל
השבטים והרשיה היתה מוכתה שאם לא היה נחשב ככלל
השבטים לא היה נולד כלל . ול"ל שכן נולד כיו שתקיים רחל
בנות פ"ו שהרי אשה לא מיפקדא אפ"ו . אך אחרי אשר אתה
בומר בבן ישי שדוד יהיה מלך ואתה תהיה לו לאמנה לפי דלדך
ס"ל שכל מלכותי הוא רק לבטן כשא חוד . וע"כ ס"ל כי לא
היתה מלכותי בשכר נגיעות שהיתה ברחל . ולפי ד"ל דאשה
מיפקדא אפ"ו ולא היה בזה שום זכות כמה שמערה רחל הסמינין
ללאה . והוא לבשתך ולבשאת ערות אמן . דאחרי ד"ל דאשה
מיפקדא אפ"ו . יאמרו כי הולדת בנימין היה משוכקו פ"ו
לרחל . ובאמת בנימין אינו ככלל השבטים והוא לבשתך
שהמלוכה שלנו אינו רק לבטן כשא דוד ולא בשכר נגיעו שהיתה
ברחל . וגם הוא פריצות מאמן אחרי דבנימין לא אקרי שבט
וכ"ל . הדרך לקחא כי אף אם נימא אשה שאלו בשכר נגיעות
שהיה ברחל לא יצא מידי הפק אס מלכותו היה נחשב כמלכות
זכר למלוכה ע"י רחל או אינו רק בשכר נגיעות ויולדותו לאו מלכו
אקרי כלל כנודע מכמה ספרי המפרשים שכן נענש בהריגת
בזח אף כי היו מורדים במלכות מטעם דלא אקרי מלך כלל .
לכן יולגש שאלו את דוד מדיו ואמר לדואג בא שאלו עליו מי
מפרץ אתי מלכה הוי ואי מורח אתי חשיבא בעלמא הוי וא"כ מאי
האי דאתרמי ליה מאנאי ס"מ דמלכותי לאו מלכות הוא כלל
ולכן אתרמי מאנאי לחשיבא בעלמא . והנה אי הוה ס"ל לשאלו כי
מלכותו הוא לבטן מלכות בית דוד א"כ הוה דע בנפשי כי הוא
מלך ממש שהרי מוכרת להיות בן להיות המלוכה לרחל . וא"כ
ללאה וכ"ל אלא ז"ל דשאלו דימה בנפשו כי מלכותו הוא בשכר
הנגיעות שהיה ברחל . וע"כ אי נימא דנחשב זה לרחל לזכות ז"ל
דאשה לא מיפקדא אפ"ו וכנ"ל וזוה תל"ג א"כ היתר עמומי
ומואבי . דזה ידעת פלוגתת ב"ש וזו הפהב על יבמתו שכ"ש
אמרים מצות פ"ו שני זכרים ושני נקבות . וז"ה אמרים זכר
ונקבה וטעם פלוגתתן הוא עפ"י יסוד כנודע . וע"כ א"כ
יותר זכר ושני נקבות . והנה ב"ש יליף גוברייתו של עולם
דכתיב ותוסף ללדת את אחיו את הכל . קין ותאומותיו . והכל
ותאומותיו . ובתוב כי שת"ל אלהים זרע יצא חר תחת הכל כי
הרגו קין . פרש"ל אלא תשלומין בעי ולא כפי בלא שני
זכרים ושני נקבות . וא"כ לדעת ב"ש דיליף מהא ש"מ ד"ל כי
אשה מיפקדא אפ"ו ושרתה חוה תשלומין תחת הכל כי הרגו
קין . ולדעה זו א"ל לומר שתאומה יתירה נולדה עם הכל דהא
יותר משני זכרים ושני נקבות א"כ כלל . וקנה איסור עמומי
ומואבי מה שרצו לאסור אף הנקבות הודעתך כבר נחשב
שראים לאסור מאסו פסול ממורות שכל לוט על בתו . אך
בגמרא אמרו שב"כ מותר בבתו ואת מפני מה לא נשא אדם את
בתו . כדי שישא קין את אחותו מאסו עולם חסד יבנה .
ולדעת האוסרים עמומי ומואבי אף נקבותיהן מאסו פסול
ממורות הוה ס"ל דתאומה יתירה נולדה עם הכל וא"כ למה
לא נשא אדם את בתו אלא ז"ל דב"כ אסור בבתו וא"כ ע"כ הוה
ס"ל דאשה לא מיפקדא אפ"ו ולכ"ל למילף מקרא דב"ש כי שת"ל
אלהים זרע אחר וגו' לכך לדידהו הוה ס"ל שגולדה עוד תאומה
יתירה וכ"ל לכך אמר דואג עד שאתה משאיל עליו אס הגון
הוא למלכות כדי שתדע אי חשיבא בעלמא הוא ואתרמי ליה
מאן גס אתה לא זכית בשכר נגיעות שהיה ברחל רק לחשיבות
בעלמא

פיאור
החדש
פ' ויג
שאירו
השכטי
מלכים
מדוינים
אלו עם
אלו
ביאור
הפסוק
בשמות
ויח אף
שאלו
ביהונתן
ויחמר
לזכר
נעות
המדרות
וגו'

בעלמא . בא ואל עליו אם הוא ראוי לכא בקהל כי אחרי
 שהוא מותר לכא בקהל כל דבר מותר בבתו . ומה שלא נשא
 אדם בתו כדי שיבא קין אחותו כל כי לא נולדה תאומה יתירה
 עם הכל . כי ליק מקרא שאמר חיה כושתו אלהים ורע אחר
 לפי דת שלומין כפי ואל לא ילדה אחרת ממצות פ' שהם שני
 זכרים ושני נקבות . ולפ' כל דאשה מיפקדא אפ' ולסברא וו
 אין זכות כלל בזה שמסרה רחל הסומנין ללאה . ואם אינו ראוי
 לכא בקהל הוא כהיפך כל הלימודים הכל לכך בא ואל עליו אם
 ראוי לכא בקהל הוא . אולי . לכן כאשר דאשאל כי הוא נוגע
 בהוראה לו ויונה לדומה לומר בא אתה ואל עליו ודוק .
 פג בעו לאברוי עליה מר ועפשאגו איש ושמו יתרא
 הישראלי . וכתב יתרא הישמעאלי . אמר
 רבא סלמד שחור חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע הלכה
 זו ידקר בחרב עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית .
 הנה בירושלמי מיייתי פלוגת ביה וס' לר' ש בר נחמני דישמעאלי
 היה חלש שנכנס לבית דינו של ישי ומצאו יושב ודורש פנו אלי
 והשעו כל אפסי ארץ מיד נתגיייר ונתן לו את בתו . והקשה
 כיפה מראה על דעה זו של רבא דס' דישראלי היה רק שחגר
 חרבו כישמעאל למה למכתב הישראלי וכי כל ישראל אינן
 ישראלים דל' דלתי לאפוקי מאידך קרא דכתיב ישמעאלי וכי
 אתא קרא ישראל הנכתב בספר שמואל . לאפוקי מקרא
 דכתיב בדברי הימים . ותיירן סס כדוחק . ולעד' ליתרן
 כהנטרף עוד קושיא עמונה על היפוך הסדר שבתחלה נכתב
 בשמואל הישראלי ובד' חור והזכיר מעשיו הראשונים לקראו
 ישמעאלי לדעת רש"כ שבתחלה ישמעאלי היה ילכסוף נתגיייר
 אלא כל לפי שנשמואל הזכיר בסמוך אשר בא אל אביגיל בת נחש
 שנשא בת ישי שנקרא נחש לפי שמת בעשיו ואל נחש כדדל'
 בשבת פרק כמה בהמה לכך נרץ לקראו בשם הישראלי שנתגיייר
 באותו פעם שנשא . ומה שחזר והזכירו בר' ב' בשם הישמעאלי
 להודיענו כי מה שנשא בת ישי הוא לפי שבתחלה היה ישמעאלי
 ואח' נתגיייר וקבל גדים לא אקרי קהל ומותר בעמוני ועמונית
 לפי שהלכה זו היתה רופפת בידם אם הם ראויים לכא בקהל
 שדריג' ישי בעצמו כסתפק בהוראה זו ורנה לכא על שפתחו
 כדי לטהר ורעו כהוראת ד' טרפון שאמר יכולני לטהר ממורים
 וכו' כגודע מסבר עשרה מאצרות . וזכור זה בסמוך באריות
 והאי תנא פליג ארבא דס' דכך תיה מקובל בידם ככר מבית
 דינו של שמואל וחגר חרבו כישמעאל . ולכך לרבא ג' כ' לק' מ
 מה שקראו הישראלי כי בא הכתוב ללמדנו מה שנשא בת נחש
 שהוא ישי לא תאמר שהיה גר רק היה ישראלי . וכך היה מקובל
 בירו ככר . אבל בדברי הימים לא נאמר שם אשר בא אל אביגיל
 בת נחש לפי ששם קראו בשם ישמעאלי שחגר חרבו כישמעאל
 ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ודקר בחרב ואם הזכיר זה
 שנשא בת ישי ה' נוגע בדבר ובקושיה הגמרא כאן ומי מהימן
 והאר אבא וכו' כל ת' שמורה הלכה ונא אם קודם מעשה בא
 שומעין לו וכו' פירשו התו לפי שהיה נוגע בדבר שנשא בת ישי .
 ועוד כל לומר עפ' מה שמפרש כיפה מראה דמאן דס' ל'
 דישמעאלי היה ואח' נתגיייר ס' ל' מה שכתוב בד' הוא עיקר
 שהוא סיפור תולדותיהן ה' כלו נכתב ישמעאלי תחלה ואח' כ'
 ישראלי ומאן דס' ל' שחגר חרבו כישמעאל ס' ל' כסדר המקראו ישראלי
 נכתב בתחלה לכך א"ל לפרש שנתגיייר ע' ש' ולעגד' עפ' ת' ש'
 למעלה בסמוך דגס לרבא ס' ל' דל' עיקר וה' ל' כאלו נכתב
 כרישא הישמעאלי דודאי א"ל היה לחגור חרבו כישמעאל אחרי
 שנשא בת ישי וה' נוגע בדבר רק מה שהיה ישמעאלי היה קודם
 שנשא בת ישי שא"ל היה עדיין נוגע בדבר ולכך לא פירש רש"י
 ד' כסתופת שהיה נוגע בדבר רק פריש' ד' כל ת' שמורה
 הלכה ונא אם קודם מעשה בא שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו
 לפי שאין מורין בשעת מעשה שיש לומר כי מחמת מעשה שנא
 ליה אמרה ע' לפי שלרש"י אפשר דס' ל' שנעשה שהורה הלכה
 ולא היה עדיין נוגע בדבר . וכוה יש לתרן נמי מה שהקשה

כיפה מראה למה אמר חגר חרבו כישמעאל ולא כאדום שהיא
 מרי דעובדא ותלי ויבא כאמר הכתוב על חרן תתיה
 לפי שהקשו התוספת על מאדל' עמוני ולא עמונית . דגב'
 אדומי נמי נישא הכי אדומי ולא אדומית דכאלמא גבי מצרי לא
 שייך למדרש הכי מצרי ולא יתירית לפי שאם היה נפתח מצרים
 היה מאריך יותר . אך גבי אדומי קשה ותרנו סס כדוחק ע' ש' .
 כמינו למדין כי אדומי נוגע בהיתר זה שעמוני ולא עמונית
 לכך אמר חגר חרבו כישמעאל שאינו נוגע בהוראה זו לפי מה
 שפירשנו למעלה ולא כאדומי ונא זה ללמדנו כי יתרא
 הישראלי לא היה נוגע בהוראה זו וחגר חרבו כישמעאל ודוק .
 פד ורש רבא מאי דכתיב פתחת למוסרי . אמר רוד לפני
 הקבר רבשע' שתי מוסדות שהיו עלי פתחתם
 רות המואבית ונעסח העסונות י' דוש רבא מאי דכתיב רבות
 עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ופה שכוונת אליו . אלי לא נאמר
 אלא אליו מלמד שהיה רחבעם יושב בחי קושל דוד ואל עליו עליו
 נאמרו שני מקראות הללו .
 פריש' ו' לפלאותיך ומחשבותיך אלינו שהתרת הנקבות . כל'
 דלרבא דוקא הוקשה מ' דפתחת למוסרי' לו ולא לוולכו . ואחרי
 שמתוך כי מוסרי' קאי על רות ונעמה . הוסיף לדרוש ולשאל
 בפסוק נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אלי . לא נאמר אלא אלינו . כי
 הלא כבר הודעתן כסימן הקדום שיש היה מסופק בהלכה א'
 של עמוני ולא עמונית ורנה לטהר את ורעו מספק . כר טרפון
 שאמר יכולני ממורים לטהר . כיצד ממור שנשא שפחה הולד
 עבד שיחררו נמ' הכן בן חורין וגם ישי ר' לכא על שפתחו שילוד
 ממנה ורעו והיה מותר לכא בקהל אך קמיה שמה . הנה גליא
 הדין דין אמת של עמוני ולא עמונית . מנע הקב' לשי' מבוא
 בדמים שגילת השפחה דבר זה לגבי רחל וכו' דמנה לו אשתו ש'
 באריות . והנה לדעת חכמים דפליג' על ר' טרפון דין'
 הכל וסברא להו דממו' שגש' שפח' הולד עבד וממור נמצא לרדהו
 חי היה ונא מחשבת ישי' ימן הכח אל הפועל . והיה בא ישי על
 שפתחו היה דג' ח' עבד ומאוב אס לא התיר הקב' הנקבות
 והנה כימות פ' הערל דע' ח' ר' יוחנן מצרי שני שנשא מנרות
 ראשונה ננה שלישי הוה . אלמא בתר דידה שדין לה . ופריש'
 מהא דר' טרפון יכולני ממורים לטהר כיצד ממור שגש' שפח'
 הולד עבד אלמא בתר דידה שדין לה וכו' נמצא למדן דחי נישא
 תקנתא דר' טרפון כל דבתר דידה שדין לה . והמעין בסוגיא
 זו יראה סס דרבא ס' ל' דבתר דידה שדין לה וקצר המנע
 מהשחרע כאן . וא"כ ס' ל' לרבא כתקנת דר' טרפון לכך הוקשה לו
 מאי דכתיב פתחת למוסרי' דודאי חלו לא היה הדין כר' ט' נחן
 דוד שכת למקום אשר מנע אחי ישי שלא בא על שפתחו ואמר אני
 עבדך בן אמתך ולא בן השפחה וכוה פתחת למוסרי שני איסורין
 שאלו לא התיר הקב' הנקבות ולא מנע את ישי . היה עבד
 ומאוב ועכשיו פתח לו בני א' סורין שהתיר את הנקבות ומנע
 את ישי . אבל השתא דאיכא תקנתא דר' טרפון אף אם לא התיר
 הנקבות היה אפשר לטהר עצמו ע' פסול עבדות מתחלה נמצא
 שלא פתח רק פתח איסור אחד שלא הוצרך להיות כולד משפחה
 ולפ' מאי פתחת למוסרי' לכך יבא לדרוש דקאי על רות
 המואבית ונעמה העמונית שגס רחבעם בן כוה' הוצרך להיות
 כולד מן השפחה וא"כ אחרי אשר תלה הדבר של ב' בני כאלו
 שייכא כדדידה עצמו ולוה אמר פתחת למוסרי' שני מוסרות
 שהיו עלי פתחתם . לכך הוקשה לרבא למה שינה כאן הכתוב
 לכתוב נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אלי . לא נאמר אלא אלינו .
 למה יבא לדרוש מלמד שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד ומעשה
 שהיה כך היה באותו פעם שישב בחיקו של דוד לכך אמר בלשון
 רבים אלינו כי עלי ועליך נאמרו שני מקראות הללו ודוק .
 סה ורש רבא מאי דכתיב או אמרת הנה באתי בסגילת ספר
 כתוב עלי . אמר רודאני אמרת עתה באתי ולא
 ידעתי שסגילת ספר כתוב עלי חתם כתיב הנמצאות הכא בתים
 שצאתי דוד עבדי .

מיסכת יבמות

רק עד שלשה דורות כי אינו נכנס לחיי יתד וכדע' הירושלמי
הכל . לכן היוקם לה רבה להקשות על דברי רב הונא שאמר
ממור לא חי מדברי תורה שהיה מתקן לנפשו כי רב הונא מירי
בלא ידיע והקטוב מירי טדיע ולכן תלתא תורה עד דור
עשירי בממור מאוס דעב עשרה דורות עידבר דכרי' אינטי .
אך מן המנה הוקשה לו . דנקט בלשון המנה אסורין איסור
עולם ש"מ שים דור אחד עשר בממור וזהו לא דכרי' וס' להיות
אינו חי לכן א"ר יודא לדידי מיפרשא לי מיניה רב יהודא שהוא
אמר הפירוש של המנה דבאמת דידיעא חי ודלא דידיעא לא
חי כלל . אך דידיעא ולא דידיעא עד תלתא דרי חי טפי לא
חי לפי שאתה לשאים שנה הקב' מביא דבר לעולם . ומכלה
ממורים א"כ מה שהיה בדורות הראשונים איסור ממורות עד י'
דורות לפי שהיו מולדין בני ו' שנה ה'ל ס' שנים י' דורות . לדין
הזהירק שלשה דורות וא"כ לכן לא קתני במנה עשרה דורות
כי עולם שלשה הוא רק עד דור שלישי כמאמר ר' זילא
בירושלמי מי יתן לי דור שלישי ואשרנו מאוס דלא הוה . ואין
הטעם מאוס לחיי יתד וד' ק' כי נכון הוא מאד :

סו אור רב הונא רבא נתיב דור גור עליהם שניא וקרא
המלך לגבעוני' וגו' והגבעוני' לא מבני ישראל הם:
וה'ל הירושלמי . תלפין יהושע כרפון אמר אני לא מקרבן ולא
מרחקן במי שהוא עתיד לכבו' בית הבחירה את שדעתו לקרב
יקרב לרחק ירחק בא דוד ורחקן שנאמר והגבעוני' לא מבני
ישראל הוה . עכ"ל יהא תלפין יהושע כרפין עד שיבא מי
שעתיד לכבו' בית הבחירה ולא קירבן אוריחקן מיד . גס
מה שצא דוד ורחקן והוא לא בנה הבית רק שלמה בנו . כל
לתרין כי גס יהושע נשתפק ביום שחלקו הקדמונים כי הרמב"ן
ז"ל הוכיח ממה ששלח משה להשלים לסיחון מלך האמורי וכן
שלמה שהעלה למס עובד כל הנותר משבעה אומות ש"מ שנותר
לקיים גס שבעה אומות . אס רוצים לקבל עליהם גירות ומס
עובד וגס הרמב"ם ז"ל סוכר כן ועיין כיפה ארצה פ"ו דשביעי'
רק רבו החולקים ואומרי שבעה אומות ל"מ גירות כלל ולכן
אמר יהושע לגבעוני' איך אכרות לך ברית אולי בקרבי אתה
יושב ע"ש באר"כות . והנה זה תלוי במי שעתיד לבנות הבית
עפי' מרז"ל שאמר הקב"ה לדוד הרבה דמים שפכת וזה ידוע כי כל
מלחמ' דוד היה הכל מלחמ' מצוה וז"ל כמו שכתבו המפרשים שלא
רצה דוד להשלים רק לעשות מלחמה לכן ה"ל הקב"ה הרבה
דמים שפכת . מזה מובח שמועד להשלים אף עס אומות
לכן יפה אמר יהושע איני לא מקרבן ולא מרחקן עד שיבא מי
שיבנה לבית המקדש שאס יבנה דוד ע"כ אין איסור בזה ששפך
דמים הרבה וכדעה שניה במדרש שז"ל הקב"ה הרי הם לפני
כדס הצני ודס האיל . אס כן ש"מ שעל אומות ב"ה לא תחיה כל
גשמה אף אס עושים שלום יומילא ירחק לגבעוני' אף אס באיש
סיחוניו עימה' ואס לא יבנהו דוד מאוס ששפך הרבה דמים
ע"כ מותר להשלים . יקרבן דוד . לכן מסיים כיון שצא דוד
ריחקן שנאמר והגבעוני' לא מבני ישראל הוה נתן טעם על
שריחקן דוד שהרי אס נאמר לו רק אתה לא תבנה הבית מהראוי
היה לקרבן וכ"ל לכן מסיים והגבעוני' לא מבני ישראל הוה
שראה בהס סימן אכזריות וכדמסיים כאן ובירושלמי אמר דוד
שלשה מדות באומה זו וכו' לכן ריחקן ודוק :

סח ויהי רעב בטי דוד שלש שנים שנה אחר שנה שנה
ראשונה אל שניא עוקרי' ע"ז ש' כבס .
שניה אל שניא מגליו עריות ש' כבס וכו' . אסר דוד אין
הדבר תלוי אלא בימיו ויבקש דוד את פני ה' מאי היא אסר ר"ל
מלמד ששאל באורים והומים וכו' . ואמר האל שאל ואל
בית הדמים אל שאל שלא נספר בהלכה . ואל בית הדמים
על אשר הסית את הגבעוני' שהרג נוב עיר בהג' שחו
מספיקים מים וכו' והגבעוני' פעלה עליו הכתוב כאלו הרגו
על המאמר הוה אכנסו דכני הרגשה נינוה ירגישו תענומות
הקושיא אשר זה החיל דוד עד כוש שלש שנים שנה אחר שנה
ולמה לא שאל מיד את פני ה' לידע בש' למי הרעה הזאת .

ז"ל התו' הכא כתיב ונצחתי דוד עבדי . אעפי' שדוד אמר ברוח
הקדש אמרה . כתב הגאון מהר"ש ז"ל על דברי התו' לא ידעתי
מי הכריחם לכן שהממור הזה הוא משכיל לאיתן האזרחי שה'
אברהם וכו' ע"ש ונ"ד קושיית התו' הוא לא על פסוק זה רק על
פסוק אחר אמרתי במגלת ספר כתוב עלי לפי מאי דק"ל דאין
אדם דן ג"ס מעצמו אס לא קבלה מהר סיני לזה הקשו התו'ם
אעפי' שדוד עצמו אמרה מה שאמר אבי אמרתי . והאין היה דן
ג"ס מעצמו ותיירנו שבאמת ברוח הקודש אמרה . ולה
נראה לי לפרש בהאי ממוור של אז אמרתי הנה באתי וגו' .
לדוד ממוור לפי שארז"ל בפסחים ספר ערפי פסחים לדוד
מומור מלמד שצרתה עליו שכינה ואח"כ אמר ממוור . ממוור
לדוד מלמד שאמר סירה ואחר כך שרתה עליו שכינה ועיין
פרש"י ז"ל ובאן שהממוור א"א היה לאמר בלי השואת רוח
הקדש לומר שבמגלת ספר כתוב עליו ללמוד ג"ס מעצמו לכן
הקדים ואמר לדוד ממוור שצרתה עליו שכינה תחלה ואח"כ
אמר ממוור זה . וכזה דר"ל על לשוני לומר עירוש המנה
בפרקי אבות שנו חכמים בלשון המנה . ברוך שבחר בהס
וכמנתסת להיות כי התנאים שעליהם היה העולם עומד האין
יתכן לפרש שבה עצמים לומר ברוך שבחר בהס ובמנתסת אף
תרע"מ בספר המגיד לה' ז"ל . אמי היא המנה המהדרת
בפין כי מנה היא אותיות נשמה נמצא בירוש' הדבר בהס
כן ולכן אמר שנו חכמים בלשון המנה המהדרת כפי' ברוך שבחר
ובמנתסת ולא דברי החכמים הוא חלילה לדבר בלשון מדברת
גדולות וקפתארות ח'ו . ולכן אמרו גס כן לשון נסתה בהס
ובמנתסת ודוק :

סו אור הונא מסור לא חי . והא אבו תנו ממורים אסורים
ואיסורן איסור עולם . א"ר יודא לדידי מיפרשא
לי מניה דרב יהודא דיריעא חי ולא דידיעא לא חי . דידיעא
ולא דידיעא עד תלתא דרי חי טפי לא חי .
כאן התו' סוף מה זאת אשר של מה ששנו חכמים במנה ולא
פרין מנפא דקרא דכתיב לא יבא ממור וגו' . וגס בדברי ר'
יודא יפלא מאד על תוספת הלשון לומר דידיעא ולא דידיעא עד
תלתא דרי חי מי ביקש זאת מרדו לשאלו על דידיעא ולא דידיעא
ה' לתרין בקוור דידיעא חי דלא דידיעא לא חי כל לתרין לפי
ש' ש לומר שני פנים לתורה מה שכתבה ג' בו ממור דור עשירי
לא יבא להס בקלה ה' עד שהנורנו רז"ל לפרש וללמוד בג"ס
דהאי דור עשירי פירושו הוא עד עולם . בדרך אחד
נוכל לפרש לפי משארז"ל בגמ' ואפסיק הלכתא בטע' ע"ש ע"ס'
ד דבר מותר בממורת עד עשרה דורות ולא יותר מאוס דעד
עשרה דורות מדבר דכרי' אינטי ויודעים שהוא ג' . ולא מקרי
קהל לכן מותר בממורת . אבל אחר עשרה דורות כבר נשתקע
סס גירות ממנו וסבורים שהוא ישראל שנשא ממורת לכן
אסור בממורת . כמו כן נוכל לפרש טעם הכתוב שפרטה דור
עשירי גבי ממורים לפי דידיעא חי ועד עשרה דורות . מדבר
דכרי' אינטי ולא יתערבו בישראל . אבל אחר עשרה דורות
מקרי לא דידיעא ולא חי . כן יש לפרש טעמא דקרא לחודא
בלא מתניתין . אך כפליים לתושי' מה דאיתא בירושלמי ובמות
פרק הערל וז' לוי' שאלן את ר"א דור אחד עשר שבממור מהו .
א"ל הביאו לי דר' שלישי ואני מטהרו . מ"ט ד"א דלא הוה . פי'
ביפה מראה מאוס דלא הוה שא"א להיות שאינו חי יותר מדור
סני . ומסיים בירושלמי ד"א אמר כר' חנינא דאמר אתה
לשאי' או שבעים שנה הקב"ה מביא דבר לעולם ומכלה ממוריהן
ונטל את הכשרים עמהם וכו' . ועיין ביפה מראה
מה שהקשה א"כ קרא היכי מיתוקם שנאמר גס דור
עשירי לא יבא בקלה ה' תירין שבדורו הראשונים שהיו מולדין
כני' ו' שנים היה אפשר לומר בממורים דור עשירי כי עד ששים
שנה שה' . מביא דבר לעולם לכלותן היה אפשר להיות עשרה
דורות . אבל בדורותינו א"א להיות יותר רק עד תלתא דרי
ע"ש באר"כות כי לא כתבתי רק המכוון מאס . ומנא ע"כ
מה דתנין ממורים אסורים איסור עולם . פירוש המנה הוא

פירוש
סני
חכמים
בלשון
המנה
ברוך
שבחר
בהס
ובמנ

ובותר יפלא על הירושלמי אשר סס נאמר כי בדק דוד בכל הדור ולא מצא מי שיפאל באורים ותומים מה קיה לו לבדיקה זו ולמה שפסע ולא מצא כל בהקדים מאשר ל ירושלמי כי דואג לא נטרד אלא על שהיה ממרא בבד אמר לשאל המליכו דוד בחיך תמן תנין אין בשאלים באורים ותומים אלא למלך ואצט נוב שאלו לו באלקים ודוד הורה להם הלכה לנעשה כי בשאלין למלך ולנשיא ולא ב'ד' ולמי שנוקד הציבור בו נתניו למדון כי דואג היה לו דין וקן ממרא שהורה כנגד הלכה והדין ועפ' זענה ואמר אחר הרב היה מהור' שמואל דרשן ז"ל כי זה סוגת רז"ל בסנהדרין פרק חלק נכסוק לרשע אמר חללים מה לך לספר הקי בשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופ' מספרי לשון הרע מה אהה דורש בהם פרש' ז"ל פרש' מרצחים שהרג נוב עיר הכהנים ועל דואג נא' הפסוק הזה כי בודאי על מעשה נוב יש להתפלל עצמו כי הורה כהלכה שהיו מורדים במלכות כי אין בשאלים באורים ותומים אלא למלך והדין עמו ולא כדוד אך דבריו סותרים זה את זה כי פיו ענה בו כי דואג בעצמו אמר לשאל ראיני בן לשי בית הלחמי יודע נגן וגו' וה' עמו הלכה כמותו בכל מקום הרי הורה ולא בוש שהלכה כדוד בכל מקום וע' כ' צריכים אנו לומר כי כונתו היה רק על לה' לקנאו לשאל כדוד במלתא דלא הוה בשאל וכמור'ל בסנהדרין על לשון הרע נאמר יודע נגן וגבור חיל וכרא' כ' מיי' יאסא לאחת מאלה לכך ח'ל הקב"ה לדואג רשע בשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי לשון הרע מה אהה דורש בהם שאס התנצל עצמך בהריגת נוב כי הורית ופה ודוד טעה בהוראה ע' כ' צריך חתה לומר מה שאמרת וס' עמו הלכה כמותו בכל מקום על לה' נאמר וא' כ' בשאתה מגיע לפרשת מספרי לשון הרע מה אהה דורש ונמשך סותרים זה את זה ע' כ' דברי פתח הדרך לקמא לפי פסק דוד מותר לשאל באורים ותומים אף לנשיא וא' כ' ד' ולמי שנוקד הציבור בו ושאלו שהרג נוב עיר הכהנים ודנס כמורדי' במלכות לפי ששאלו לדוד באורים ותומים ע' כ' ס' ל' כי אין בשאלים אלא למלך והנה גמרא ערוכה היא בדרכות כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו כל עונותיו וליף משאלו שאתה לשמואל בר לי מאד ולא ענני ה' ג' בחלומות ג' כ' בנביאי' ואלו אורים ותומים לא קאמר משום דקטליה לנב עיר הכהנים פירש רי"ף סס שלא הזכיר הדבור של אורים ותומים שהיה מתבייש להזכיר את השם של אורים ותומים שנאמר ויאמר לו שמואל מחר אתה ובניך עמי עמי במחצתי והנה ע' כ' נובל לפרש שני טעמים מה שאל שמואל לשאלו מחר אתה ובניך עמי במחצתי הפירוש האחד הוא כי לא חטא שאל כלל במה שהרג לנב לפי שדנס כמורדים במלכות משום דאין בשאלים אלא למלך או שנוכל לומר כי בגופא דעובדא של נוב עיר הכהנים חטא רק נמחל לו העון לפי שנתבייש בעבירה שלא הזכיר אורים ותומים משום דקטליה לנב בזה בתכפר עונו והנה מתחלה היה סבור דוד כי מה שנתבשר שאל להיות עם שמואל הנביא במחצתו לפי שנתבייש בעונו ולא הזכיר אורים ותומים ואחרי שאר'ל בסנהדרין שאל הקב"ה לנב על ידך נהרג נוב עיר הכהנים חשב ג' כ' להיות נכלם מעונו שלא ישאל באורים ותומים שהיה בוש וירא לגשת לפי שעל ידו נהרג נוב עיר הכהנים ולכך מנע עצמו מלשאל את האורים והתומים ובדק בדורו מי שיפאל באורים ותומים כי לדודיה הוה ס' ל' כי אפשר שיתקיים ע' אחרים לפי הוראתו ששאלין ג' ל' ל' ד' ולמי שנוקד הציבור בו רק שפסע ולא מצא כי לדודיה הוה ס' ל' דאין בשאלין אלא למלך לכך החליט דוד בדעתו כי אין עון הרעב תלוי בו אחרי שנתבייש בעונו ולא רצה לשאל באורים ותומים לכך ח'ל שמה עובדי ע' ז' ש ככס או מגלי עריות יש ככס וכ' ואחרי אשר בדקו ולא מצאו אמר דוד אין הדבר תלוי אלא בו וזהו מן הנמנע כי מ' ש' ששאל

ביאור
העירא
בבבב
כשאתה
מגיע
לפרשת
מרצחי
וכדעת
מאשר
לה' ר
מה אהה
דורש
בהם

נאמר לו אתה ובניך עמי במחצתי לפי שנתבייש בעונו ואין ג' כ' כמוהו ולמה הדבר תלוי בו אלא כל דמה שנאמר לשאל עמי במחצתי אין זה הטעם משום שנכלם בעונו אלא לפי שלא חטא כלל בהריגת נוב כי הדין עמו כי אין בשאלין אלא למלך וה' ל' אנשי נוב מורדים במלכות מיד ויבקש דוד את פניו ששאל באורים ותומים כי ח' ל' לשום אדם להיות נענה באורים ותומים רק הוא לבדו לכך בשיתו השיבוהו ויאמר ה' אל שאלו ואל בית הדמים על אשר המית את הנבעוטים ל שאלו שלא נספר כהלכ' כי ודאי דוד היה יכול להתנצל עצמו מה שלא הספיד לשאלו לפי שה' לשאלו דין כנהרג מתוך רשעו ללא ה' ל' כפרה ואין מתאבלין עליו כנזכר בגמרא דסנהדרין פרק נבמר הדין איך לדברך דס' ל' מעיקרא כי כבר נמחל שאלו במה שנתבייש מעונו ח' ל' למה לא הספידו לשאלו שהרי נמחל קודם שנהרג ולא מקרי נהרג מתוך רשעו ול בית הדמים מה שיש עון בשאלו הוא על אשר המית הנבעוטי אף כי כבר קיבל ענשו במה שנתבייש בעונו מ' מ' ענשו על אשר המית הנבעוטי וכ' כ' הדין שאף שכבר נתבייש בעונו נענש שאלו על זה שהמית הנבעוטים כנלע דודוק :

סט ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול וגו' מ' ש' הני אמר רב הונא העניוים לפני הארון בל שהארון קולטו למיתה בל שאין ארון קולטו לחיים מת' רב הונא ברוב קטינא ויחול המידך על מפיבושת בן יהונתן בו שאולי שלא ה' ב' הנה קושי' רב הונא יפלא מאד אשר שאל מרשא דקרא ומהא לח קשה מידי קכו מורשא ז'ל דמל' לרב הונא שהיו יותר בניס לשאלו וע' כ' ל' דקושי' הוא שהרי היה עוד מפיבושת בן יהונתן ח' כ' ה' להקשות מיד הסיפא דקרא ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן כל בהקדים מה דאיפת בירושלמי בקידושין פרק עשרה יוחסין ופ' נאמר כי אמר דוד הרוני מעבירן לפני המזב' כל מי שהמוז' קולטו הרי הוא שלי והעבירן לפני המזבח ונתפלל על מפיבושת והלך המזבח וקלטו ה' ד' אקרא לחללים עלין לאל גומר עלי שהסכים הקב"ה עם דוד ופירש טיפה מראה בגמרא דין אמרו העבירן לפני הארון כל שהארון קלטן למיתה וכ' לפי שהארון בטבעו כל הקרב אליו וימ' כמו עווא וכן לויס היה הארון מכלה בהם והפלישתם ואנשי בית שמש מתו על ידו והמוזב בהיפך הוא קולט את הרצפה ההורג נפש בשגנה ולכך ג' כ' כ' כל שהמוזב היה קולטו לחיים והנה כל המפרשים ובפרט הרד"ק מאריך בזה התירוק על קושי' הגמרא והכתיב לא יומתו אבות על בניס ותירצו סס כי זה הפסוק נאמר בדניו אדם לא יומתו אבות על בניס אבל באונא עשה דוד כלום מדעתו שהרי העבירן לפני הארון ואלו לא היה הארון קולטן היו הכל לחיים ע' ש' באריכות וזכור מה עוד בסמוך ולפ' ספיר מצין היקפן כרישא דקרא כתיב ויקח המלך את שני בני רצפה וגו' ש' מ' דברידיה תליא מילתא שכתוב ויקח המלך ואי הוה סס איזה גורל או דבר מן השמים שיקחו אלו הבנים בודאי לא היה נאמר ויקח המלך כאלו סיבת מיתתם היה גתלה במלך שהרי המקום לא היה חפץ בהם וע' כ' ל' כי המלך הוא היה סיבת מיתתם כמאמר הכתוב ויקח המלך שני בני רצפה וגו' ויתנס לבבעוטים ואס כן קשה מ' ש' הני ומשני רב הונא העבירום לפני הארון וכל שהארון קלטו למיתה בזה היה סיבת מיתתם שלא העבירן לפני מוזב כי טבע הארון להמית כל הקרב אליו כדעת יפ' מ' הכל לכך נאמר ויקח המלך ויתנס לבבעוטים והשתא פריך רב תנא בר קטינא מפסן ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן והשתא קשה האין העביר לכן יהונתן אוהבו לפני הארון ומשני בשמת שלא העבירו או ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון אבל ג' כ' ש' כ' המלך שפיר קאמ' ויקח המלך ויתנס לבבעוטי במה שהעבירן לפני הארון וכ' ל' דודוק :

ע סחיב רב הונא בר קטינא ויחמול המלך על מפיבושת

מסכת יבמות

בן יהונתן וגו' שלא העבירו וקלטו ובקס דחמים ופלטו ואבתי ובי משא פנים
אלא שהעבירו וקלטו ובקס דחמים ופלטו ואבתי ובי משא פנים
יש נדבר אלא ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון והא
בחיב לא ימותו אבות על בנים
הגאון מהר"ן לב בתשובתו בה"ב סימן מ' הובא בשפתיהוה
סל ח"מ סימן קס"ג הוכיח מזה אגדה שאם ערט המלך בשם על
חיוה אנשים מן העיר הזאת שיתנו אותו סך ממון להמלך ונלכדו
ברשתו ואינו ראוי שום יהודי להשתדל אצל המלך לפטור
האנשים ההם מן הכתיבה כי יש לחוש אע"ד יגרומו היוק
לאנשי העיר הזאת שישייל המלך אותה נתיב על בני העיר אבל
אם לא פרט המלך אותם יהודים בשמות סרק גזר סתם על בני
אנשים מן העיר שיתנו לו חיוה סך ממון ראוי חיוה יהודי
להשתדל אצל המלך לפטרם מן הכתיבה אף שיחול הכתיבה על
שני אנשים אחרים תחתיהם והראיה היא מהמראה ודביתמלה
משני ביקש רחמים ופלטו פריך ואבתי ובי משא פנים יש נדבר
ומשני אלא ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון ש"מ כל היבא
שלא חל החיוב בפרטות על אותו אדם ראוי להצילו כי הבא
בביקש רחמים שלא יקלטנו הארון והלא אם לא יקלטנו
הארון יקלטו לאדם אחר תחתיו אלא ש"מ דכה"ג מהיר
ע"כ תורף דברי הגאון ה"ל והנה אם לדון יש תשו"ב כי אין הגדון
דומה לראיה עפ"י הקדמתנו למעלה כי ודאי דוד לא היה
עובר על מקרא מלא חייב בחטאו וימתו ולא ימותו בני על אב
רק כלמה שעשה היה הכל ע"פ הארון וכל שהארון קולטו למיתה
ואם היה רגון הבורח לא היה מתלא רגון הנבעוים האחרים
כלל או שלא היה קולט רק שלם או שנים ולא הוברר עדיין היוק
בשעה שביקש רחמים שיכנסו אחרים תחתיהם והגע בעצמך
לדעת התו"ש הקשו למה לא ביקש דוד רחמים על מפיבושת בן
שאלו שיהיה רבו של דוד ותירנו דביקש רחמים ולא נענה
והנה לא מצינו יותר בנים לשאל רק אותן שבעה ומפבושת בן
יהונתן והאיך בקש רחמים על שניהם והא צרו להו משענה
ולכ"כ למימר שבתמלה ביקש רחמים על רבו וכצ"ח שלא
הועילה תפלתו ביקש רחמים על מפיבושת בן יהונתן שהרי
תקרא מלא דבר הכתוב ויחמול המלך על מפיבושת בן
יהונתן בן שאלו על שבעת האשר בינותם וא"כ ה"ח היה
יוצא ידי השבעה אלא כל שבהמת ביקש רחמים על שניהם
שלא יפק זממה של הרשעים הנבעוים אבל אם כבר
יצאה הגזירה מלפני המלך ואם יפטרו אותן שני אנשים וכנסו
אחרים תחתיהם י"ל כי אף בסתם אינם ראויים לפטרם
וכזה כל לתרץ כאן דפריך והא כתיב לא יומתו אבות על בנים
אחרי כל הקויות ותירוצים ולא פריך אג"פ דקרא ויקח המלך
את שני בני רשעה וגו' והא כתיב לא יומתו אבות על בנים ולת'
ניחא הקויות וגם התירוק של ד"ו חנן דמשני מוטב שתעקר
אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא שעשה
ד' יוחנן כל הפסוק לאוה אחת מן התורה הנה כבר נתבאר
לתפלה כי לא יומתו לא שייך גבי דוגי שמים כלל כי הק"ה
עוקד עון אבות על בנים אף בבאן לקתה מדת הדיון לפי
מה דתנין תמן האומר לשלוחו גזא הרוג נפש הוא חייב ושולחיו
פטור שמאי הוקן אומר משום חגי הכניא שולחיו חייב
דכתיב אותו הרגת בחרב בני עמון ואמרין בגמרא דקידושין
ת"ק ד"ל שולחיו פטור דריש ה"י של הוא הנאמ' גבי שאושו חזן
דס יתשב לאיש ההוא דס שפך הוא ולא שולחיו ומה יליף דאין
שליח לדבר עבירה ושמאי הוקן ד"ל שולחיו חייב הוא
הוא לא דריש ולבסוף מסיק בגמרא דתרווייהו דריש ה'
של הוא ההוא רק שמאי ד"ל חייב דפירושו הוא חייב בדני
שמים בדניא רבא פרש"י בעונש גדול כרוצח עגמו ומאן
ד"ל פטור ס"ל דפטור מדינא רבא רק בדניא ושא חייב ע"ש
באריכו כי עת לקצר בהקדמת מפורסמת לכל בר בר דב והנה
לא נעלם מעיניך כי שאלו דוד חטאו בטימי א' כי שאלו בעצמן
לא הרג לנו רק אחר לדואג סוב ופגע וכן דוד במעשה דאוריה

שמים למדו אין שליח לדבר עבירה והנה דוד כשישית' אביל ד"ל
כי שולחיו פטור ולפחות אינו נענש בדניא רבא כהורג עגמו
וא"כ אף בדניי שמים סבור היה שיפטרו בני שאלו ולא יענשו
בדניי שמים כלל ולכך ביקש רחמים שלא יקלטנו
הארון ולא חשש כלל שאם יביל למפיבושת יכנס אחר תחתיו
כי לדריה הוה ס"ל דאין היוק מבורר כי שאלו לא נתייב
בדניא רבא להיות נפקד עמו על בניו ולוחא ד' וילתא ביקש
רחמים על יהונתן לרוב חמתו ואביתו ולכך אחרי כל
התירוצים פריך והכתיב לא יומתו אבות וגו' כי ודאי אגופא
דקרא לק"מ דאיכא למימר כי בדניי שמים פוקד עון אבות
אף שהתא דישני כי ביקש רחמים שלא יקלטנו הארון קשה מאי
משני הלא ג"כ כאן יקשה וכי משא פנים יש נדבר אלא כל
דכאן לא הוברר היוק לפי ששאלו לא נתייב בדניא רבא
פריך באמת אגופא דעובדא ודאי קרא דדניא של הק"ה היא
כתיב לא יומתו אבות על בנים אף כל זה הוא אי נתיב
דפטור מדינא רבא משום דרשב"ן הוא ההוא אבל אי לא דרשב"ן
הוא ההוא אז שולחיו חייב ואמרין יש שליח לדבר עבירה
ועגמו גדול כרוצח עגמו לכך א"ר יוחנן מוטב שתעקר את
אחת מן התורה כי רק אחת של הוא ההוא פטורין מן הדיון מוטב
שתעקר ולא יתחלל שם בפרהסיא וכ"ל ד"ר
עא ותקח רצפחבת איה את השק וחטויה לח אל הצור
בתו אמרין במדרש מלימד שהנדיקה את הדיון ואמרה הצור
תמים פעלו בדרך פשוט וכול לפרש שלכך הוציאו המקרא
מירו פשוט דאי לא שמועין אתי המעשה שהיה שלכך נטתה
אל הצור כדי לכסותו בשק א"כ למה לא עשתה כן מיכל בת
שאלו לבניה ואף כי לא היו בניה ממש כמ"ד ל' כנסה דרין שאירב
ילדה ומיכל ג' ילדה הלא ע"מ אחרי שנקראו בניה היו רחמים
כרחמינות האם לכך יצא לדון דבר החדש לומר שניקה
מדת הדיון ואמרה הצור תמים ובא הכתוב לומר שניקה עליה
מדה' ד' כמו וידום אהרן וקבל שכר על שתיקומו משא"כ
גבי מיכל לא ידקדק לכתוב כן שהנדיקה מדת הדיון כי לא היו
בניה כלל ועיין בה"א ובדרך הפשט ודקדוק לישנא דקרא
שנאמר ותטהר אל הצור שמשמעות הענין אף כי היה להרר
ח"ו בדבר הזה הטתה הדיון אל הצור באמרה הצור תמים פעלו
בזה שנקרא צור תמים פעלו נראה כי כל דרכו משפט ואל
אמונה ואין עול כי ודאי לפי הקדמתנו למעלה כי אין שליח
לדבר עבירה משום דאמרין דברי הרב ודברי התלמוד דברי
מי שומעים לא ואשם כלל שאלו על הרג-ת מוב כי שולחיו פטור
מעונש זה והנה שני טעמים לדבר על מה שנתקלה נחש
ובסוף חוה ולסוף אדם בגמרא דברכות יליף מכאן דנתקלה
מתחילין מן הקטן שהרי בתמלה נתקלה נחש וכו' אף על
זה הקשה בספר תאזה לבעיני דני' כאן מדור האכול שפתח
בגדול תמלה וימח את כל היקום מאדם עד בהמה עד רמש
ולתה לא התחיל בקלקלה דמבול מן הקטן ותירץ
שם אחרי כי הקב"ה יצר את העולם בהכמה וכמ"ד לחכמות
בנתה ביתה שבתמלה טבחה טבחה ברא הקב"ה כל צרכי
העולם וא"כ ברא את האדם שיהיה מוכן לסעודה לכך בעת
איבוד מן העולם לא רצה הקב"ה שיהיה אדם חסר מהם שעה
אחת לכך וימח את כל היקום מאדם עד בהמה התחיל מן הגדול
תמלה ועוד פנים לתורה ואימא מילתא חדתא א"ר
כיונתי לדעת הגדול בדורינו בזה אחרי אשר אר"ל אין
טוענין למסית מכחש הקדמוני מאי ה"ל למטען דברי הרב
ודברי התלמוד דברי מי שומעים ולמה לא טענו לו מפני
שלא טען הוא עצמו וד"כ בהכרח היה להקדים הנחש וא"כ
חוה ולבסוף אדם שאלו התחיל מן אהדא שהיה הקב"ה מענישו אף כי
הסיתו אותו א"כ מיה היה נחש ללמוד התירוק של דברי הרב
ודברי התלמוד דברי מי שומעים לכך נתקלה נחש תמלה שלא
יהיה לו פתחון פה להשיב התירוק ההוא והנה אי נתיב
שלכך קילל הנחש תמלה שלא ילמוד מדעתו התאונה ההיא של
אין

ב"ה
ב"ס
ב"ג
ב"ד
ב"ה
ב"ו
ב"ז

אין שליח לדבר עבירה ע"כ צ"ל כי הדין דין אמת כן
 וטעמה המשלח מכח טעמה הכל לכן הסתיר הקב"ה דרכו
 של הנפש שלא ימצא פתחון פה ופתח בה בקללה תחלה אבל אי
 נמצא שכל עבר מתחילין מן הקטן תחלה ח"כ אין מזה ראייה
 דאמרינן דברי הרב ודברי התלמוד וכו' אך אי נמצא כתיב וזה
 שבקללה מתחילין מן הקטן יקשה מ"ש פורענות דמבול דכתיב
 וימח את כל היקום מאדס עד בהמה והתחיל בגדול תחלה
 וצ"ל לפי שהאדם צריך להיות אחר כל בהמה ומה כמו שבתחלת
 יצירה נבראו כל נרבי עולם קודם בריאת האדם כמו כן בשעת
 חיובו מן העולם הוא ראשון כדי שלא יחס' כל בו בהיותו בעולם
 והנה במדר' דרשו בפסוק הנזר תמים פעלו סינה העולם תחל'
 ואח"כ ברא האדם וכו' ויבארו הספקות הכל' שאף שהיה מוקדם
 להרהר לומר כי לא יאס' כלל שאלו בהריות טוב' לשפוק דס'
 זרעוהו כי אין שליח לדבר עבירה והראי' שבתחלה נתקללה
 נחש ואח"כ מזה ולכסוף אדם אין זה כי אס' שלא ילמוד הנחש
 לתוך מעשיו לומר דברי הרב ודברי התלמוד וכו' ש"מ דכי הא'
 בענת מעליית היא י"מ הנדיקה את הדין ותטהו לאורך ג' אס'
 לומר כי אין זה הטעם ולא בענת היא רק מה שנתקללה הנחש
 תחלה לפי שבקללה מתחילין מן הקטן ולא קשה מדור המבול
 שהתחילה מן האדם והנחמה לפי שה' בחכמה יסד ארץ לכן
 ותטהו אל הנזר ואמרה הנזר תמים פעלו וכדעת המדרש הכל'
 שבתחלה יצר העולם ואח"כ ברא האדם לכן גם בעת המבול
 נמח כל היקום מאדס עד בהמה אבל באמת כל דרכיו משפט
 בישולחיו חייט ודוק :

פרק האשה רבה

עב ולבד סיני : פירוש כמו שא"ה עקר דבר מן התורה ושמעו לו כן יהיו ראשי
 צ"ל לעקור דבר מן התורה ומשני מגדר מילתא שאני פי' כי
 א"ה עשה זאת למגדר מילתא לכן היו שומעים א"י - ואני אומר
 כי בפלים לתושי שאין ללמוד ממעשה אליהו ודגיל על לשוני
 לתוך מה שהקשו בגמרא אליהו הוכח המיך אנוסא ועבד
 שחטי חוק לפי שנתלקו ר"ל בגמרא וס"ל לבי' ש' דיש' שלה בהקדש
 פרש' ר"ל בגמרא ד"כ פרק יש נוהלין דלמ' דס"ל יש' אלה
 בהקדש לא תנזא חוב' כרת בשחטי חוק אס' ירצה ויהיה נפטר
 ממלקות אס' ישאל על נדרו וינז' הקדשו לחולין למפרע נמצא
 מלא הקריב בחוק ולכן אליהו עשה זאת מדעתו למגדר מילתא
 להקריב בחוק והתפלל שתרד אש מן השמים ותאכל את
 הקרבנות ואז אס' יענוהו מן השמים שתנזא אש כמו שהיה אז
 כדאי יהיה פעולתו רצויה וידעו הכל כי ה' הוא האלקים
 ואס' ח"ו לא יענוהו מן השמים ונמצא שערר על שחטי חוק
 יש בירו להשאל על נדרו שינז' קרבנו לחולין ולא יהיה בידו אס'
 עון . וזה היה תפלה לאיש אלקים בעלות המנחה וינז' אליהו
 ויאמר ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים ותאכל הקרבנות אך
 זה תדע מ"ש האזן מהר' ר' נטע במגלה עמוקות בפסוק אתה
 החילות להראות וגו' אעברה כא' לפי שבפי' יצחק התיר הקב"ה
 את הנדר שבתחלה אמר העלהו לעולה ואח"כ אמר אל תשלח
 ידך אל הנער לכן אמר אתה החילות והתרת הנדר של יצחק
 אעברה נא התר ג"כ את נדרי שאכנס לארץ והשיב לו הקב"ה
 רב לך אל תוסף דבר אלו עוד בדבר . בדבר ג' ימטריו יצחק
 פ"ש שהאריך נאצינו למדין כי ביצחק הותר הנדר של
 הקדש שהוקדש מתחלה לקרבן ולכסוף הותר הנדר . וזה ידעת
 כי בשעת המנחה היה עקדו של יצחק לכן יפה דבר ובזמנו
 דיבר בעלו המנחה שדר' להתיר מוכרי עקדו של יצחק וינז'
 איהו ויחמ' ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים כי ודאי הסומך על
 גם אין עושין לו כנס כגודע מדר' אך בזה אין עון כלל שהיה
 יש' שאלה בהקדש ואין בזה סמיכה על הנס כלל וכנ"ל וא"כ גם
 בזה נאמר דליכא למילף מאליהו מטעם הכל' ודוק :

פירוש
 בפסוק
 א"ה
 ויאמר
 ענני ה'

עב ולבד סיני : פירוש כמו שא"ה עקר דבר מן התורה ושמעו לו כן יהיו ראשי
 צ"ל לעקור דבר מן התורה ומשני מגדר מילתא שאני פי' כי
 א"ה עשה זאת למגדר מילתא לכן היו שומעים א"י - ואני אומר
 כי בפלים לתושי שאין ללמוד ממעשה אליהו ודגיל על לשוני
 לתוך מה שהקשו בגמרא אליהו הוכח המיך אנוסא ועבד
 שחטי חוק לפי שנתלקו ר"ל בגמרא וס"ל לבי' ש' דיש' שלה בהקדש
 פרש' ר"ל בגמרא ד"כ פרק יש נוהלין דלמ' דס"ל יש' אלה
 בהקדש לא תנזא חוב' כרת בשחטי חוק אס' ירצה ויהיה נפטר
 ממלקות אס' ישאל על נדרו וינז' הקדשו לחולין למפרע נמצא
 מלא הקריב בחוק ולכן אליהו עשה זאת מדעתו למגדר מילתא
 להקריב בחוק והתפלל שתרד אש מן השמים ותאכל את
 הקרבנות ואז אס' יענוהו מן השמים שתנזא אש כמו שהיה אז
 כדאי יהיה פעולתו רצויה וידעו הכל כי ה' הוא האלקים
 ואס' ח"ו לא יענוהו מן השמים ונמצא שערר על שחטי חוק
 יש בירו להשאל על נדרו שינז' קרבנו לחולין ולא יהיה בידו אס'
 עון . וזה היה תפלה לאיש אלקים בעלות המנחה וינז' אליהו
 ויאמר ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים ותאכל הקרבנות אך
 זה תדע מ"ש האזן מהר' ר' נטע במגלה עמוקות בפסוק אתה
 החילות להראות וגו' אעברה כא' לפי שבפי' יצחק התיר הקב"ה
 את הנדר שבתחלה אמר העלהו לעולה ואח"כ אמר אל תשלח
 ידך אל הנער לכן אמר אתה החילות והתרת הנדר של יצחק
 אעברה נא התר ג"כ את נדרי שאכנס לארץ והשיב לו הקב"ה
 רב לך אל תוסף דבר אלו עוד בדבר . בדבר ג' ימטריו יצחק
 פ"ש שהאריך נאצינו למדין כי ביצחק הותר הנדר של
 הקדש שהוקדש מתחלה לקרבן ולכסוף הותר הנדר . וזה ידעת
 כי בשעת המנחה היה עקדו של יצחק לכן יפה דבר ובזמנו
 דיבר בעלו המנחה שדר' להתיר מוכרי עקדו של יצחק וינז'
 איהו ויחמ' ענני ה' ענני שתרד אש מן השמים כי ודאי הסומך על
 גם אין עושין לו כנס כגודע מדר' אך בזה אין עון כלל שהיה
 יש' שאלה בהקדש ואין בזה סמיכה על הנס כלל וכנ"ל וא"כ גם
 בזה נאמר דליכא למילף מאליהו מטעם הכל' ודוק :

מסכת יבמות

זה הבא על הערוה לכך סמוך ליה ואמר ויהי דבר האל יונה
שנית לאמר שנית דברה עמו שכינה שלישיית לא דברה עמו
ויקשה קושית התורה מה משמענו בזה שלא דברה שכינה עמו
שלישית גריכוס אנו לומר כתירוק התו שלא תאמר שנס כימי
לחוס האלקושי שנתגבא על נינוה לבסוף שיחברו נתגבא גם
יונה לכך חזקתך למכתב שנית ולא שלישיית וע"כ צריך להיות
איה נפקות להורות שלא דברה עמו בימי נחוס האלקושי ומה
בזה אלא צ"ל דזה בא בא להודיענו כי אין תשובה לבני נח ולא
היה צריך יונה להתגבא עוד על נינוה כי הגזירה הראשונה
במקומה עומדת אף כי שבו מדרכם הרעה לפי שאין תשובה
לא כי אין יונה ראה שלא הועילה תשובתו אף כי לא חטא
בערוה והוא מעוות אשר יוכל לתקון בע"כ מ"מ בע"כ אינה
מועלת תשובה לב"ל לפך ספיר פריך ומי מהימן והא"ר אבא כל
ת"ח שימורה הלכה ובא וכו' ואכן רע"ק נוגע בדבר הלכה זו לפי
שהוא נשמת קין ומתוך הכא שחיי מוסד לדיכא אחריו כהדיה
ויכריז דברי אמת שביחיד קיבל לפי דמיון שייך להדדי ומי
דמהימן אשניה מהימן הראשונה והא בזה תליא ודק :

פרק מצות הליצה

ע"ה א"ר יוחנן שבע בעילות בעל אות ורשע באותו יום שנאמר
בין רנליה כרע נפל וגו' והאקא מתהניא מעברה כל טובחן של
רשעים רעה היא אצל צדיקים שנאמר השמר לך כבוד ע"ס יעקב
מטוב ועד רע בשלמא רע לחיי אלא טוב אסא לא - אלא ששום
טובחן של רשעים רעה היא - בשלמא התם מוכר שסא רע"ז אבל
הבא מאי רעה איבאי משום דשרי בהו וזוהמא דא"ר יוחנן בשעה
שבא נחש על חוה הטיל בה זורמא ישראל שעמדו על רר סיני
פסקה וזהמתן אה שלא עמדו על הד סיני לא פסקה זו והמתן :
והנה בשבת פ' חבית מ"ט"ו בה ועליו א"ר אבא בר כהנא דא"ר
אבא בר כהנא עד ג' דורות לא פסקה וזהמא מאבתינו אברהם
הוליד את ישמעאל יחמק הוליד את עשו יעקב הוליד את י"ג
שנטיס שלא היה בהם שום דופי פ"ש י"ז דא"ר דר' יוחנן פליגי
א"ר אבא בר כהנא דא"ר ר"י ס"ל דיד סיני לא פסקה וזהמתן ור'
אבא בר כהנא ס"ל דבימי יעקב פסקה וזהמתן וכו' תבין
אמרות טהורות של אותו דריק שאמר יעקב א שמעון ואל לו
עברתם אותי להבאישי ביושן הארץ ככנעני ובכריו תרגם
המ תרגם מה דין עבדיתון לאסקא עלי שום ביש עיין כפי
התרגו"כ דחוק הוא ולפ"י יתכן כי זה שמעון ולוי אחים לדינה
הגדילו המעשה רע מאד באמרו כי רעה גדולה ונבלה גדולה אל
עשה עמה בישראל לשכב את בת יעקב שאו פסקה הוזהמא שיש
כדעת ר"א בר כהנא כי בימי יעקב פסקה הוזהמא ועתה שאל
בה וזהמא וכן לא יעשה שאלו לא היתה בת יעקב לא היה שום
רעה בזו וכדעת המקשן הכא מאי רעה איבא אבל עתה כי
נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וממנה פסקה הוזהמא
ולכן לא רצו להשיא לשכס אף אחר שנימול כי בשלמא אחר
מעמד הר סיני פסקה וזהמתן הגרים כדאיתא בגמרא רע"ז
דפריך גרים מאי ומשני אע"ג דאיכא לא הוו מוליייהוה
דכתיב את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה - אבל בימי
יעקב לא פסקה וזהמא אף מן הגרים - רק הם ראו וטעו
שהכתוב מכריו ואומר ותצא דינה בת לאה כי הוזהמא היה מצד
לאה שזהמתן חוה עדיין לא ניתקנה ונשמתה היה מצד לאה
ולכן נזרה נזירה זכר כנודע שנתחלפה בבגן לנקב לפי
שאשה מזרעת תחלת יולדת זכר ולכן היתה יצאנית והכתוב
מכריו ואומר ותצא דינה בת לאה ותלה הזכר בנקבה כנודע
ליודעין כי שכם בן חמור שאב הוזהמא ולא היה שום רעה
כלל כי דינה איתות גידה כידוע סוד ה' ליראיו ולכן היה
יעקב כמחריש וקילל אפס כי ע"ז ועברתם כי קשה כי באפס
הרגו איש שלא כדן כי לא עשה רעה בזה - ולכן אמר יעקב
שאתם מתנבלים עמיכם כי נבלה עשה בישראל לשכב את
בת יעקב למה עברתם אותי להבאישי כדעת התרגו"כ לאסקא
עלי שום ביש להיו נתלה הסירחון כי לקראת בת יעקב ובאמת
שא דינה בת לאה ולא בת יעקב ודק : מהו

בחיבורי וה' אולי חזקה דלימרו שמעת' משמי בגו מדרשא לזכות
אזתי ואת נפשי האומללה אי שכיבא כל הירח וחדל לדבר ה'
קוטנה בשפולי דגליו לומר זכי עמי הטילין בכל יום ות"ח
מחבת לשכת האתעננים כמילי דאגלתא שיקראו בזה הספר
אולי אגורה עולמים ויהו שפתותי דזבנות פקבר ואשב בבית
הלאורך ימים להיות עומד בין החכמים בשיבה שלמעלה ולא
איעול בכיסופא קמיה אמן :

פרק נושאין

עד ישב דע' קואמר שני דברים גר נושא אשת אחיו מאמו
ואמר ויהי דבר ה' ליונה שנית לאמר - שנית דברה
עמו שכינה שלישיית לא דברה עמו שכינה - ומי מהימן והא"ר
אבא א"ר הונא אמר רב כל ת"ח שבורה הלכה ובא א"ר אבא קובם
מעשה בא שומעין לו והא לאו איין שומעין לו וכו' שאני הכא
דקאמר מעשה אחר ינא בהריה :

הנה לפי מה שמפרשי התו"ל גבי ועמא שא בן איש ושמו יתרא
הישמעאלו שגמר חרבו כי שמעאל - ואמר כל מי שאינו שומע
הלכה זו ידקר בחרב כך מקובלני עמוני ולא עמונית וגו' ופריך
מי מקומן הא"ר אבא וכו' כל ת"ח שמורה הלכה ופא א"ר קודם
מע"כ בא שומעין לו פ"ת היינו דוק היכא שנוגע בדבר כי הכא
שהיה נשוי לבת ישי הוא דאין שומעין לו - לפי דבריהם מאי
פריך הכא וכו' רע"ק נוגע היה בזה הדיון שגר נושא אשת אחיו
מאמו דפריך מהא דא"ר אבא - גם מה דמשני שאני הכא דקאמר
אחריו כהנה - פ"ש י"ז דקאמר מילת דיונה בן אמיתי כהנה
ומי דמהימן אהא מהימן כמי אהא דביכרין דברי אמת שביחיד
קיבל האין בא זה ולימד על זה והמה החוקים כרחוק מורה
מעבר - ל"ל לתרן ולקרוב המרנאקים בתכיפה וחיבור נאה
עולם וסמוכים עשויים באמת וישר כי רע"ק היה נוגע להוראה
זו אף מיגו דמהימן על דרש השני דיונה בן אמיתי מהימן כמי
אהא הוראה קמייית דיכרין דברי אמת שביחיד קיבל - והדיון
דין אמת ומוכח מהא דדרש שנית דברה עמו שכינה - דזה תדע
משאר' לבמד' בפסו' וימת את כל היקוזה קין שהי' תלוי ברשיון
עד שבא מכול וטעפו - ולזה יש שני פנים הטעם אחד
הוא עפ"י מ"ש בס' עשרה מאמרות שלב"כ אינה מועלת התשובה
להיות עון נחמק לגמרי רק להאריך אף שהרי בנינוה אחרי אשר
שבו מדרכם הרעה לא נקדע לגור דינס לגמרי רק לפי שעה
בטלה הגזירה - ולכסוף בימי נחוס האלקושי נאכדו - וא"כ גם
בקין אף ששב בתשובה לא נתבטלה הגזירה והיה תלוי ברשיון
עד שבא מכול וטעפו כדן בן נח שכל מיתה האמורה לבני נח
אינו אלא חק - או נוכח לומר כי לא הועילה תשובתו לפי
שנשא תאוותו של הבל ואף כי על תאוות עצמו לא נתחיי' משו'
עולם חסד וינה י"ת על תאוות יתיר כתיי' משו' אחותו ואשת
אחיו מאמו ולכן לא הועיל תשובתו כי הוא מעוות אשר לא יוכל
לתקן זה הבא על ערוה והולי' ממנו ממור ולכן בא מכול וטעפו
אף כי עשה תשובה - אף בספר הפליאה מתרן מעשה קין עפ"י
משאר' ל גר נושא אשת אחיו מאמו ואפ"י שא"ר א"ר לית להו לפי
שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולקין והכל ה"ל דין גרים לפי
שאר' ד כפר בעיקר ולכן הותרו בתאוותיהן - והנה סוד ה'
ליראיו בכתבי הא"ר הובא כמה פעמים ישכר אמר רע"ק
של קין כי רע"ק היה נשמת ישכר חמור גרם ולכן אמר רע"ק
מי יתן לי ת"ח ואנשכנו בחמור ולכן אמרה חוה קניתי איש את
ה' על קין שהיה ישכר חמור גרם שקנתה לאה ביאת יעקב
בדודאי בנה וזוהמה לילא גולד ישכר שהוה קין והוא רע"ק לכן
בא ואמר שני דברים הללו ופתח בוכות עצמו להורות הלכה
כי גר נושא אשת אחיו מאמו כי אף שא"ר א"ר לית גר שנתגייר
ואין לקין שום אשמה על שגש' תאוות הבל יתירה על תאוותו
דלית ביה משו' עולם חסד וינה כי אפ"י קא הלכת גר שנתגייר
כקטן שנולד דמי ואמר כי אין הלב כולפי שהיסי' מכחשת
הלכה שהיה קין תלוי ברשיון עד שבא מכול וטעפו ולא הועילה
סתובתו עד שחבד לסיף ש"מ דהוה משו' מעוות לא יוכל לתקן

באור
השני
למה
כה
אחר
היו
תול
סיני
בה
הקו
הש

כ"א
הכ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל"א
ל"ב
ל"ג
ל"ד
ל"ה
ל"ו
ל"ז
ל"ח
ל"ט
מ"א
מ"ב
מ"ג
מ"ד
מ"ה
מ"ו
מ"ז
מ"ח
מ"ט
נ"א
נ"ב
נ"ג
נ"ד
נ"ה
נ"ו
נ"ז
נ"ח
נ"ט
ס"א
ס"ב
ס"ג
ס"ד
ס"ה
ס"ו
ס"ז
ס"ח
ס"ט
ע"א
ע"ב
ע"ג
ע"ד
ע"ה
ע"ו
ע"ז
ע"ח
ע"ט
פ"א
פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
צ"א
צ"ב
צ"ג
צ"ד
צ"ה
צ"ו
צ"ז
צ"ח
צ"ט
ק"א
ק"ב
ק"ג
ק"ד
ק"ה
ק"ו
ק"ז
ק"ח
ק"ט
ר"א
ר"ב
ר"ג
ר"ד
ר"ה
ר"ו
ר"ז
ר"ח
ר"ט
ש"א
ש"ב
ש"ג
ש"ד
ש"ה
ש"ו
ש"ז
ש"ח
ש"ט
ת"א
ת"ב
ת"ג
ת"ד
ת"ה
ת"ו
ת"ז
ת"ח
ת"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
כ"א
כ"ב
כ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל"א
ל"ב
ל"ג
ל"ד
ל"ה
ל"ו
ל"ז
ל"ח
ל"ט
מ"א
מ"ב
מ"ג
מ"ד
מ"ה
מ"ו
מ"ז
מ"ח
מ"ט
נ"א
נ"ב
נ"ג
נ"ד
נ"ה
נ"ו
נ"ז
נ"ח
נ"ט
ס"א
ס"ב
ס"ג
ס"ד
ס"ה
ס"ו
ס"ז
ס"ח
ס"ט
ע"א
ע"ב
ע"ג
ע"ד
ע"ה
ע"ו
ע"ז
ע"ח
ע"ט
פ"א
פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
צ"א
צ"ב
צ"ג
צ"ד
צ"ה
צ"ו
צ"ז
צ"ח
צ"ט
ק"א
ק"ב
ק"ג
ק"ד
ק"ה
ק"ו
ק"ז
ק"ח
ק"ט
ר"א
ר"ב
ר"ג
ר"ד
ר"ה
ר"ו
ר"ז
ר"ח
ר"ט
ש"א
ש"ב
ש"ג
ש"ד
ש"ה
ש"ו
ש"ז
ש"ח
ש"ט
ת"א
ת"ב
ת"ג
ת"ד
ת"ה
ת"ו
ת"ז
ת"ח
ת"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
כ"א
כ"ב
כ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל"א
ל"ב
ל"ג
ל"ד
ל"ה
ל"ו
ל"ז
ל"ח
ל"ט
מ"א
מ"ב
מ"ג
מ"ד
מ"ה
מ"ו
מ"ז
מ"ח
מ"ט
נ"א
נ"ב
נ"ג
נ"ד
נ"ה
נ"ו
נ"ז
נ"ח
נ"ט
ס"א
ס"ב
ס"ג
ס"ד
ס"ה
ס"ו
ס"ז
ס"ח
ס"ט
ע"א
ע"ב
ע"ג
ע"ד
ע"ה
ע"ו
ע"ז
ע"ח
ע"ט
פ"א
פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
צ"א
צ"ב
צ"ג
צ"ד
צ"ה
צ"ו
צ"ז
צ"ח
צ"ט
ק"א
ק"ב
ק"ג
ק"ד
ק"ה
ק"ו
ק"ז
ק"ח
ק"ט
ר"א
ר"ב
ר"ג
ר"ד
ר"ה
ר"ו
ר"ז
ר"ח
ר"ט
ש"א
ש"ב
ש"ג
ש"ד
ש"ה
ש"ו
ש"ז
ש"ח
ש"ט
ת"א
ת"ב
ת"ג
ת"ד
ת"ה
ת"ו
ת"ז
ת"ח
ת"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט
כ"א
כ"ב
כ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל"א
ל"ב
ל"ג
ל"ד
ל"ה
ל"ו
ל"ז
ל"ח
ל"ט
מ"א
מ"ב
מ"ג
מ"ד
מ"ה
מ"ו
מ"ז
מ"ח
מ"ט
נ"א
נ"ב
נ"ג
נ"ד
נ"ה
נ"ו
נ"ז
נ"ח
נ"ט
ס"א
ס"ב
ס"ג
ס"ד
ס"ה
ס"ו
ס"ז
ס"ח
ס"ט
ע"א
ע"ב
ע"ג
ע"ד
ע"ה
ע"ו
ע"ז
ע"ח
ע"ט
פ"א
פ"ב
פ"ג
פ"ד
פ"ה
פ"ו
פ"ז
פ"ח
פ"ט
צ"א
צ"ב
צ"ג
צ"ד
צ"ה
צ"ו
צ"ז
צ"ח
צ"ט
ק"א
ק"ב
ק"ג
ק"ד
ק"ה
ק"ו
ק"ז
ק"ח
ק"ט
ר"א
ר"ב
ר"ג
ר"ד
ר"ה
ר"ו
ר"ז
ר"ח
ר"ט
ש"א
ש"ב
ש"ג
ש"ד
ש"ה
ש"ו
ש"ז
ש"ח
ש"ט
ת"א
ת"ב
ת"ג
ת"ד
ת"ה
ת"ו
ת"ז
ת"ח
ת"ט
י"א
י"ב
י"ג
י"ד
י"ה
י"ו
י"ז
י"ח
י"ט

עו מח הריז דבתיב אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת
 אל עד שלא נחתם גזר ריון רשום משנחתם גזר ריון
 אמת ע' בירושלמי ובגמרא שלנו אבל אגיד לך את הרשום
 בכתב אמת לא קשיא כאן בגזר ריון שיש עמה שבעה באן
 בגזר שאין עמה שבעה :

פרש"י ו'ל אבל אגיד לך את הרשום וגו' מקרא הוא בפיאל
 שהמלאך אמר לו אגיד לך את כל הנגזר בשמים ורשום
 בכתב אמת . הנה רש"י ו'ל יצא כאן מגדר מחיבתו קדש
 להורות לנו את המקום כי הוא בפיאל וימלאך אמר כן לנביאל
 ז"ל דכונת רש"י ו'ל הוא לתרץ הגירסא לפי גמרא שלנו ולא
 משני כדמאני בירושלמי עד שלא נחתם גזר רשום ומשנחתם
 אמת וכפי הטעם דאיתא בגזר רשום משנחתם גזר ריון אמת
 לפי שחותמו של הקב"ה אמת ולכן הכל הולך אחר החיתום לזה
 בא רש"י ו'ל להודיע כי המלאך אמר לנביאל אגיד לך את כל
 הנגזר למעלה והוא רשום בכתב אמת א"כ א"א לפרש אמת על
 חותמו של הקב"ה לפי שבדעת יחלאו חדרים
 חדרי התורה מ"ש בצונו כי למעלה האותיות הם בדרך תשרק
 רק תתהפך כמומר חותם כי למטה האותיות המה מראשית ואם
 למעלה הוא תשרק למטה הם בא"ב ונאריך בזה א"ה במסכתות
 הבאים בס' ד' וזהו תמנא דברי חפץ שבאה אות תיו לפני
 הקב"ה ואמרה יאות בני למיברי עלמא דאנא חותמא דגוספנקא
 אמת שאף כי תיו היא סוף האותיות למטה בארץ שאותיו המה
 א"כ אבל למעלה היא מוקדמת לכל האותיות ומה שהיא אחרונה
 למטה לפי שתתהפך כמומר חותם לכן פיה פתחה בהכמה לומר
 יאות בני למיברי עלמא כי אנא חותמא דגוספנקא אמת ואם
 אמת מארץ תצמח לפי שאמת מורה על ראש ואמצע וסוף היה
 הוה ויהיה א"כ בראש האותיות וכו' באמצע ות"ו בסוף . לפי
 שהאותיות למטה הם ממוככים אבל למעלה החותם הוא תמנא
 בדרך תשרק ת"ו בתחתית ו"ס באמצע א"ף לבסוף א"כ בני
 יאות למיברי עלמא כי תתיו הוא ראש האותיות שלמעלה .
 וא"כ שת"ו למעלה הוא ראש אותיות ומלאך אמר לנביאל אגיד
 לך כל הרשום ברקיע והוא בכתב אמת א"א לפרש כי בכתב
 אמת הוא פירושו כדפרש בגמ' דירושלמי משנחתם גזר רשום
 לפי שחותמו של הקב"ה הוא אמת שהרי למעלה הוא תמנא לכן
 צריך לפרש בגמ' שלנו כאן בגזר רשום עמה שבעה וכו' ולא
 קאי על החותם שהוא אמת רק בגזר רשום עמה שבעה מתקיים
 והוא אמת . וגזר שאין עמה שבעה אפשר להתבטל שלא
 יהיה אמת וז"ל :

עו אתא ר' לוחנטינא אינהו דהוו קלילי יתבי ברובתייהו
 ד'ישמעאל בר יוסי אגב יוקריח חוה בפסע ואיל אל
 אבדו מי באוהו שפסע על ראשיו עם קדש' אל אג' ישמעאל
 בר יוסי באוהו ללמוד תורה מפי רבי . אל וכו' אתה הוון
 ללמו תור' מפי ר' אל וכו' משה דאוי היה ללמוד תור' מפי הגבורה
 הנה רבים ראו כן תמיה ואיכבה אובל וראיתי באבדן שאל לר'
 ישמעאל בר' וכו' הגון אתה ללמוד תור' מפי רבי מה נשתנה
 היו הנה מכל הימי אשר תמיד היה שסאהלו והוה רגיל במתיבת'
 קמי רבי ולא שאל אותי מקודם וגם תשובתו שלא כהגון שהשיבו
 וכיהגון היה משה ללמוד תורה מפי הגבורה והלא האומר אני
 אהיה כמשה מלקין אותי כל אחרי אשר ארז'ל כי ר' ישמעאל בר'
 הוה תפוס גנבי כדאיתא בפ"מ הפועלים אך יש לתרץ מעשיו
 של אותו דיוק לפום מאן דתינון העכו"ם ורועי בהמה דקה לא
 מעלן ולא מורדין ואפסיקא הלכתא בט"ד וש"ע סימן קכ"ח
 לדעת כמה פוסקים שפי' אין מורדין הוא שאין איסור בהורדתן
 וא"כ מי שאומנתו בכך לגנוב ולגזול אין איסור בהורדתן ודמן
 מותר ובה זדיק את הצדיק ר' בר יוסי אך לדעת הפוסקים
 שמפרשי דאין מורדין פירושו הוא שאסור להורידן וכו' יושע
 בן קרח שקראו לר' חונן בן יין עד מתי אתה מכלה ברמנו של
 אלקימו בודאי הוה עביד איסור' ה' והנה אחרי דבהדא כללינהו
 העכו"ם ורועי בהמה דקה יבא זה וילמד על חבירו שאם נאמר
 ונפרש הפסוק עמד ומווד ארץ ראה ויתר ממונן היתר דמן התי'
 ע"כ ז"ל כי אין מורדין התי' שאין בחיוב להורידן ואבל עכ"פ
 דאמר מנה לנכס E 2 ה"נ שנאמר

איסור לית בה ונמצא שהוא הדין גם נבי הגנבי ורועי בהמה
 דקה דליכא איסורא בהורדתן ודמן מותר . ואי נימא דה' עמונן
 היתר שייך שפיר למדרש ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם
 ולא לפני א"ה כמו שפירשו המפרשים דה' לא שייכי באלה
 המשפטים כי ממונן היתר אך יש לפרש כפשוטו שאף שלא היתר
 ממונן שייך לומר אשר תשים לפניכם ולא לפני א"ה שלא נתנו
 דינון לבני נח היינו דיני תורה רק שידונו אותם ע"פ גימוסים
 ודתות ועיין בתשו' הגאון מהרמ"י ו'ל סי' ע' שהאריך בזה הדין
 אם ידונו א"ה במשפטי התורה או דיני הגימוסים . אך ע"פ הפי'
 יש נהיב דמילתא דפשיטא היא שלא נתנו דינון לבני נח אי נמי'
 דדין היינו תורה וכמאמר'ל בברכו מהו דינון דני' שלמי בעלת'
 הוא קמ"ל דדין נמי היינו תורה וא"כ כמו שאסור לב"כ לעסוק
 בתורה ה"כ אסור בדינון אם לא שנאמר כי דין לאו היינו תורה
 אצטריך למכת לפניה ולא לפני א"ה יוהנה בגמ' דסנהדרין ארז'ל
 מנין לדין שלא יפסע על ראשי עם קדש דבתיב ולא תעלה
 במענות וסמך ליה ואלה המשפטים וגו' והקשו בתו' מהא דאמר
 אבדן לר' יו' שנריך לו עם קדש יפסע על ראשי עם וכו' ותירצו
 מה שתרצו . והנה אי נמי' דדין לאו היינו תורה יש לחלק בין דין
 ובין הבא ללמוד תורה שהבא ללמוד רשאי לפסע על ראשי עם
 קדש והדין אסור . והנה ממשא נלמד התי' של אין מורדין הוא
 שאין איסור בהורדתן כמה שהרג המצרי ואף כי הכה את ישראל
 לא נתחיי מיתה בזה וכמו שפירשו הקדמונים כי באמת יענש
 משה ע"ז וכו' ארז'ל בפסוק או יבדיל משה שאמ' עליו להפרי ערו
 מקלט שהרגתי המצרי וכו' ע"ל בארבו ואם בלמו להצדיק הצדי'
 ע"כ מחוייבים אנו לפרש כי אין מורדין שאין איסור בהורדתן .
 הדין לקמא כי אבדן הוה ס'ל דדין נמי היינו תורה וכמו שאסור
 לדין לפסע עב ראשי עם קדש כן אסור בני' שבא ללמוד לכרכי
 הוה ר' ישמעאל יפסע ואויל אל אבדן מי הוא זה שפסע על
 ראשי עם קדש . השיבו ר' ישמעאל חני ישמעאל בר יוסי באתי
 ללמוד תורה מפי רבי גורה לו הדרך כי דין לאו היינו תור' ולדין
 אסור לפסע אבל אני באתי ללמוד תורה מפי רבי ודין לאו היינו
 תורה לכך אל אבדן לפי דברך והוראתך וכי הגון אתה ללמוד
 תורה מפי רבי הלא אתה תפוס גנבי כי לפי הוראתך שאתה
 מפסע ס'ל דדין לאו היינו תור' ע"כ ז"ל כי ראיתך הוא מדכתי'
 אלה המשפטים וגו' לפניכם ולא לפני א"ה ואי דין היינו תורה
 פשיט דתי' לפניכם ולא לפני א"ה הלא כמו שאסור לעסוק בתור'
 ה"ה דינון דלמלא המשפטי ללמד בא"כ לא שייכי בדינון כלל כי
 ממונן היתר וכו' אלא ז"ל לפי הוראתך כי לא היתר ממונן ודמן
 ופי' של ויתר גנים לא קאי אהיתר ממונן רק כשאר הפירושים
 שדרז'ל וא"כ ע"כ צריך אתה לפרש העכו"ם ורועי בהמה דקה
 אין מורדין שאסור להורידן . ולפי' וכו' הגון אתה ללמוד תורה
 מפי רבי . לכך אל א"כ חני שגיתי בדין וס' היה לי ללמוד ממשא
 רכן של כל הנביאי ולדברך וכי הגון היה משה ללמוד תורה
 מפי הגבורה שהרג המצרי וז"ל :

פרק ב"ש

עז חגי נר קפרא לעולם ידבק אדם בשלוש דברי בחליצת
 ובהבאת שלום ובהפדת נדרים בהבאת שלום
 דבת' בקש שלום ורופחו וא"ר אנא אתי ארדיפה רדיפ' בתיב בקש
 שלום ורופחו ובה' כ' רהם רודף צוקה וחיה יוצא חיים וגו' :

הא דר' אבהו מיונתר הוא וללא צורך הכיאו באן לר' אבהו אף כי
 פי' רש"י ו'ל להודיענו שכר הבאת שלנו מי בקש וזהו להגיד שכר
 המצוה כאן וביתר יפלא קושית ר' יו' בירושלמי דבשלמא מה
 שמודיענו ידבק בחליצה לאפוקי מדרכנן דאמרי מצות יבוס
 קודמת . ובהפדת נדרי נמי אצטריך דלא נימא כסס שאין נשאר
 על השפועו ויבוס לקיים את השבועה ולא להתירה כמו כן גנבי
 נדר מצוה לקיים ולא להפיק קמ"ל דנדרים שאני בני המקיימו כאו
 הקרוב קרובי אבל בהבאת שלום מפי יסור הנה לומר להתרחק
 מן השלום ע"ש תירונו ותירון הגאון מהרש"א בח"א ו'ל דלהכי
 שניה בלשוננו כאן למכת סתמו בהבאת שלום ולא נקט כאן בהבאת
 שלום בין אדם לחבירו ללמדנו כדעת ר' בן קרחא בסנהדרין
 דאמר מצוה לנכס E 2 ה"נ שנאמר

בזואור
 הטעם
 למיה
 בח
 איתו
 תיו
 תחלה
 שיתר
 בה
 הקב"ה
 העולם

זואור
 תרגו'
 ספוק
 אחר
 נצק
 יעון
 ול
 רחש
 יו

שנאמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם והלא במקום שיש
משפט אין שלום וכו' לא חיזהו משפט שיש בו שלום היו אומר זה בינוע
ולאפוקי מדעת החומרים דחסור לכבוש ולהכי אנטריך דר'
אבהו אחרי דמיתו פסוק בקש שלום ורדפהו אזה קאי על
הנחת שלום בין אדם לחבירו לפי מה שאמרנו בירושלמי בפסוק
בקש שלום ורדפהו בקשהו באין ורדפהו במקום אחר שפירושו
שאם אינם במקום אחד צריך אהיה לילך לאותו מקום לעשות
שלום ביניהם ועי' כלא קאי זה על בינוע בשעת הדיוקן שניהם
עומדים לפניו וכאמר הכתוב משפט שלום שפטו בשעריכם
כי שניהם נמצאים במקום אחד לפניו להכי מיתו הא דר' אבהו
דליף ג' ש' מן ורדפהו והוא מופנה ללמוד בג' דליפה דליפה
נאמר באין ורדפהו ונאמר להלן דודק דקדק וחסד וגו' אבל
באמת אין הפירוש של ורדפהו במקום אחר כי זה הפסוק מיידי
בשלום בשעת הדיוקן להיות מבקש שלום במקומו ומשפט שלום
בשעריכם ודק :

עט אר"א אמר ר' חננאל לרבי חמיה ברביה שלום
בגולום :

ג'ל משום דליתא בקידושין פרק עשרה יוחסין אם ראית שני
בני אדם או שני משפחות שמתגררות זו בזו שמץ פסול יש באחד
מהם ואינן מניחין להדק זה עם זה והנה זה ידעת
משאר'ל כי הרבה פסולין נשמעו בישראל ואסור לגלותן
וחכמים מוסרים אותן לתלמידיהן פעם אחת בשבוע כדי
שיפראו את עצמן מן המשפחות הפסולות וכן אר' יוחנן
היכלא בדיניו הוא פראי' ז'ל שנשבע בהיכל שהיה יודע משפחו
הפסולות הנשמעו בישראל ומה ג'ס אשה נמצ' בספרי הקדמוני'
כי סוד ה' ליראיו אשר התנאי' היו יודעים חיזה משפחה כשירה
ואיזה פסולה ולזה הסוד אר' יוחנן היכלא בדיניו הוא רמז
אל היכל ג' אדני שעי' השפינה יודע הכל והוד ה' ליראיו נמצא
כי לפעמים אם מתגרה אדם בחבירו ומתקוטטים זה עם זה
אפשר כי מאת ה' היתה זאת כי שמץ פסול יש באחד מהם ואין
מוניחין וכו' וא"כ שתיקותו יפה מדבורו כי טוב שיתגררו יחד זה
בזה . אבל ת"ח היודעים חיזה משפחה כשירה או פסולה
להם נאה לעשות השלום לכך אמר ת"ח מרביה שלום בעולם
כי להם נאה השלום לעשות לכך מביא ראיה מפסוק שלום רב
לאוהבי תורתך ואעפ"כ אין לנו מכאן כי סוד ה' ליראיו ויודעו'
כי אין כאן שמץ פסול ואפשר שגוה רמז ג' בר קפרא לעולם
ידבק אדם עצמו בהנחת שלום אף באמינו דאנן מי ידעין
מהיכא קאתינן ואפשר כי שמץ פסול נמצא באחד מהם
שמתקוטט עם חבירו אעפ"כ . ידבק בשלום . הי'רך את
עמו בשלום ושלום על ישראל ורבנן ותלמידיהן אמר :

ברוך האל הנותן עון ותעצומות . שויכני לגמור מסכת
יבמות :

מסכת כתובות

פרק ד

בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה
שמים וארץ וכו' דרש ב'ק מדויהר תהיה לך
על אויבך שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו
באזניו :

מאן היוב לן מחטא וניתייבנהו להיות יחדיו ידובקו הני דרשות
דבר קפרא אחר לא קרב זה אל זה ל' דהא משמיעינו בר קפרא
במה שאמר גדולים מעשה צדיקים שהוא בית המקדש יותר
ממעשה שמים וארץ גילה דעתו דס'ל כמ'ד לא זוהי השכינה
מכותל מערבי וזה דעת קדושים תדע מה דפלוגי ר'ל' אם
השכיב הוא במקום הקדש אף לאחר חורבנה או לא . פלוגי בהא
אי"כ'ה הוא של הקב"ה או של ישראל אחרי דליתא בגמרא
ואפסוקא הלכתא שהמרש לא ידור בשכינה א'עם המגורשת
ואם היה בהן לא תדור עמו במבוי והדיון הוא אם היה החצר שלו
הוא גדחית מפניו ואם היה החצר שלה הוא גדחה מפניה וא"כ

מאן דס'ל כי לא זוהי השכינה מכותל מערבי ס'ל' כ'ה
הוא של הקב"ה וכמ'ד'ל בפסוק ואיש כי ימכור את ביתו ואיש
זה הקב"ה כי ימכור ביתו זה כ'ה מ'נענינו למדין כי החצר שלו
לכך אף לאחר חורבנה ונתגרשו ישראל זה עמוד אחר כתליו .
ומאן דס'ל כי נסתלק השכינה בחורבן לפי דס'ל א'ה הוא של
ישראל ואם החצר שלה הוא גדחה מפניה . והנה המקום
תפס השיטה שכל של ישראל הוא ופתח זכור ה' מה היה לנו
וגו' מאלתינו נהפכה לזרם קדחה נחלתינו וסיים בזה אתה ה'
לעונם תשב בפס'ך לדור דור למה לנצח תשכחנו תעוננו לאורך
ימים כי אחרי שנחלתנו הוא והחצר שלנו ואעפ"כ אתה ה'
לעולם תשב ואלו נתגרשו ישראל היה הדיון להיות הוא גדחה
שהרי הוא נחלתינו אמר ג'ל שלא היה כאן שום גירושין אם כן
למה לנצח תשכחנו השיבנו האל'ך ונסובה . והנה זה
ידעת לחד מ'ד'ס'ל פירושה דהיא קרא ברוך אברהם לחל עליון
קונה שמים וארץ מלמד שהקנה הקב"ה לאברהם שמים וארץ
והנה בודאי אי ניומא דג'וליס מעשה שמים וארץ מכנין ב'ה
בכלל מאתיים מנה וגם מקום המקדש קנוי לאברהם וירוששה
היא לנו מאבותינו להיות המקדש נחלתינו לכך בא בר קפרא
לומר ג' גדולים מעשה צדיקים שהוא ב'ה ממעשה שמים וארץ
ואם כן לא קנה אברהם ה'בה' ולא נאמר הבית לבעליו וכו' בזה
כי לא הונרך הקב"ה לסלק שכינתו אף לאחר החורבן וקדושה
הראשונה קדשה לע"ל וכו' בזה כמה דברים ולא דבר רק הוא ב'אור

דרשת בר קפרא בזה . וזה כונת עובדי הים בשירה הנמרס
אשר שררו על הים שאמרנו תביאנו ותטעמו בהר נחלתך מקדש
אדני כוננו ידוך לפי שדר'ל תביאנו ותטעמו לא נאמר וכו'
מלמד שנתגבאו שלא יכנסו לארץ . כי זה ידעת מה שלמדו
ר'ל בפסוק זה אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי נאמ'
על דור המדבר ומכאן למדו ר'ל למנוחה זו אינן באים אבל
באים הם למנוחה אחרת ולכך החריב הקב"ה ב'ה מ' כדי שיבאו
למנוחה אחרת הביאו הקסיד בעל'ג' בספרו למדדש זה ודימה
זה הענין למדיר את חבירו ליכנס לבית זה אם נפל ונהה אחר
תחתיו מותר ליכנס לשני ע'ש בארצו והנה לפ' חלה השבוע
על ביתו של הקב"ה כאמר הכתוב אשר נשבעתי באפי אם
יבואו אל מנוחתי דייקא . אבל אי ניומא כי זהו נחלתנו לאו
כל כמוני להדיר אותם מבתים ונחלתם לכך נתגבאו תביאנו
ותטעמו בהר נחלתך לפי שהוא נחלתך לכך תביאנו ותטעמו
לדורות הבאים ולא תביאנו כיך להדיר שלא יכנסו לביתך
ונחלתך . וא"ת שהרי כבר הקנה הקב"ה לאברהם אבינו
שמים וארץ וא"כ בכלל מאתיים מנה . לכך סיימו ואמרו
מכון לשבתך מקדש אדני כוננו ידוך נמצא גדולים מעשה
צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ ואין בכלל מנה מאתיים .
ולכך הוא נחלתך . כנלע'ד לפרש דרש ב'ק באופן א' . ואם
באנו לתרוך ולחבר שני דרשות יחד מה דדרש ב'ק ל'ל דעוד בא'
להשמיענו דס'ל כמ'ד בסיני לא הוה פרישה ואף דק"ל שבעת
ימים קודם ית'כ מפרישין בהן גדול וכו' לא תאמר כל הנכנס
למחנה שכינה טעון פרישה וגם בסיני הואי פרישה למשה
אשר עלה השמימה קמ"ל גדולים מעשה צדיקים שהוא ב'ה מ'
יותר ממעשה שמים וארץ שאף בבה"מ היה טעון פרישה בסיני
לא הוה פרישה והכריע זאת כמ'ד דכסינו לא הואי פרישה .
ולזה הוקשה לו מ'ד יתד תהיה לך על אויביך . עד שיבא לרוך
בדבר החדש באל תקרי אויבך אלא אויבך . וזריכים אכחנו
להביא כאן תוכן ותמונת פלוגתת התנאים ביומא פ"ק
בקצר יו"ל משה עלה בענין ונתקדש בענין שנא' וישכון כבו'ה
הר סיני ויכסהו הענן שש' ימים ויקרא אל משה ביום השביעי
זה היה מעשה אחר עשרת הדברות שהוא תחלה לארבעים יום
דר' הגלילי . פיר'י הגלילי ס'ל בששה
בחדש נתנה התורה לישראל א"כ א"ל לפרש פסוק זה וישכון
כבוד ה' על הר סיני וגו' ויקרא אל משה ביום השביעי שקודם
עשרת

עשרת